

T.C.

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**İKİNCİ YENİ ŞİİRİNDE ÖRNEKLERLE OKSİMORONUN YAPISAL VE
ANLAMBİLİMSEL ÖZELLİKLERİ**

HAZIRLAYAN

Ahmet ÇAĞLAYAN

(20152005039)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. Ahmet GÜNGÖR

GİRESUN - 2019

T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**İKİNCİ YENİ ŞİİRİNDE ÖRNEKLERLE OKSİMORONUN YAPISAL VE
ANLAMBİLİMSEL ÖZELLİKLERİ**

HAZIRLAYAN
Ahmet ÇAĞLAYAN
(20152005039)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. Ahmet GÜNGÖR

GİRESUN – 2019

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 08/07/2019 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans / Sanatta Yeterlilik öğrencisi Ahmet ÇAĞLAYAN'ın, "İKİNCİ YENİ ŞİİRİNDE ÖRNEKLERLE OKSİMORONUN YAPISAL VE ANLAMBİLİMSEL ÖZELLİKLERİ" başlıklı tezini incelemiş olup aday .../2019 tarihinde, saat.....da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)		
Üye		
Üye		
Üye		
Üye		

ONAY

...../...../2019

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans / Sanatta Yeterlilik tezi olarak sunduğum “İKİNCİ YENİ ŞİİRİNDE ÖRNEKLERLE OKSİMORONUN YAPISAL VE ANLAMBİLİMSEL ÖZELLİKLERİ” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2019

Ahmet ÇAĞLAYAN

ÖN SÖZ

Oksimoron, birbiriyle çelişen ya da tamamen zıt olan iki kavramın bir arada kullanılmasıyla (ihtiyar delikanlı, kapkara süt, sessiz çığlık, fakir milyoner, züğürt ağa, kara güneş vb.) oluşturulan dil göstergeleridir. Oksimoron, bazen edebî sanat olarak veya anlamı kuvvetlendirmek için bazen de eleştiri, alay adına okuyucu/dinleyiciyi şaşırtmaya, ikileme bırakmaya yönelik kullanılan ve genellikle tamlama şeklinde *öbekleşmiş* yapılardır.

Köken olarak 1650'lerde Yunanlılardan gelen ve nötr isim olarak kullanılan oxymoron(oksimoron); **oxys** “*sharp, pointed*”, “*keskin, sivri*” **moros** ise “*pointedly, foolish*”, “*apaçık aptallık*”, “*aptal*” (moron=aptal) şeklinde açıklanmaktadır. Oksimoron, birbiriyle çelişen ifadelerin veya ifadeleri işaret edecek şekilde kullanılan retorik türlerin açıklanmasıdır. Oksimoron genel olarak “*çelişkili ifadeler*” şeklinde kullanılmaktadır.

Geçmişten günümüze birçok alanda -dilsel ve dil dışı göstergelerde- (şiir, sinema, resim, karikatür, siyaset, tiyatro vb.) hayat bulan oksimoron, her zaman etkili bir anlatım sanatına dönüşmüştür. Edebi olarak farklı bir anlatım türü olması ve bünyesinde tezatlık barındırması, alışılmışın dışına çıkarak okuyucuda/dinleyicide farklı hisler uyandırması ve düşündürmesi, kastedilenin aksini ifade etmesi açısından oksimoron, şair ve yazarlar tarafından sıkça kullanılmaktadır. Terimin farklı adlandırmaları mevcut olup, asıl gayenin oksimoronu oluşturan kelimelerin bir arada kullanılarak zıtlık oluşturması ve zıt kavramların anlamsal yönünü öne çıkarmasıdır.

Bu çalışmada oksimoron sanatının kullanım amaçlarının yanı sıra nerelerde kullanıldığı da örneklerle gösterilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın amacı; oksimoronun tür özelliklerini, yapısal anlamsal özelliklerini ortaya çıkarmak ve Türk şiir sanatındaki kullanım biçimlerini tespit etmektir. Çalışmanın kapsamı; Türk Edebiyatında belli bir dönemde aktif eserler vermiş, sonrasında ise toplu şiirleri yayımlanmış İkinci Yeni hareketi yazarlarından öne çıkanlarının şiirlerinde (Ece Ayhan, Sezai Karakoç, Turgut Uyar, Cemal Süreya, Edip Cansever, İlhan Berk vd.) oksimoron örnekleri tespit edilip sınıflandırılarak yapısal anlamsal özelliklerini ortaya çıkarmaktır. İkinci Yeni şairlerinin önde

gelenlerinin seçilme nedeni; şairlerin şiirlerinde edebi sanatlara (Oksimoron, Alışılmamış Bağdaştırma, Sapma) sıkça yer vermeleridir.

Çalışmanın pratik yönü: Oksimoronun biçim, biçem ve anlamsal yönüyle ilgili değerlendirmeler sonucunda alışılmış bağdaştırma, alışılmamış bağdaştırma, deyimler, kalıp sözler ve sözcük öbekleşmelerinin yanı sıra edebi sanatlar (mecaz, kinaye, paradoks, tezat, teşbih vd.) terim ve kavramların oksimoronla benzer ve farklı yönlerinin ortaya çıkarılarak, terim ve anlam bulanıklığının giderilmesi ve oksimoronla ilgili sözlüklerin hazırlanmasına katkı sağlamasıdır.

Bu çalışma esnasında izlenen yöntemler sırasıyla şunlardır: Danışman vasıtasıyla çalışma konusunun belirlenmesi, kaynak taramasının yapılarak sınıflandırılması ve değerlendirilme süreçleri olmuştur. Konuyla ilgili Rusça, İngilizce, Türk Lehçeleri (Kırgızca) ve sınırlı sayıdaki Türkçe kaynaklar derlenip taranmıştır. Rusça, Kırgızca kaynakların çevirisinden yararlanılmıştır. Oksimoronun tarihsel sürecinden bahsederek geçmişten günümüze farklı adlandırmalarla bu yapının nasıl kullanıldığını ve kullanımındaki amacı açıklanmaya çalışılmıştır. Oksimoronun yerli yabancı şiir sanatında kullanım biçimleriyle ilgili örnek şiirler derlenmiş ve daha sonra bu tez çalışmasının ana yapısını oluşturan İkinci Yeni Şairlerini tüm eserlerine ulaşılmaya çalışılmıştır, İkinci Yeni Şiiri ile alakalı kaynak kitaplardan faydalanılmış ve güncel makale, doktora ve yüksek lisans tezleri taranmıştır. Fişleme yöntemi kullanılarak, şairlerin şiirlerinde geçen oksimoron örnekleri tespit edilerek yapısal ve anlambilimsel açıdan incelenmeye çalışılmıştır. Adı geçen şairlerin şiirlerinde kullanılan oksimoron örneklerine yer verilmiştir. Batı ve Türk Edebiyatında çeşitli oksimoron örnekleri verilerek bu kavramın ne olduğu anlatılmak istenmiştir.

Çalışma süreci boyunca ilmiyle bana her daim yol gösteren kıymetli hocam Doç. Dr. Ahmet GÜNGÖR'e, çalışmanın tamamlanmasında gerek kaynak temini gerekse fikirleriyle bana kılavuzluk eden saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Beyhan KESİK, Doç. Dr. Hakan ÖZDEMİR ve Dr. Öğr. Üyesi Fikret USLUCAN'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca oksimoron alanında çalışma yapmış olan ve bu çalışmaların ışığında benden bilgisini ve desteğini esirgemeyen kıymetli arkadaşım doktora öğrencisi Hasan İSİ'ye, tezimin düzenlenmesinde değerli vakitlerini bana

ayırarak yardımcı olan Okutman Samet CANTÜRK'e, doktora öğrencileri Fatma KOLA, Gönül DELİCE ve Bilim Uzmanı Akın AKTAŞ'a şükranlarımı sunarım.

ÖZET

Oksimoron, en az iki zıt veya çelişkili kelimenin bir araya gelmesi ile şaşkınlık uyandırmak, usu allak bullak etmek için okuyucuda/dinleyicide bir etki oluşturmak için dile getirilen bir edebi sanattır. Güncel bir konu olan oksimoron üzerine yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu Batı kaynaklıdır. Türk Edebiyatında ise bu konu fazla irdelenmemiştir. Oksimoron terimi, bazı araştırmacılar tarafından ele alınmış olursa da bu çalışmalar yeterli olmamıştır. Bu kavramın çeşitli edebi sanatlarla karıştırılması da oksimoronun anlaşılmasını zorlaştırmıştır. Bu bağlamda oksimoron terimine farklı adlandırmalar yapılmıştır.

Çalışmanın amacı, İkinci Yeni (1950-1964) şairlerinin eserlerinde oksimoron sanatının tespit edilmesidir. İkinci Yeni şairlerinin en aktif oldukları dönem ve bu dönemin sonrasında yazılmış olan eserlerdeki şiirlerde geçen bazı oksimoron örneklerini yapısal ve anlamsal açıdan incelemektir.

Çalışmaya konu olan şairler ve eserleri şunlardır: *Ece Ayhan (Bütün Yort Savul'lar!// Toplu Şiirler)*, *Sezai Karakoç (Gün Doğmadan)*, *Turgut Uyar (Büyük Saat/Bütün Şiirleri)*, *Cemal Süreya (Sevda Sözleri)*, *Edip Cansever (Sonrası Kalır II/ Bütün Şiirleri)*, *İlhan Berk (Toplu Şiirler)*.

Anahtar Kelimeler: Oksimoron, İkinci Yeni, Zıtlık, Yapı, Anlam.

ABSTRACT

Oxymoron is a literary art expressed by the combination of at least two contradictory or paradoxial words in order to create an astonishing effect on the reader / listener. Oxymoron is a current issue and the most of studies on oxymorone originate from the West. In Turkish literature, this subject has not been studied much. Although the term oxymoron has been handled by some researchers, these studies have not been sufficient. Mixing oxymoron with various literary arts made it difficult to understand. In this context, different names have been denominated to the term oxymoron.

The aim of this study is to determine the art of oxymoron in the works of İkinci Yeni (1950-1964) poets. In this study it is examined some oxymoron samples in the works which are written İkinci Yeni(The Second New) poets' most active period and after this period in terms of structural and semantic aspects.

Literary works and poets subject to study: *Ece Ayhan (Bütün Yort Savul'lar!/ Toplu Şiirler)*, *Sezai Karakoç (Gün Doğmadan)*, *Turgut Uyar (Büyük Saat/Bütün Şiirleri)*, *Cemal Süreya (Sevda Sözleri)*, *Edip Cansever (Sonrası Kalır II/ Bütün Şiirleri)*, *İlhan Berk (Toplu Şiirler)*.

Key Words: Oxymoron, The Second New, Opposite Words, Structural, Semantic.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	3
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. KAVRAM OLARAK OKSİMORON.....	3
1.1. Oksimoron Nedir?	3
1.2. Alışılmış Bağdaştırma, Alışılmamış Bağdaştırma	4
2. OKSİMORON SANATI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER.....	8
2.1. Türkiye’de Oksimoron Sanatı Üzerine Düşünceler	8
2.2. Batı’da Oksimoron Sanatı Üzerine Düşünceler	10
3. TÜR VE YAPI BAKIMINDAN OKSİMORON SANATI.....	19
3.1. Tür Bakımından Oksimoron	19
3.2. Yapı Bakımından Oksimoron	25
3.2.1. Çeşitli Birleşimlerden Oluşan Oksimoronlar	25
3.2.2. Oksimoron Sanatında Dilbilgisel Ekler	28
4. OKSİMORON SANATININ KULLANILDIĞI ALANLAR.....	31
4.1. Oksimoron Sanatının Sinemada Kullanımı	32
4.2. Oksimoron Sanatının Reklam Filmlerinde ve Müzik Alanında Kullanımı.....	33
4.3. Oksimoron Sanatının Reklamcılık, Uyarı Tabelalarında ve Karikatürlerde Kullanılması.....	35
5. OKSİMORON DENEYİ	42
5.1. Oksimoron Beyni Nasıl Harekete Geçirir?	42
5.2. Canavar Deneyi ve Sıfatları.....	43
İKİNCİ BÖLÜM	43
1. TÜRK EDEBİYATINDA CUMHURİYET DÖNEMİ İKİNCİ YENİ HAREKETİ	43
1.1. Cumhuriyet Dönemi İkinci Yeni Hareketi.....	43

1.2. İkinci Yeni'nin Kaynakları.....	45
1.2.1. Şiirsel Kaynaklar.....	45
1.2.2. Resimsel Kaynaklar:.....	59
1.2.3. Düşsel Kaynaklar:.....	60
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	60
1. İKİNCİ YENİ ŞİİRİNDE ÖRNEKLERLE OKSİMORONUN YAPISAL VE ANLAMBİLİMSEL ÖZELLİKLERİ.....	60
1.1. İkinci Yeni Şiirinde Yapı, Tür ve Anlam Bakımından Oksimoron Örnekleri	60
SONUÇ.....	73
KAYNAKÇA	75
EKLER.....	81
ÖZ GEÇMİŞ.....	82

KISALTMALAR

a.g.e. :	Adı geçen eser
a.g.m. :	Adı geçen makale
akt. :	Aktaran
Bkz. :	Bakınız
C. :	Cilt
ev. :	Çeviren
Doç. :	Doçent
Dr. :	Doktor
E. :	Elektronik
Esk. :	Eski
Fr. :	Fransızca
Gr. :	Grammer
i. :	İsim
İng. :	İngilizce
İsp. :	İspanyolca
Lat. :	Latince
s. :	Sayfa numarası.
S. :	Sayı
T. :	Türkçe
TDK. :	Türk Dil Kurumu
vb. :	Ve benzeri
vd. :	Ve diğerkleri

GİRİŞ

Yunanlılardan 1650’lerde batı dillerine giren ve nötr isim olarak kullanılan oksimoron; **oxys** “*sharp, pointed*”, “*keskin, sivri*” (**PIE** kökünden **Ak-** eski Yunanca olup bu kökten gelen, karışıklık çıkarmak ve kesin olmak, belirli bir noktayı öne çıkarmak, nüfuz etmek gibi anlamları ifade etmektedir.) **moros** ise “*pointedly, foolish*”, “*apaçık aptallık*”, “*aptal*” (moron/aptal) şeklinde açıklanmaktadır. Oksimoron, bazen edebî sanat olarak veya anlamı kuvvetlendirmek için kullanılmaktadır. Bazen de kullanılmış bir kavramı eleştirmek, alaya almak için okuyucuyu/dinleyiciyi şaşırtmaya, ikilemde bırakmaya yönelik kullanılan ve genellikle tamlama şeklinde *öbekleşmiş* yapılara denilmektedir. Oksimoron genel olarak “*çelişkili ifadeler*” şeklinde kullanılmaktadır.¹

Antik Yunancadan İngilizceye ilk olarak 1640’lı yıllarda giren ve dünya dillerine yayılan oksýmōron, Eski Yunanca kökenli olup (ὀξύμωρον): **oxus**: “sivri, ucu çıkık”, **moros**: “tekdüze, aptal” anlamına gelmektedir. Sözcük anlamı “sivri aptallık”tır. Ahmet Güngör, yazılı anlatım ve basın dilinde sık sık karşılaştığımız “*hile-i şer’iyye*” (*yasal hile*), “*siyah süt*”, “*sessiz çığlık*”, “*fakir milyoner*” “*yapay zekâ*”, “*geleceğe dönüş*”, “*sert su*”, “*barış için savaş*”, “*gerçek bir taklit*”, vb. söz öbeklerinin her biri ikirciklemdir (oksimoron) ve konuşma dilinde yer alan “*korkak kahraman*”, “*milliyetçi komünist*”, “*namuslu fahişe*” vb. örneklerinin yanı sıra *yeşil kertenkelenin* halk dilindeki “*horoz abla*” adı ikirciklem (oksimoron) için çarpıcı örnekler olduğunu ifade etmektedir.²

Oxford’un İngilizce sözlüğünde oxymoron tanımı şu şekildedir: “Zıt ya da birbiriyle uyuşmayan terimlerin, ifade ya da anlatıma güç kazandırmak amacıyla birlikte kullanıldığı söz söyleme sanatı; yüzeysel olarak ya da kelime anlamına bakıldığında kendi içinde çelişik veya anlamsız görünen; ama gerçekte anlama daha derin bir boyut kazandıran ifade tarzı.”³

Collins Concise Dictionary, oksimoronu şöyle tanımlanmaktadır: “*Çelişkili terimlerin birlikte kullanıldığı bir epigramatik etki.*” Oksimoron retorik bir antitez

¹ <https://www.etymonline.com/search?q=oksimoron> [Erişim Tarihi 26.01.2018]

² Ahmet Güngör, “İkirciklem (Oksimoron) Uyumsuzluğun Uyumu”, **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi**, 2014, s. 102-121.

³ The Oxford English Dictionary, s. 1052. [Erişim Tarihi: 20.03.2018]

olarak ifade edilebilir ya da daha basit olarak çelişkili bir terimin yan yana gelmesi olarak yorumlanabilir.⁴

Oksimoron, çelişkili ya da zıt anlamları çağrıştıran kelimelerden oluşan, okuyucu/dinleyicide şaşkınlık uyandırmak, anlamı güçlendirmek veya ironi yapmak amacıyla başvurulan bir sanattır. Oksimoron sanatı tezat (zıtlık) sanatının alt kolu olarak değerlendirilmektedir. Oksimoron sanatının daha iyi anlaşılması için aşağıda verilen örnekler biçim ve anlamsal yönünü ortaya çıkarmak için yeterlidir.

Işığımı söndürdüm: **beyaz karanlık**⁵

Bu örnekte *beyaz* ve *karanlık* kelimeleri çelişkili ve zıt bir durum oluşturmaktadır. Beyaz kelimesinin zıttı siyahtır; fakat burada siyah değil de karanlık kelimesi kullanılmıştır. Tamlamayı oluşturan *beyaz* sıfatının zıttı düşünülerek *siyah* kelimesini alt anlamında barındıran *karanlık* kelimesi kullanılarak oksimoron oluşturulmuştur. Bu tamlamadaki *karanlık* kelimesinin alt anlamları düşünülmeli, ilk kelime yani *beyaz* sıfatının zıttını içinde barındıran *karanlık* kelimesi özellikle seçilerek çelişkili bir durumu ifade etmektedir. Bu şekilde yapılmış tamlamalar okuyucu ve dinleyicide şaşkınlık uyandırmaktadır. Sıfat ve isimden oluşan bu örnek dolaylı oksimoron örneğidir.

Aşağıda verilen örnek dizelerde ise, zıt kavramları çağrıştıran sözcüklerin (birbirlerini tamamlayan bileşenler) öbekleştiği görülmektedir.

Sevda yorgunu yüreğim, söyle bir daha nasıl sevsin?
Sen ki gözümde bazen cüce, bezen de yüce bir devsin,
Benim için nesin; bilemedim, çaresizim inan yar
Sanki dışımda *kar yangını* içimde *buzdan alevsin*...

Feyyaz Sağlam 1996 Edirne

Aşkın gizemli, anlaşılmaz bir bilmeceye dönüşmesi sonucu aşk karşısında çaresizliğini dile getiren şair, dördlükteki dizelerde sevgilinin özelliklerini “*kar yangını*”, “*buzdan alev*” sözcük öbekleriyle betimlerken ikircikleme başvurmuştur.

⁴ <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/oxymoron> [Erişim Tarihi 01.05.2018]

⁵ Edip Cansever, *Sonrası Kahr II Bütün Şiirleri*, (14. Baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017.

İkinci dizede bağımsız yer alan “zıt anlamlı “cüce” ve “dev” sözcükleri bu dizede tezatı oluşturmaktadır.

Kör talih yar olur **ölü sağlara**,
 Büyük balık tez takılır ağılara,
 Alçaklar donanır bahçe, bağlara,
 Yükseklerle yağar dolu, kar gönül. (Yafes Çakıcı)

Şair dörtlükte yer alan **ölü sağlar** sözcük öbekleşmesinde ölü ve sağ sözcüklerini bir arada kullanarak insanın iç dünyasındaki yalnızlık ve kimsesizliğiyle dertleşir. Duygu dünyamızda olumsuz kavramları çağrıştıran ölü, ceset, cenaze gibi sözcüklerin diri, sağ vb. sözcüklerle bağdaşması sonucu ortaya çıkan, ikirciklem yapılar yabancı ve yerli şair ve yazarların eserlerinde yer almaktadır. Bu tür ikirciklemsel bağdaşma örneğini Mehmet Akif Ersoy’da da görmek mümkündür.⁶

“Atiyi Karanlık Görerek
 Ey **dipdiri meyyit**....” M. Akif Ersoy

Necip Fazıl Kısakürek bir şiirinde insan dünyasını farklı bir yaklaşımla ele alır ve ölüyken sağ, sağken ölü hayat yaşayanları şu dizelerde dile getirmektedir.

“Ben şairim, gaibi kurcalayan çilingir
Canlı cenazelerin başında münker-Nekir.”

Örneklere görüldüğü gibi, “ölü sağlar”, “dipdiri meyyit”, “canlı cenaze” ve Gogol’un klasik yapıtı “ölü canlar”; canlıların hayat sürecindeki özel durumları gösteren sözcük öbekleşmeleridir. Sözcüklerin kavramsal alanı kendi aralarındaki karşıtlığı (ölü-diri/sağ, uzun-kısa, yaşlı-genç vb.) yansıtmaktadır. Oysa “ölü sağlar” öbekleşmesini bütünsel açıdan ele aldığımızda, öbekleşmeyi oluşturan sözcüklerin tek başına kullanılan anlamı, hayattaki öznel durumu ifade etmekten uzaktır. Sağ ama aynı zamanda ölü...

⁶ Rus klasikleri ve Türk şiir nazmında yer alan bu tür sözcük öbekleşmesini Kırgızların Manas destanında da yer aldığı görülmektedir.

Ал сөздү айтып Алооке,
 Калкынын көөнүн басыптыр.
Тирүү өлүк болбойм деп,
 Түн киргенде качыптыр. «Манас»

Metin ve dizgeden bağımsız olarak ölü-sağ sözcüklerinin birincisinde yaşam sürecinin sona erdiği, ikincisinde ise hala devam ettiğini göstermektedir. Sözcüklerin anlamı açık ve nettir. Fakat “ölü sağlar”, “ölü canlar”/ “dipdiri meyyit”, “canlı cenaze” dediğimizde sağ ama aynı zamanda ölü ya da ölü ama aynı zamanda sağ olduğunu ifade etmiş oluruz. Ölü: yaşam süreciyle ilintili herhangi bir durumun olmamasıdır. Sağ: yaşam sürecinin hala devam ettiğini göstermektedir. Diğer canlılar gibi yaşamın gerekleri olan yeme, içme, nefes alma eylemlerini gerçekleştirme halidir. İkirciklemsel öbikleşme sonucu; elinden hiçbir şey gelmeyen, yaşam sürecinden izler taşımasına rağmen ölüden farksız olma durumunu ifade etmektedir. Zıt kavramlı sözcükler bir araya gelerek bağımsız sözcük anlamlarından farklı bir anlamı ortaya çıkarmaktadır.

İkirciklem konusu her yönüyle biçembilim, retorik, edebiyatın yanı sıra tasavvuf ve mantığın da ilgi alanındadır. Burada terimin Türkçe karşılığı ve ikirciklemin yapısal ve anlamsal özelliklerine Rus ve Kırgız dilcilerinin kuramsal yaklaşımları doğrultusunda değinilmiştir. Konu; güncelliği itibarıyla dilci, edebiyatçılar tarafından bütün yönleriyle araştırılmayı zorunlu kılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAM OLARAK OKSİMORON

1.1. Oksimoron Nedir?

Yeryüzündeki bütün dillerde tek sözcüklerle konuşulmadığı su götürmez bir gerçektir. Belli bir kavramı anlatmak için her dilde birden fazla sözcük bir araya getirilerek çeşitli tamlamalar, deyimler oluşturulmaktadır. Farklı düşünce ve duyguları anlatmak için de sözlü ve yazılı anlatımda tümceler kurulmaktadır. Yabancı ve yerli kaynaklarda farklı adlandırmaları olan oksimoron terimi hakkında yapılan bütün açıklamalarda genel olarak şu yargı ön plana çıkmaktadır: *Birbiri ile zıt veya çelişkili olan kelimelerin (kapkara süt, yoksul tefeci, kan mavisini, gökyüzü düştü düşecek, sessiz çığlık, korkunç güzel, yaşayan ölü vb.) bir arada kullanılmasıyla oluşan tamlamalar şeklinde açıklanmıştır.*

Ahmet Güngör, oksimoron (ikirciklem) terimini; “*Zıt kavramları çağrıştıran sözcüklerin bir arada kullanılmasıyla alıcı (dinleyici, okuyucu) üzerinde şaşkınlık ve hayret uyandıran etkileyici, çarpıcı anlatım sanatıdır.*” şeklinde tanımlamıştır.⁷

Oksimoron terimi hakkında dipnotta farklı kaynaklardan alınan tanımlar verilmiştir.⁸

⁷ Ahmet Güngör, “İkirciklem (Oksimoron) Uyumsuzluğun Uyumu”, **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi**, 2014, s. 102-121.

⁸ Terimin Türkçe karşılığı Ahmet Güngör tarafından “*İkirciklem*” olarak adlandırılmış ve *ikirciklemsel öbekleşme, ikirciklemsel bağdaştırma* gibi türevleri türetilmiştir. Yapacağımız araştırmada konu ile alakalı yani oksimoron terimine araştırmacılar tarafından farklı isimlerle açıklama yapılmıştır.

Oxford’un İngilizce sözlüğünde “*Oxymoron*” şeklinde adlandırılarak açıklanmıştır. Doğan Aksan “*Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*” isimli kitabında “*Alişılmamış Bağdaştırma*” olarak adlandırır ve Alâattin Karaca “*İkinci Yeni Poetikası*” bu kavram için aynı terimi kullanır. İsrail Babacan, “*Klasik Türk Şiirinin Son Baharı, Sebki Hindi*” adlı kitabında edebiyattaki üslup özelliklerine değinirken “*Paradoksal İmajlar*” adı altında zıt kavramları çağrıştıran sözcükleri bir arada kullanma sanatının Sebki Hindi üslubunu diğer üsluplardan ayırt edici özelliklerinden biri olduğuna değinir. Norman Y. Teng ve Sewen Sun tarafından kavram resim sanatında “*Resimsel Oksimoron*” olarak görselliklerle iki zıt kavramı bir arada anlatarak mesaj verme amacı güdüldüğünü söyleyerek kavramı bu şekilde adlandırır. Namık Açıköz eskilerin “*Müştemilü’z-Ziddeyn*” dedikleri “*Oksimoron*” kavramının divan şiirinde yansımalarından örnekler vererek açıklar. Menderes Coşkun, “*Sözün Büyüsü Edebi Sanatlar*” adlı eserinde oksimoron terimine karşılık olarak “*Birleşik Tezat*” terimini kullanır. Dr. Mardy Grothe ise terimi İngilizce karşılığı olan oksimoron şekli ile kitaplaştırır “*Oxymoronica*” ve bu kitap “*Tezatname*” ismiyle “Hayatın Çelişkisini Yakalayan Sözler” Yurdakul Gündoğdu tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Yeshayahu Shen ise kavramdan “*On The Structure And Understanding Of Poetic Oksimoron*” adlı makalesinde oksimorondan “*Şiirsel Oksimoron ve Şiirsel Olmayan Oksimoron*” şeklinde bahsederek yapı bakımından incelemelerde bulunur. Reja’a M. Flayih ise “*A Linguistic Study of Oxymoron*” adlı makalesinde konu hakkında detaylı bilgiler vermektedir. René Girard “*The passionate oxymoron in Romeo and Juliet*” adlı makalesinde Shakespeare’in eseri olan *Romeo ve Juliet*’in dil kullanımından hareketle Girard, oksimoronun hangi durumlarda ortaya çıktığından bahseder. Griand oksimoron sanatı için, “En dikkat çekici konuşma şekli

Oksimoronun kuramsal ve işlevsel özelliklerini kısaca şu alt başlıklarla özetlemek mümkündür; a) belirleyicilik (tayin), b) yeniden üretkenlik (imgesel yaratıcılık), c) üslup, d) metaforik yapı (anlamı yeniden algılamadaki kontrastlık), e) metin kurmaca (metinsel bağ) f) Okuyucu veya dinleyicinin dikkatini çekmek, g) Olay, durum ve şahsa bağlı olarak konunun çarpıcı, şaşırtıcı yönüne vurgu yapmak, h) Okuyucu /dinleyicinin düşünce dünyasında farklı çağrışım ve etkiler yaratmak ı) Gösteren, gösterilen ve gösterge bağlamında anlatım ve anlamsal yapının esnek, estetik yönüne derinlik kazandırmak, i) İroni ve mizah kavramını öznelştirmektir. İkirciklem dil aracılığıyla karşıtlıkları betimleyerek kendisini oluşturan bileşenlerinin uyumuyla ortaya çıkan mikro yapı. Bu aşamadan sonra pragmatik potansiyeli olan edebî metin ve konuşma dili ortaya çıkar.

Oksimoron, özellikle şiir, nesir, konuşma dilinin yanı sıra ve yazılı sanatsal her türlü metinde (resmi yazışma ve bildirişim hariç) kullanılmaktadır.

1.2. Alışılmış Bağdaştırma, Alışılmamış Bağdaştırma

Oksimoronun biçimsel ve anlamsal özelliklerine kısaca değindikten sonra Türk dilci ve dilbilimciler; alışılmış ve alışılmamış bağdaştırma üzerinden oksimoron konusunu ele almaya çalışmıştır. Dolayısıyla oksimoron konusunun ne olduğu ya da ne olmadığıнын sınırlarını çizmek adına bağdaştırma ve sözcük öbekleşmesi konusuna öncelikli olarak değinmek gerekir. Her şeyden önce “Alışılmamış bağdaştırma” oksimoron mudur? Bu soruya alışılmamış bağdaştırmanın ne olduğunu Doğan Aksan’ın **Anlambilim** kitabından “*Bağdaştırma ve Alışılmamış Bağdaştırma*” başlığı adı altında incelediği ve tanımladığı yapıya bakarak anlamak mümkündür. Aksan, Anlambilim kitabında bağdaştırma ile alışılmamış bağdaştırmanın tanımını yaparak konu üzerine örnekler vermiştir. Alışılmamış bağdaştırmalar şairler tarafından sanat yapma maksadıyla dilin mantığına ters düşmesiyle oluşturulmuştur. Aksan, bağdaştırmayı genel olarak kelimeler arasında

elbette oksimorondur. Her şeyden önce sevgi ve nefret olmak üzere iki duygusal karşıtlık, neşe ve üzüntü; zevk ve acıyı bir araya getirmekten ibarettir. Tutkulu ve gerçek aşkın doğurmuş olduğu zıtlıklardan örnekler vererek oksimoron sanatından bahseder. Bu konu üzerine başka çalışma yapan yabancı araştırmacılar vardır; V.G Zabel, Small, Chuanyu, Wegmaan, Richard Lederer “*Word Ways*” adlı kitabında, Stephen A. Leybourne “*Improvisation within management: oxymoron, paradox, or legitimate way of achieving?*” isimli makalesinde yönetim ve doğaçlama alanında “*oksimoron ve paradox*”dan bahsetmiştir.

alışılmış veya alışılmamış anlam ilişkileri kurmak şeklinde açıklar. “*Bu terim, yeni bir kavramı ya da anlamı göstermek için birden fazla kelimenin bir araya getirilerek oluşturulmuş olan öbeklere denilmektedir.*”⁹ Bu öbekler bize tamlama, deyimler veya kelime gruplarını çağrıştırmaktadır.

Doğan Aksan “*Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*” adlı eserinde şöyle der:

“Şiirde göstergelerin dinleyiciye, okuyucuya yansıttıkları tasarımların, onların yanı sıra birçok tasarımların daha aktarılması, deyim yerindeyse dinleyici/okuyucunun zihnine birçok yeni tasarımın üşüşmesini sağlayan bir dil olayı, alışılmamış bağdaştırmalara başvurulmasıdır. Diyebiliriz ki, bu anlatım yolu, bu sanal, şiir dilinin en önde gelen özelliklerinden biridir. Türk şiirinin bütün dönemlerinde, özellikle de yeni şiirde pek çok şairin sık başvurduğu bir etkileme ve anlatım güçlendirme ögesidir.”¹⁰

Alâattin Karaca “*İkinci Yeni Poetikası*” adlı kitabında bağdaştırmadan bahsederken bunun dil bilgisel anlam bütünlüğü içerisinde verilmesi gerektiğini dile getirir. Fakat edebiyatta, özellikle ele alacağımız şiir sanatında duygu ve düşüncelerin yoğun ve etkileyici bir şekilde (okuyucuya/dinleyiciye) aktarılması istenildiği için şairler tarafından anlamsal ayırıcı özelliklerine bakılmadan birbiriyle uyuşmayan sözcüklerle bağdaştırmalar kurulmaktadır. Kurulan bu bağdaştırmalar akla, mantığa ve bilim kurallarına ters düşen alışılmamış bağdaştırmalar ortaya çıkarır. İlhan Berk, sürekli şiirin “usu allak bullak etmesi ve yıkması gerektiğini” savunur. Bu tanım aynı zamanda bize İkinci Yeni şiirinde “alışılmamış bağdaştırmanın” neden bu kadar fazla kullanıldığını da ifade eder.¹¹ Şairlerin alışılmamış bağdaştırmaya kullanması bize “Neden oksimoron kullanmasınlar?” sorusunu akla getirmektedir.

Yazılı ve sözlü dilde, bazen kelimeler arasında kurulan anlam ilişkileriyle yepyeni anlamlar veya anlatımlar ortaya çıkarma amacı güdülerek bu yola başvurulmuştur. Amaç anlatımı güçlendirmek ve okuyucuda/dinleyicide farklı duygular uyandırmaktır. Burada kelime grubu içerisindeki sözcüklerin göstergesel (temel) anlamı, yan anlamı ve an duygu değeri işin içine girmektedir. Burada şunu da

⁹ Doğan Aksan, *Anlambilim-Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2016, s. 105.

¹⁰ Doğan Aksan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, (2. Baskı), Bilgi Yayınevi, Ankara 2016, s. 156.

¹¹ Akt., Alâattin Karaca, *İkinci Yeni Poetikası*, (4. Baskı), Hece Yayınları, Ankara 2016, s. 221.

belirtmek gerekir, alışılmamış bağdaştırma birbiriyle uyuşmayan kelimelerin yani anlam belirleyici ve anlam ayırıcılar arasında bir bağın bulunmamasıyla oluşturulmaktadır. Oksimoron ise birbiriyle zıt veya çelişkili olan kelimelerin bir arada kullanılmasıyla oluşmuştur. Örneğin; siyah süt, kara güneş, sessiz çılgılık vb. Bu iki terim arasındaki ayrıma dikkat etmek gerekir. Alışılmamış bağdaştırma ve oksimoronla ilgili şu örnekleri vermek mümkündür:

İkinci Yeni şairlerinden olan Cemal Süreya'nın "Sevda Sözleri" adlı şiir kitabından alışılmamış bağdaştırma örneği;

İntihar süsü verilerek

Güneşin linç edildiği bir akşam (Sevda Sözleri s. 37)

Doğudaki sultan Celayir Süreyya hazreti akşam (Sevda Sözleri s. 41)

Krom alçakgönüllü, bakır utangaç (Sevda Sözleri s. 112)¹²

Bu örneklerde görüldüğü gibi alışılmamış bağdaştırmayı oluşturan kelime grupları birbiriyle zıt anlam ihtiva etmeyip, kişileştirme yoluyla bir araya getirilerek anlamın şair tarafından derinleştirildiği bir yöntem olarak kullanılmıştır.

"*Güneşin linç edilmesi*" tamlamasında *linç edilmek*; yargılamadan öldürmek veya cezalandırmak anlamında kullanılmaktadır ve sadece insanlar için kullanılan bir deyimdir. *Güneşin linç edilme* imkânı yoktur, şair burada *güneşi linç etmek* deyimini kullanarak devamında gelen akşam kelimesi ile bağdaştırarak farklı bir anlam ortaya koymuştur. Güneşin batışı, gecenin onun yerini alması ve öncesindeki mısradaki intihar süsü verilerek güneşin yargısız infazı bize, şairin aydınlık günlerinin son bulduğunu ve karanlık gecelerinin başladığı anlamını verebilir.

Hazreti akşam, krom alçakgönüllü, bakır utangaç; bu örneklerdeki bağdaştırmalarda ise insana ait bir özelliğin bir eşya veya cansız bir varlığa aktarılması yoluyla kişileştirme yapılarak alışılmamış bağdaştırma oluşturarak okuyucu ve dinleyicide şaşkınlık hissi uyandırılmak istenmiştir.

Konuyu biraz daha irdelenecek olursak bu örneklerde zıtlık olmayıp alışılmış olanın dışına çıkıp alışılmadık bir bağdaştırma oluşturarak farklı anlamlara gelecek tamlamalar kullanarak okuyucu ve dinleyiciyi şaşırtma, düşündürme amacı

¹² Cemal Süreya, *Sevda Sözleri Bütün Şiirleri*, (70. Baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017, s. 37-41-112.

güdülmüştür. Anlam belirleyici ve anlam ayırıcı özellikleri açısından birbiriyle uyuşan kelimeler bir sorun teşkil etmemektedir. Örneğin, bir ekmek çeşidi olan *kepek ekmeği* tamlaması (Yiyecek maddesi olan buğday unu ve kepek karıştırılarak imal edilen ekmek çeşidi.) kepek ve buğday ununun birleşmesiyle oluşması mantığa aykırı değildir. Bu tamlama dilimize yerleşmiş ve alışılmış bir bağdaştırma olmuştur. Bu şekilde her dilde deyimler gibi kalıplaşmış söz gruplarında alışılmış bağdaştırma örnekleri bulabiliriz.

Alışılmış bağdaştırmaya örnek olarak, *kepek ekmeği, demir kapı, büyük ev, beyaz sayfa, kırmızı kalem, tahta pencere* vb. örnekler verebiliriz. Alışılmamış bağdaştırmaya örnek ise; *haydut geceler, korkunç güzel, bulutların hıştırtısı, kumral gök, kent sakalı, su geceleyin yürüyor, incil sesli keçiler* vb. örnekler verilebilir. Bu örneklerde ise anlam belirleyiciler ve anlam ayırıcılar arasında uyum bulunmaması bizi alışılmamış bağdaştırmalara götürmektedir. Aksan, Türkiye Türkçesinde sıfat olarak kullanılan *körpe* sözcüğü ile yapılan tamlamalardan örnek vererek bu sözcüğün; yeni bitmiş, taze bitkiler için kullanıldığından bahsederek örnekler vermiştir. *Körpe patlıcan, körpe salatalık, körpe fidan* örneklerinin anlam belirleyicileri ve anlam ayırıcıları arasında uyum olduğu gözükmektedir. Fakat *körpe* sıfatını *körpe masa, körpe merdiven, körpe sandalye* şeklinde kullanılmayacağını belirtir. Ancak çeşitli aktarmalarla (deyim aktarmalarıyla) oluşarak günlük dile yerleşmiş; *şeytan çekici, kavga kaşağısı, ihtiyar delikanlı, piç kurusu, laf ebesi, çene kavafi, ince korku, soluk bir bulut, ihtiyar deniz* gibi alışılmamış bağdaştırmalar da vardır ki, bunların aktarmalara dayandığını dile getirir.¹³ Aksan'ın yapmış olduğu bu tanımlar *alışılmamış bağdaştırma* ve oksimoron sanatı arasındaki farkı bize göstermektedir. Birkaç oksimoron örneği vererek kelimeler arasındaki zıtlığın oluşumu ile alışılmamış bağdaştırma arasındaki farkı görme açısından bize yol gösterebilir. *İhtiyar delikanlı, siyah süt, kuru su, kuru temizleme, beyaz karanlık* vb. örneklerde görüldüğü gibi oksimoronu oluşturan kelimeler arasında bir zıtlık/tezatlık vardır. Oksimoron zıtlık ilkesine dayanmaktadır ve edebi sanatlardan tezat sanatının bir kolu niteliğindedir. Alışılmamış bağdaştırma ile oksimoron arasındaki bu ince çizgiye dikkat etmek gerekir.

¹³ Bkz.: Doğan Aksan, **Anlambilim-Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2016, s. 104-106.

2. OKSİMORON SANATI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

2.1. Türkiye’de Oksimoron Sanatı Üzerine Düşünceler

Türkiye’de oksimoron sanatı üzerine detaylı açıklamalar yapan Ahmet Güngör’dür. Güngör, bu terime makalesinde ikirciklem adını vererek açıklamıştır. Bu çalışmadan sonra Hasan İsi, oksimoron hakkında detaylı araştırmalar yaparak yüksek lisans tezini bu konu üzerine tamamlamıştır. İsi, bu terimi Batı’da kullanıldığı şekliyle ele almış ve incelemiştir. İsi, oksimoron hakkında iki makale daha yayımlamıştır. Güngör ve İsi’nin yazmış olduğu makaleler yabancı kaynaklara kıyasla daha çok faydalanılan yerli kaynaklardır.

Ahmet Güngör, oksimoron (ikirciklem) terimi üzerine açıklamalarda bulunarak neden terimi Türkçeleştirdiği hakkında bilgiler verir. Terimin Türkçe karşılığı Güngör tarafından ikirciklem olarak adlandırılmış olup; *ikirciklemsel öbekleşme*, *ikirciklemsel bağdaşma* gibi türevlerinden bahseder. Güngör, “*İkirciklem (Oxymoron) Uyumsuzluğun Uyumu*” adlı makalesinde şu bilgileri vermektedir: İkilem: i. mant. a) İki yönü, iki çözüm yolu bulunan tasım. Bu durumda hangi çözüm yolundan gidilse aynı sonuca varılır. b) Bir kimseyi, istenmeyen alternatiflerden, çoğunlukla iki alternatiften birini seçmeye zorlayan herhangi bir akıl yürütme durumu veya problem (Osmanlıca: kıyas-ı mukassim, İng.; dilemma). İkircik, ikircim, ikirciklenmek, ikircimlenmek, ikircil: İki anlamı da içine almış bulunan, ya öyle ya böyle olup üçüncü bir yolu olmayan. İkircim: i. Esk. T. İkircikün: Karar verememe, kararsızlık, tereddütlü.¹⁴ İkirciklem, gerçek hayatta bir olay, bir durum karşısında bireyin şaşkınlığını, kararsızlığını ifade eden “ikircikli”, “ikircikli olmak” eyleminden esinlenerek türetme yoluna gidilmiştir. “İkircikli” ve “ikircikli olmak” sözcükleri kimi yazarların eserlerinde de yer almaktadır:

"...O Zalanın oğlu nerede?" diye ikircikli sordu. Durmuş Ali dışarı çıktı. Yüreği ikircikliydi. Bütün köy ikircikliydi. Köylülerin bu olmaz işe inanası gelmiyordu.(Yaşar Kemal, İnce Memed) “Televizyondaki bir dondurma reklamının sponsoru: “Sen beni ısırarak mı yiyeceksin, yalayarak mı?” (Ürünün adı: “Sen, Ben” olunca ortaya böyle “ikircikli” bir slogan çıkması da çok doğal.)¹⁵

¹⁴ Pars Tuğlacı, **Okyanus Ansiklopedik Türkçe Sözlük**, abc, Ankara-İzmir-İstanbul, 1995, s. 1185.

¹⁵ akt. Ahmet Güngör, Yüksel Aytuğ, 22 Mayıs 2010, **Günaydın**.

Oksimoron (İkirciklem), uyumsuz veya çelişik kelimelerin birleştirildiği bir mecazî konuşma şeklinde tanımlanır. Bu mecazî konuşma veya yazmada kullanılmış olan kelimelerin en az birinin göstergesel (temel) anlamı dışında yani anlık duyguyu ifade edecek bir şekilde kullanılmasıdır.¹⁶

Hasan İsi, oksimoron üzerine yazmış olduğu makalelerde, oksimoronu gramatik, yapı ve tür bakımından inceleyip somut örnekler vererek açıklama yoluna gitmiştir.

Namık Açıköz, eskilerin “*Müştemilü’z-Ziddeyn*” dedikleri “*oksimoron*” kavramının divan şiirinde yansımalarından örnekler vererek açıklar. Menderes Coşkun, “*Sözün Büyüsü Edebi Sanatlar*” adlı eserinde oksimoron terimine karşılık olarak “*Birleşik Tezat*” terimini kullanır.

İsrafil Babacan, “*Klasik Türk Şiirinin Son Baharı, Sebki Hindi*” adlı kitabında edebiyattaki üslup özelliklerine değinirken “*Paradoksal İmajlar*” adı altında zıt kavramları çağrıştıran sözcükleri bir arada kullanma sanatının Sebki Hindi üslubunu diğer üsluplardan ayırt edici özelliklerinden biri olduğuna değinir.

Dr. Mardy Grothe’nin kullandığı “*Oxymoronica*” teriminin yerine Türkçe çevirisinde “*Tezatname*” terimi tercih edilmiştir.¹⁷

Türk Dil Kurumu’nun yayınladığı Cem Dilçin’in “*Örnekle Türk Şiir Bilgisi*” kitabında da tezat: “*İki düşünce, duygu ve hayal arasında birbirine karşıt olan nitelikleri ve benzerlikleri bir arada söylemektir.*”¹⁸ tanımından hareketle Dr. Mardy Grothe’nin kitabının editörü Yurdakul Gündoğdu , “*Oxymoronica*” adlı kitaba “*Tezatname*” adını vermiştir.

Oksimoron: “zalim bir nezaket” ya da “acele yavaşlama” gibi, bir lokasyonun uyumsuz, görünüşte kendinden çelişkili bir etki ürettiği bir konuşma şeklidir. Retorik oksimora örneği “*İki partili işbirliği*” veya “*iş etiği/ahlakı*”, öte yandan, doğası gereği karşılıklı olarak münhasır olmayan; ancak iki zıt ifadenin bir arada bulunamayacağı, genellikle hiciv amacıyla, bir görüş ifade eden kelimelerden oluşan ifadelerdir.¹⁹

¹⁶ Ahmet Güngör, “**İkirciklem (Oksimoron) Uyumsuzluğun Uyumunu**”, Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 2014.

¹⁷ Mardy Grothe, **Tezatname**, Çev. Yurdakul Gündoğdu, Aykırı Yayınları 2005.

¹⁸ Cem Dilçin, **Örnekle Türk Şiir Bilgisi**, (11. Baskı), TDK Yayınları, Ankara 2016, s. 449.

¹⁹ <http://www.oxymoronlist.com> [Erişim Tarihi: 06.01.2018]

Oksimoron, birbiriyle zıt ya da çelişkili olan; *kara güneş, ihtiyar delikanlı, siyah süt, aydınlık geceler, büyük hayallerin küçük adamı, tatlı sıkıntı, ölüden diri doğmak, acıyı bal eylemek, erkek Fatma, kuru temizleme, cennet içindeki cehennem ya da cehennem içindeki cennet vb.* iki ve ikiden fazla sözcüğün oluşturduğu tamlama biçimindeki ifadelerle denir.²⁰

Edebi sanatlar içerisinde yer alan ve tezat sanatının bir benzeri olan, yabancı dilbilimciler tarafından *oksimoron* terimi, bizde ise Ahmet Güngör tarafından “*ikirciklem*” şeklinde adlandırılmış bir sanattır. Bu kullanım, zıt anlamlı kelimelerin bir araya gelmesi ile okuyucuyu/dinleyiciyi farklı bir anlama yönlendiren veya farklı duygular hissettiren bir yapı olarak geçmişten günümüze hala kullanılmaktadır. Bu alanda çalışmaların sayısı ve kullanım alanları her geçen gün artmaktadır. Oksimoron örnekleri sadece dilsel göstergelerle kendini ifade etmez, dil dışı göstergelerle de sanat, reklamcılık, karikatür, resim, heykel gibi güzel sanatlarda da bulunmaktadır. Kullanım amacı; izleyici, okuyucu ya da dinleyici üzerinde tamamen şaşkınlık yaratmak suretiyle belirli bir kavrama dikkat çekmektir. “Oksimoronun edebi eserlere katkısı nedir?” sorusu bu araştırmanın temel konusunun oluşturmaktadır. Şairlerin şiirlerinde kullanmış oldukları oksimoronların okuyucuya ya da dinleyiciye vermiş olduğu etkiyi ve oksimoronu oluşturan kelimelerin dilbilim açısından yapı ve anlam özelliklerini inceleyeceğiz.

2.2. Batı’da Oksimoron Sanatı Üzerine Düşünceler

Oksimoron Batı edebiyatında geçmişten günümüze değin kullanılmaktadır. Edebiyatta, siyasette, reklamcılıkta ve birçok alanda oksimorona başvurulmuştur. Çalışmamızda Yunan, İtalyan, Fransız, İngiliz Edebiyatından farklı kişiler ve kullanımlar ile oksimoron tanımları ve örnekleri verilecektir.

Richard Nordquist²¹, yazmış olduğu “*100 Awfully Good Examples of Oxymorons*”²² yazısında oksimoronun tanımını şöyle yapar. “*Oksimoron genellikle çelişkili terimlerin yan yana görüldüğü bir veya iki kelimedenden oluşan bir ifade*

²⁰ Namık Açıkğöz, “Müştemilü’zZıddeyn veya Oksimoron”, *Türk Edebiyatı*, S. 464, Haziran 2012, s. 65.

²¹ Richard Nordquist kimdir? Bkz. <https://www.thoughtco.com/richard-nordquist-1688331> [Erişim Tarihi: 15.05.2019]

²² Bu makale ThoughtCo.com internet sitesinden 15.05.2019 tarihinde alınmış ve tarafımızdan aslına sadık kalınarak çevrilmiştir. Bu yazı site tarafından 17 Temmuz 2018 tarihinde güncellenmiştir. Çev. Ahmet Çağlayan (Giresun Üniversitesi Öğretim Görevlisi, TÖMER) <https://www.thoughtco.com/awfully-good-examples-of-oxymorons-1691814> [Erişim Tarihi: 15.05.2019]

biçimidir.” Bu çelişki aynı zamanda bir paradoks olarak bilinir. Yazarlar, şairler ve konuşma dilinde, yüzyıllar boyunca yaşamın içsel çatışmalarını ve uyumsuzluklarını tanımlamak için edebi bir araç olarak oksimoronu kullanırlar. Konuşmada, oksimoronlar mizah, ironi veya alay duygusu verebilir. Nordquist, oksimoron kelimesinin Eski Yunanca kökenli olduğundan bahsederek vermiş olduğu tanım için şu örneği verir:

“This was a *minor crisis* and *the only choice* was to drop the product line.”

“Bu *küçük bir krizdi* ve sadece *tek seçenek* ürün hattını düşürmekti.”

Nordquist, bu cümlede iki oksimoron örneği bulunduğunu söyleyerek bunları açıklar. Bu cümledeki oksimoronlar; “minor crisis” *küçük kriz* ve “the only choice” *tek seçenek* kelime gruplarıdır. Yazar, “İkinci bir dil olarak İngilizce öğreniyorsanız, bu konuşma şekilleriyle karşılaşabilirsiniz, kelimeleri tam anlamlarıyla okuyun ve kendileriyle çeliştiklerini göreceksiniz.” diye ifade eder. Bir kriz, ciddi bir zorluk veya önem süresi olarak tanımlanmaktadır. Bu önlemlerle, hiçbir kriz önemsiz ya da küçük değildir. Benzer şekilde, "seçim" ve "sadece/tek" kelimeleri birbiriyle çelişen ve bunun aksini belirten birden fazla seçeneği ifade etmektedir. Nordquist, bu açıklamasından sonra İngilizcesini akıcı hale getiren bir kişi bu gibi oksimoronları tanımakta zorlayacağından bahseder. Yazar, ders kitabı yazarı olan Richard Watson Todd'un güzel bir sözünü söyleyerek oksimoronun güzelliğinden bahseder. Todd, “Oxymorons'un gerçek güzelliği, arkamıza yaslanıp gerçekten düşünmezsek ve buradaki anlamı fark etmezsek, onları normal İngilizce olarak kabul ederiz.” diye söyler.

Nordquist, Antik Yunan şairlerinin eskiden şiirlerinde oksimoron kullandıklarını söyler ve William Shakespeare oksimoronları oyunlarına, şiirlerine ve sonelerine yaydığından bahseder. Yazar oksimoronun ayrıca modern komedi ve politikada yer aldığını söyler. Örnek olarak da muhafazakâr siyasi yazar William Burckley'in şu sözünü söyler; “*Akıllı bir liberal bir oksimorondur.*” Nordquist yazısının sonunda yüz tane sık kullanılan oksimoron örneği vererek yazısını tamamlar.²³

²³ Richard Nordquist (ThoughtCo.com), 100 Awfully Good Examples of Oxymorons, Mayıs 24/2019.

Merriam-Webster Sözlüğü'nün bulunduğu sitede oksimoron hakkında bilgi verilerek edebiyatta kullanıldığından bahsedilir. William Shakespeare'in "Romeo ve Juliet" adlı eserinde bolca oksimoron örneklerine rastlanabileceğinden bahsedilir.²⁴

Yunanlılar söylemin unsurlarını, etkili konuşma veya yazma öğelerini ayrıntılı bir şekilde tasnif etmişlerdir. Oksimoronun kökleri, *oxys*/keskin anlamına gelmekte olup *moros* ise "aptal" anlamına gelmektedir. Bu tanımdan anlaşılacağı üzere birbiriyle zıt olan kelimelerin bir araya gelmesi oksimoronu oluşturur.

Oksimoron, çelişkili, uygunsuz kelime veya kelime gruplarının kombinasyonundan oluşan bir kavramdır. Örneğin, *acımasız nezaket* (cruel kindness), *acı tatlı* (bitter sweet) ve *plastik bardak* (plastic glass) vb.²⁵

Oksimoron örneklerinin sıkça rastlandığı William Shakespeare'den Romeo ve Juliet'te Romeo'nun Benvolio ile yaptığı konuşmada geçen kelime grupları oksimoron için güzel bir örnektir:

Why, then, O brawling love! O loving hate!

O any thing, of nothing first create!

O heavy lightness! serious vanity!

Misshapen chaos of well-seeming forms!

Feather of lead, bright smoke, cold fire, sick health!

Still-waking sleep, that is not what it is!

This love feel I, that feel no love in this.²⁶

Neden, ey kavga eden aşk! Ey sevgi dolu nefret!

Hiçbir şeyden gelen aşk!

Hüzünlü mutluluk! Ciddi aptallık!

Güzel şeyler çirkin bir kargaşa içinde birbirine karışmış!

Aşk ağır ve aydınlık, aydınlık ve karanlık, sıcak ve soğuk, hasta ve sağlıklı,

Uykuda ve uyanık, ne olduğu dışında her şey!

Bu hissettiğim aşk, kimse beni geri sevmiyor.

Gülüyor musun?

²⁴ The Merriam Webster Dictionary, Şubat 2016, s. 9473.

²⁵ a.g.e., s. 9473.

²⁶ https://www.sparknotes.com/nofear/shakespeare/romeojuliet/page_20/ [Erişim Tarihi: 16.05.2019]

Dario Corno, “*Enciclopedia Dell’Italiano Treccani*” İtalyanca ansiklopedide “Ossimoro” adlı yazısında oksimoronu tanımlar ve oksimoron hakkında bilgiler verir.²⁷

Oksimoron (gr. Oksimōronun oluşumu, Oxys “sivri” ve mōrós “aptal/deli”) retorikte birbiriyle zıt olan kelimelerin bir arada kullanılmasıyla oluşmaktadır. Antitezin bir ifadesi olarak, oksimoron kendi içinde uzlaşamayan iki düşünceyi veya iki anlamı birleştirir. Bu kelimeler biri diğerinin tam tersini ifade edecek şekilde kombine edilmiştir. Örneğin, *sağır edici sessizlik, kaynamış buz, ölümsüz ölüm* gibi örnekler isim+ sıfatın bir birleşimidir; fakat yan yana getirilen bu kelimeler birbiriyle karşıtlık yaratacak şekilde olmak zorundadır. Corno, oksimoronu açıkça çelişkili fikirleri gösterdiğinden, Fransız söyleminde (Victor Fontanier 1827’den beri) paradoksizm (gr. Pará<aleyhine, aksine> ve doksa<fikri, görüşü>) içinde tanımlamıştır. Oksimoronda olduğu gibi paradoksizmde, normalde bağdaşmayan ayrı tutulan iki fikir, dinleyiciyi ve okuyucuyu etkilemek amacıyla şaşırtıcı bir “duyu enerjisi” veren ve beklenmedik bir etki uyandırmak için iki zıt kelime bir araya getirilerek oluşmasıdır. Corno, yazısında geçmişten günümüze oksimoronun kullanımı hakkında bilgi ve örnekler verir.²⁸

Klasik Latin geleneğinde; oksimoron, terimlerin zıt olduğu; ancak daha karmaşık sözdizimsel yapılarda, genel olarak tahminde bulunan ve okuyucuyu/dinleyiciyi şaşırtan (zıtlık ve çelişki) karşıtlıktan ve onun varyantlarından tasarlanmıştır.

İtalyan Edebiyatında Dante, oksimoronu genellikle uyum (ritmik) veya ölçü (metrik) ihtiyaçları için kullanmıştır. Dante’nin *İlahi Komedyasında* (Cehennem) zıt olan iki kavram “kaba bir nezaket” “*cortesia*” nezaket ve “*villano*” kaba bir arada kullanılarak oksimoron örneği oluşturmaktadır.

Ma distendi oggimai in qua la mano;
Aprimi li occhi". E io non gliel'apersi;
E cortesia fu lui esser villano.²⁹

²⁷ Dario Corno - *Enciclopedia dell’Italiano* (E-Kitap), C. IV, 21, 15, 2011, s. 215.

²⁸ Corno, *a.g.e.*, s. 215.

²⁹ https://it.wikisource.org/wiki/Divina_Commedia/Inferno/Canto_XXXIII. [Erişim Tarihi: 17.05.2019]

Yirminci yüzyılda İtalyan Edebiyatından Guido Gozzanu'nun şiirlerinde kullanmış olduğu sıra dışı anlamsal yorumlamalar ve oksimoron örnekleri görülmektedir. Örneğin, “*Tadı kötü güzel şeyler! / Büyükanne on yedi! Carlotta neredeyse aynı*”. Giovanni Pascoli'nin kulanmış olduğu “*sessiz kargaşa*” oksimoron örneğidir. Eugenio Montale ise oksimoron olarak, “Bir zincirin halkası, *hareketsiz hareket.*” ve “Çingenelerin *sessiz kükremesi.*” örneklerini şiirlerinde kullanmıştır.³⁰

Görüldüğü gibi İtalyan Edebiyatında oksimoron sanatı yaygın bir şekilde geçmişten günümüze kadar kullanılmıştır. Oksimoron; şiirde, şarkılarda etkili bir anlatım ve anlamı kuvvetlendirmek, okuyucuda/dinleyicide farklı bir etki yaratmak için kullanılmıştır.³¹

Abdrea Tarabbia, Zanichelli Yayınevi'nin sitesinde yayınladığı makalesinde, “*Il dio della contraddizione: l'ossimoro (Çelişki Tanrısı: Oksimoron)*” oksimoronun günlük kullanımının yaygın olduğundan bahseder:

“Bazen, belirli bir noktada, utanç veya sessizlik nedeniyle odada *sağır edici bir sessizliğin* oluştuğu bir durumdan karşılaşmışsınızdır; ya da *aklı başında (berrak)* deli gibi davranan birilerini görmüşsünüzdür. Bir arkadaşınızın evinde akşam, gerçeği taklit eden ve aslında *sanal bir gerçeklik* yaratan bir cihazla oynayarak geçirdiğinizi fark etmişsinizdir; ya da nihayet, *öğrendiğiniz cehaletten* bahsettiğimiz Sant 'Agostino'dan bir bölüm okumuşsunuzdur. Bu verilen örnekler oksimoron olup onları günlük yaşamımızda ne sıklıkta kullandığımızın farkına varmak şaşırtıcıdır. Fakat oksimoron nedir? Bunu Arjantinli yazar Jorge Luis Borges bize açıklar: “Oxymoron adlı retorik figürde, bir kelimeyle çelişmiş gibi görünen sıfat ile isimden oluşan ve Gnostiklerin* dediği gibi “*karanlık ışıktan söz ederler, kara güneşin simyacıları*” örneklerinde de görüldüğü gibi zıt olan iki kavramın bir arada bulunması oksimoron oluşturmaktadır. Kısacası, bir kelime söyleriz ve hemen karşıtıyla çelişiriz, anlam olarak bir tür kısa devre yaratır ve şaşırtırız, sıra dışı ve paradoks gibi bir duygu veririz.³²

³⁰ Dario Corno - *Enciclopedia dell'Italiano* (E-Kitap), C. IV, 21, 15, 2011, s. 215.

³¹ Corno, *a.g.e.*, s. 215.

* Gnostikler: Milattan sonra 2. yüzyılda etkili olan; mistik bir felsefedir. [<https://www.makaleler.com/gnostisizm-nedir> Erişim Tarihi: 17.05.2019]

³² Andrea Tarabbia, *Zanichelli* (E-Dergi), *Le Figure Retoriche--Il Dio Della Contraddizione: L'ossimoro* “Rotarik Şekiller--Çelişki Tanrısı Oksimoron” 23 Nisan 2015, [Erişim Tarihi: 17.05.2019]

Tarabbia, yazısının devamında “*Çelişki İçinde Çelişki: Oksimoron veya Zıtlık*” alt başlığı altında oksimoronun, zıtlık ile meydana geleceğinden bahsederek oksimoron ve zıtlık arasında ince bir ayrım olduğunu söyler. Bu iki terimin her ikisi de zıtlık üzerine kurulmuştur; ancak burada kullanılan kelimelerin belirli bir simetri içerisinde verilmesi gerekmektedir. Örnek olarak Ennio Flaiano’nun, (Leopardi nei Pensieri/ Düşüncelerinde Leopardi) adlı yazısından alıntı yapar, “[...] sanat ve disiplinlerde, her şeyi bir daha yapmayacağını varsayıyor; fakat hiçbir şey yapmıyor.” burada mükemmel bir simetri ile yazarken Flaiano, başka bir yazısında ise bir zıtlık oluşturur. “*Basit ruhlar bazen karmaşık bedenlerde yaşar.*” Bu cümleler paradoks olup şaşırtıcı etkisi fazla bulunmaz, yani bu cümleler için fazla düşünmemiz gerekmez. Tarabbia, burada örnek olarak verilen cümleleri, cümle bazında değerlendirilmesi bizi paradoksa götüreceğini ve daha az sürpriz etkisi yaratacağını söyler. Paradoks olan bir cümlede ipuçlarının fazla olduğunu; ama oksimoron olan kelime gruplarında ipucunun fazla olmadığını okuyucu ya da dinleyicinin bu kelimeler üzerinde daha çok düşüneceğinden bahseder. Yazar Flaiano’nun oksimoronu ortaya çıkarmak için “*anime corporee/ bedensel ruhlar*” ve “*semplicità complesse/ karmaşık basitlik*” şeklinde yazması daha çok oksimoron oluşturacağını söyler.³³

İtalyanca olan **Tuttoin1** “*è la risposta a tutto cio che cerchi! / Aradığınız her şeyin cevabı!*” adlı internet sitesinde oksimoronun tanımı yapılarak ünlü kişilerden örnekleri ile kullanılmış olan bazı çarpıcı oksimoron örnekleri verilmiştir.³⁴

Oksimoron, birbiriyle çelişen iki terimin sözdizimsel birleşimini temsil eden İtalyan dilinin retorik bir figürüdür. Oksimoronun, paradoks türünün bir parçası olduğunu, konuşmacı veya yazar tarafından çekici bir üslup olarak etkili bir zıtlık oluşturan kasıtlı bir seçim olduğundan bahsedilir. Oksimoron olarak belirlenmiş ünlü ve çarpıcı örnekler;

Sessiz Kaos- Antonello Grimaldi'nin bir filminin ismidir.

Sağır edici sessizlik- Genellikle sessizliğin yarattığı ağırlık ve utancı göstermek için kullanılmaktadır.

³³ Tarabbia, a.g.e. 23 Nisan 2015.

³⁴ <http://tuttoin1.it/ossimoro-significato-figura-retorica/> [Erişim Tarihi: 17.05.2019]

Sıcak buz- Bariz bir soğukluğun ardında çok güçlü bir his ve ruhu gizleyen kişi.

İki aşamalı sessizlik- Bin kelimeden daha değerli bir sessizlik.

Arjantinli bir yazar olan Adrian N. Bravi, “*Oksimoron ve Androjenlik*” adlı yazısında oksimoronun tanımını yaparak örnekler verir. Oksimoron, zıt anlamlı olan ve birbirini dışlar gibi görünen iki kavramın bir araya getirildiği bir tür antitezdır. Tek bir ifadede bir araya gelen bu iki kavram, görünüşte mantıksız veya kabul edilemez olan üçüncü bir kavramı ortaya çıkarmaktadır. Bravi, yazısında bir kuaförün önünden geçerken görmüş olduğu ilanı örnek vererek açıklar. Kuaförün camında “*Deneyimli Çıracak Aranıyor*” yazmaktadır. Bravi, burada bu duyuru, dilimizin içeriklerinden ziyade alt anlamlara daha fazla hitap ettiğini anlamak açısından önemlidir. “Çıracak” ve “deneyim” gibi iki terimin uygun olmayan birleşimini anlamak için çok az şeye ihtiyaç vardır; fakat elde etmek istediğimiz fikir anlamda değil, uyandırdığı görüntüde gizlenen üçüncü bir fikirdir. Burada işe alınacak kişinin çıracaklık vasfı ile değerlendirilmesi ve çıracaklıkta tecrübe sahibi olduğu düşünülmüş olabilir. Bu kişiye de ona göre ödeme yapılabilir. Bu nedenle, oksimoronu androjen bir figürün yanına yerleştirerek zıtlık oluşturulabilir. Bu “karşıtların birlikte varlığından” kendi içinde, cinsel dualite ile ortaya çıkan kutupluluk, aynı varlıkta yaşayan ve her ikisi de hiçbiri ile özdeşleşmeyen bir erkek ve kadın “Kadınsı erkek- Erkeksi kadın” örneği gibidir. Bravi, makalesinde şu örnekleri de verir; *barış için savaş, nükleer güvenlik vb.*³⁵

Fransız Dili (La Langue Française) adlı sitede Fransız edebiyatında oksimoron kullanımı hakkında bilgiler verilmekte ve oksimoronun tarihçesinden bahsedilmektedir. 18. yüzyıla kadar Fransa’da oksimoron terimini muhalefet adayı (zıt/karşıt görüş) için kullanılmıştır. Bu kullanımdan sonra oksimoron (l’oxymore) teriminin Fransızcasını ilk defa Ansiklopedi’ de gösteren kişi 1765’te Louis De Jaucourt’tur.

Fransız Dili adlı sitede, milattan önce 65-8 yılları arasında yaşamış olan Romalı ozan Horace’dan şu örnekler verilmiştir:

³⁵ Adrian N. Bravi, L’ossimoro e L’androgenia, **El-Ghibli.org - Letteratura della migrazione**, 9.yıl, S.36, Haziran 2012.

Lat. “insaniens sapientia”, Fr. “folle sagesse”, T. “deli bilgelik”

Lat. “dulce periculum”, Fr. “suave péril”, T. “tatlı risk/tehlike” vb.³⁶

Oksimoron, beklenmedik bir şekilde bir araya gelen ve açıkça çelişkili bir formül oluşturan terimleri bir araya getiren ifade biçimidir. Bununla birlikte, bu çelişkili durum tamamen anlamdan yoksun değildir. Çoğu zaman ressamalarda ışık ve karanlık süreci gibi pastoral atmosferi temsil edebilir. Yani ressamların resimlerinde ışık ve karanlık gibi zıtlığı temsil edebilir. Oksimoronun eş anlamlısı “kelimelerin ittifakı”dır.³⁷ Aynı sitede oksimoron terimi için otologizmdir denilmektedir. (Kendini tanımlayan bir kelime olup kendi içinde bir zıtlık barındırmaktadır.) Çünkü bu terimin kendisi oksimorondur şeklinde açıklanmıştır.

Adrian Drambrine, *La Culture Générale* adlı sitesinde yazmış olduğu makalesinde “*Oksimoron ve Antitezi*” başlığı adı altında “Antitezin oksimorondan farkı nedir?” sorusunu örneklerle cevaplar. Bir antitez, birbirinin karşısına iki terim koymaktan ibaret değildir. Aksine, birbirinden iki önermeyi veya iki ters kelime grubunu birleştirmekten ibarettir. Bir zıtlık ortaya çıkarmaya çalışmaktır.³⁸

Antitez birbirine zıt iki kelimeyi gizlemez. Bir cümlede sadece iki kelimeyi veya karşıt sözcük gruplarını bir araya getirir. Fakat burada dikkat edilmesi gereken nokta antitezi oluşturan kelimelerin aynı cümlede değil de farklı cümlelerde olması ya da bağlaç ile iki cümlenin bağlanmasıdır. Çünkü aynı cümle içerisinde çelişkili kelimelerin bir arada değil de cümle içinde dağınık olarak verilmesi, anlamca bir çelişki yaratması ve bu anlamın cümlenin genelinde olması antitezi oksimorondan ayırır. Oksimoron bir birinden ayrılmış iki cümlede olmaz.

Montesquieu bize burada bu antitezi bir örnek verir:

Hayır, esaret altında yaşayabiliyordum ama her zaman özgürdüm.
*Montesquieu, Farsça Harfler (Montesquieu, Lettres Persanes)*³⁹

Montesquieu’nun, karakterinin köleliğin hüküm sürdüğü siyasi bir rejimde yaşamasına rağmen, her zaman içsel olarak özgür olduğu gerçeği ile zıt düşmektedir. Montesquieu burada bir oksimoron kullanmış olsaydı, şöyle yazabilirdi:

³⁶ La Langue Française, E-Dergi, L’ Oxymore, 27 Ekim 2017 [Erişim Tarihi: 20.05.2019]

³⁷ La Langue Française, a.g.e., [Erişim Tarihi: 20.05.2019]

³⁸ <https://www.laculturegenerale.com/oxymore-definition-exemples-figure-style/> [Erişim Tarihi: 20.05.2019]

³⁹ Adrian Dambrine, *La Culture Générale, Oxymore : Définition simple et exemples / Figure de style* 2019.

Özgür bir *esaretle* yaşadım.

Birinci cümlede geçen *esaret* ve *özgürlük* kavramları ama bağlacı ile bağlanmış iki farklı cümlede geçmektedir. Bu örnek daha çok antitez örneğidir. Farklı cümlelerde bulunan birbiriyle zıt kavramların bir arada değil de birbirinde uzak bir şekilde kombine edilmesi bize antitez kavramına yönlendirir. Fakat ikinci örnekte ise zıt olan iki kavramın beraber verilmesi (sıfat+isim) oksimoron örneği oluşturmaktadır. Drambrine, oksimoronun çoğu zaman bir ismi bir sıfatla ilişkilendirdiğinden bahseder. Ancak oksimoron diğer kelime gruplarına da uygulanabilir; isim ve tamamlayıcısı, isim ve zarf gibi. Yazar makalesinin devamında oksimoron örnekleri vererek yazısını sonlandırır.

Fransız Edebiyatı'ndan ve oyun yazarı Corneille'den oksimoron örnekleri:

Cette **obscure clarté** qui tombe des étoiles

Enfin avec le flux nous fait voir trente voiles; (Le Cid, IV, 3)

Yıldızlardan düşen bu **belirsiz netlik**

Sonunda akışla otuz yelkenli görüyoruz,

Jean Racine burada bu şiirinde “**l'orgueilleuse faiblesse**” kelimeleri ile “kibirli zayıflık” kelimelerini kullanarak çarpıcı bir oksimoron örneği vermiştir.

Moi-même, je l'avoue avec quelque pudeur,

Charmé de mon pouvoir et plein de ma grandeur,

Ces noms de roi des rois et de chef de la Grèce

Chatouillaient de mon coeur **l'orgueilleuse faiblesse**. (J. Racine, Iphigénie, I)

(Argan) Par ma foi, voilà un beau **jeune vieillard** pour quatre-vingt-dix ans!

Molière, Le Malade imaginaire, III, 10 Molière burada “**jeune vieillard**” örneği ile “genç yaşlı adam” genç ve yaşlı kelimelerini bir arada kullanarak oksimoron oluşturmuştur.

“**Gereksiz, çok gerekli** olan şey.” Voltaire, Mondain.

“(…) büyük inekler **çınlayan sessiz bir çanla** yavaşça hareket etti”. Alain Robbe-Grillet, Le miroir qui revient.

“**Islak güneşler** / Bu karışık gökyüzü” - Charles Baudelaire, L'Invitation au voyage.

“Bu **küçük büyük ruh** az önce uçtu.” - Victor Hugo, Les Misérables, à propos de la mort de Gavroche.⁴⁰

3. TÜR VE YAPI BAKIMINDAN OKSİMORON SANATI

3.1. Tür Bakımından Oksimoron

Oksimoron farklı türleri bulunmaktadır. Reja'a M. Flayih, oksimoronun üç türünden bahsetmektedir. Bu üç tür “Objektive, Subjective ve Punning Oxymoron” şeklinde olup Flayih'in makalesinden tercüme edilerek aktarılmıştır.

Objective Oxymoron (Nesnel Oksimoron): Nesnel Oksimoron, belirgin bir şekilde çelişkili ifadeler kullanılarak yapılmaktadır. Örneğin; *pretty ugly, sad smile, same difference, cheerful pessimist, hardly easy* vb. *Pretty ugly* örneğinde, *pretty-güzel, ugly-çirkin* kelimeleri herhangi bir gizli anlamı olmadan oldukça açık bir şekilde zıt iki kelimenin bir araya gelmesiyle oluşmuştur.

Subjective oxymoron (Öznel Oksimoron): Çelişkili iki kelimenin doğal olmayan bir şekilde bir araya gelmesine Öznel Oksimoron denir. İki şey arasındaki zıtlık bir görüş meselesidir. İki farklı kelimenin bir araya gelmesiyle bir değeri, yargıyı veya görüşü bildirir. Örneğin, *Microsoft words, internet security* (internet güvenliği), *business ethics* (iş ahlakı), *peacekeeper missile* (barışçıl füze), *war games* (savaş oyunu) vb. Örneğin, *Microsoft words* kelime grubunu düşünürsek, *Microsoft* kelimesi bölünemez. Bu kelime mikro-küçük/mini ve soft-yumuşak kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Bu kelimeler bir birinden ayrıldığı zaman kelimeye yüklenen anlam ortadan kaybolur. *Microsoft words*, kelime grubu bir birinden ayrıldığı zaman yazılım adı olmaktan çıkar ve bu kelime artık önceden verilmiş olan anlamı taşımaz.

Punning oxymoron (Mizahi/Cinaslı oksimoron): Bu oksimoron türüne *Jumbo shrimp* örneği verilebilir. Bu örnek iki farklı anlamda kullanılmaktadır. *Jumbo shrimp* kelimesinin birinci anlamı, bir deniz canlısı olan *decapod crustacean*” (on bacaklı deniz kabuklusu/karides) anlamını taşımaktadır. İkinci anlamı ise mizah ürünü olarak küçük bir nesne anlamında kullanılmaktadır. Yani *Jumbo shrimp*, bize

⁴⁰ Dambrine, a.g.e., [Erişim Tarihi: 20.05.2019]

küçük bir şeyi ifade etmektedir ve bu da bir mizah ürünü olarak kullanılmıştır. Old news, baby grand, cardinal sin vb. örnekler verilebilir.⁴¹

Yeshayahu Shen oksimoronun şiirsel yönünden bahseder. Shen, “Poetik Oksimoron” şeklinde tanımladığı bu türü, açıklayarak genel olarak iki tür oksimoron yapısından bahseder. Shen, oksimoron sanatı üzerine “doğrudan ve dolaylı oksimoron” şeklinde sınıflandırma yapar. Yapmış olduğu bu sınıflandırmayı da “Şiirsel ve şiirsel olmayan oksimoron” şeklindeki bu yapılara bağlar.

Shen, makalesinde “Doğrudan Oksimoron ve Dolaylı Oksimoron” yapılarının hangisinin daha sık kullanıldığından bahseder. Shen, Doğrudan Oksimoron’u şiirsel olmayan oksimoron, Dolaylı Oksimoron’u ise şiirsel oksimoron şeklinde tanımlayarak en çok Dolaylı Oksimoron ile karşılaştığını yazısında dile getirir. Hasan İsi, yazmış olduğu makalede Shen’in yapmış olduğu bu tasnifler üzerinde durarak örneklerle açıklar.

Doğrudan Oksimoron: Birbiri ile zıt anlamlı olan iki terimin birleşmesinden oluşan yapılara denilmektedir. Bu yapılar,+/- şeklinde farklı değişimlerden oluşan ayırıcı özelliklerden ileri gelir: *kadınsı erkek, yaşayan ölü* gibi.⁴²

Dolaylı Oksimoron: Birbiri ile zıt anlamlı olmayan iki terimden oluşan yapılara denilmektedir. Bu oksimoron türü, “zıt anlamlılığın alt anlamlılığı” şeklinde oluştuğu düşünülür; *sessiz ıslık* gibi. *Sessiz ıslık* ifadesi ile oksimoron oluşmaktadır. İlk terim olan *sessiz*’in leksikal zıttı ses sözcüğüdür. Fakat *oksimoron*’un ikinci terimi olan *ıslık*, ilk terimin zıt anlamlısı olmayıp üst anlama sahip ses sözcüğünün alt anlamlısıdır.⁴³

İsi, Shen’in yapmış olduğu bu sınıflandırmayı Leksikal Semantik’in kollarından biri olarak kabul edilen “zıt anlamlılık, üst anlamlılık ve alt anlamlılık” temeline indirgediğinden bahseder. İsi, Shen’in “Doğrudan Oksimoron” şeklinde yapmış olduğu bu sınıflandırmayı, oksimoron yapılarının birbiriyle zıt olan sözcüklerin birleşmesinden meydana geldiğini özellikle belirtmiştir. Shen, Doğrudan Oksimoron’dan farklı olarak birbiriyle zıt anlamlı olmayıp alt anlamlılığa sahip olan ifadelerden oluşan “Dolaylı Oksimoron” yapılarından bahseder. İsi, Shen’in Dolaylı

⁴¹ Reja’a M. Flayih, “A Linguistics Of Poetic Oxymoron”, **Jurnal of Kerbela University**, Irak 2009, s. 32-33.

⁴² Akt. : Hasan İsi, “Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Oksimoron Örnekleri”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Ağustos 2016, s. 138.

⁴³ İsi, **a.g.m.**, s. 138.

Oksimoron'u şiirsel oksimoron ile bağdaştırmasının sebebi, alt anlamlılığa sahip yapıların daha çok ilgi çekici ve sanatsal olması şeklinde yorumlamıştır. İşi “*Birbiri ile zıt kullanımlara sahip olan ifadelerin geçtiği metinlerde yer alan oksimoronlar, ilk bakışta fark edilmesine rağmen sanatsal yönü birbiriyle zıt anlama sahip olmayan oksimoronlar kadar sanatsal ve doyurucu değildir.*”⁴⁴ şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Metafor yapıları: Yeshayahu Shen, oksimoron türü hakkında “Doğrudan ve Dolaylı Oksimoron” şeklinde yaptığı sınıflandırmasına ilaveten *metafor yapı*lardan da bahseder. Örneğin, *sessiz gidiş, kara haber, ince davranışlar, boş sözler* vb.

Bu yapı düzenli olarak metaforlardan (mecaz) oluşur. Bu metafor yapıyı oluşturan kelimeler birbiriyle zıtlık içermez. Bu kelimeleri okurken +/- özelliği ayırt edici değildir, asıl ayırt edici özellik üst anlamla ilişkilendirilir. Dolayısıyla bu iki kelime arasında üst anlam bakımından çok fark vardır. Shen, metafor yapıya şu örneği verir; “*silence/sessiz*” ve “*going/gidiş*” bu kelimeleri kullanarak “*the silence goes*” “*sessiz gidiş*” ifadesini kullanır. Bu örneğe baktığımız zaman üst anlamı “*going/go*” ifadelerine bakarak anlayabiliriz. Üst anlama göre gitmek (*going*) sözcüğünün hareket (*movement*) özelliği vardır; ama *sessiz* (*silence*) kelimesinin hareket özelliği yoktur. Bu iki kelime arasında zıtlık ilişkisi bulunmamaktadır yani iki kelime arasındaki özellik üst anlamlılığa göre farklılık oluşturmaktadır. Bu ifadeyi şu şekilde cümle içinde örnekleyerek ; “Onun *sessiz gidişi* beni çok etkiledi.” kullanabiliriz. Buradaki “*sessiz*” kelimesinin leksikal zıttı ses sözcüğüdür. Bu ifade de ses sözcüğüne olumsuzluk eki +sIz eki getirilerek sıfat yapılmıştır. Buradaki *sessiz gidiş/gitmek* kelimesi gerçek anlamı olan “*gitmek, bir yere doğru hareket etmek*” anlamında kullanılmayıp mecaz anlamda yani “*hayatından çıkmak ya da onunla tekrar görüşmemek*” anlamında kullanılmıştır.

Kısaca, metafor yapıları (oksimoron şeklinde) oluşturan kelimelerin birbiriyle zıt ya da çelişkili olmaması bu yapıların üst anlam ilişkisiyle sağlanmaktadır.⁴⁵

Richard Lederer, 1990 yılında yazmış olduğu “Sözcüklerin Dünyası” (Word Ways) adlı yazısında 1980 yıllarında yazılmış olan kitaplardan bahseder ve bu kitapların çok sattığını söyler (Warren S. Blumenfeld's Jumbo Shrimp and Pretty

⁴⁴ İşi, a.g.m., s. 138.

⁴⁵ Yeshayahu Shen, “On The Structure Understanding Of Poetic Oxymoron”, **Poetics Today**, 1987, s. 110.

Ugly). Bunu söylemesinin sebebi ise 1980’lerde oksimoronun sıcak bir dil ürünü olmasıdır. Lederer, geçen on yılda toplanmış olan oksimoronik örneklerin taksonomisini (sınıflandırma) denemenin ve doğmakta olan oksimoronoloji disiplini bir düzene koymanın zamanının geldiğini söyler ve şu şekilde tasnif eder.⁴⁶

Çalışmamızın devamında bahsedeceğimiz oksimoron türleri, Doç. Dr. Ahmet Güngör’ün “*İkirciklem (Oksimoron) Uyumsuzluğun Uyumu*” adlı makalesinden alınmıştır.

Kasdi Oksimoronlar (Deliberate oxymorons): Yazarlar genellikle görüşlerine dikkat çekmek için oksimoron yapılarına başvururlar. Örneğin, Richard Feynman fizikle ilgili bir tartışmaya açtığı konuda “*dry water*” (kuru su) ifadesini kullanmıştır. Açıkçası kullanmış olduğu bu farklı terimle sıvıların akışkanlığının sıfır derecedeki hidrodinamik yapısına değinmektedir. Belki de konunun kavramsal ve gerçek dışı yönünü vurgulamaya çalışmıştır. Kasdi oksimorona öermerk; deafening silence: sağır edici sessizlik, forward retreat: ileri (geri) çekilme, little big man: küçük dev adam, living dead: yaşayan ölü. Burada amaç alıcıda (dinleyen/okuyan) iletilen bilgiye yönelik(bilginin absürtlüğüne/gülünçlüğüne) bir his/şüphe yaratmaktır ve daha çok mizah amaçlıdır.⁴⁷

Yaygın Oksimoronlar (Popüler Oxymorons): Bilerek yapılmamış, kalıplaşmış diğer bir ifadeyle alışlagelmiş oksimoronlardır. Başka bir tanımlamayla daha geniş bir düzlemde sadece terimler arası kimi çelişkileri anlatmak için kullanılır. Komedyen George Carlin “Toledo Window Box” adlı albümünde şu sözcük öbeklerini kullanır; expect the unexpected: beklenmedik bekleme, mini giant: mini dev (minik dev), living dead: yaşayan ölü, controlled chaos/ organized chaos: kontrollü kaos, organize kaos, open secret: gizli açık, resident alien: yerli yabancı, ‘civil war’: sivil savaş, ‘plastic silverware’: plastik kurşun, ‘plastic glass’: plastik bardak. Güngör, ayrıca mizah ya da polemik unsuru olarak kullanılan oksimoronlar olduğundan bahseder ve örnekler verir. Örneğin “*dürüst/namussu politikacı*” (honest politician) ifadesiyle politikacıların tabiatında namussuzluk olduğu anlamına gelmektedir. Bazı oksimoronlar ise alay (kötüleme) veya mizahi yaklaşımı içinde

⁴⁶ http://www.fun-with-words.com/oxym_oxymoronology.html [Erişim Tarihi: 10.05.2019]

⁴⁷ Ahmet Güngör , “ İkirciklem (Oksimoron) Uyumsuzluğun Uyumu”, **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi**, 2014, s. 104.

barındırır. Örneğin; government organization: *devlet organizasyonu*, military intelligence: *askeri istihbarat*, drink responsibly: *sorumlu bir içecek*, fun run: *eğlenceli çalışma*, principle of contradiction: *çelişki ilkesi* gibi.⁴⁸

Bağımsız Biçimbirimlerden Oluşan Tek Kelimeli Oksimoronlar (Single-word Oxymora Composed of Independent Morphemes): İki bağımlı/ ilişkili biçimbirimden oluşan sözcükler (Tek Bir Sözcük): soft-loud: yumuşak gürültü-hafif gürültü, big- small: büyük-küçük, before-after: önce-sonra, hem__ hem, ne__ ne: hem güzel hem çirkin, ne çalışkan ne tembel, hem çocuk hem dul vb.⁴⁹

Bağımsız Biçimbirimlerden Oluşan Oksimoronlar (Single-word oxymora Composed of Independent Morphemes): Farklı anlamları olan sözcüklerin birleşerek yeni anlamsal sözcükler oluşturmasıdır. Örneğin; spendthrift: müsrif-mirasyedi, bittersweet: acı tatlı, bride groom: güveyi, damat, ball point: tükenmez kalem, firewater: alkollü içki, ateş suyu.

Logological Oxymora: Mantık çerçevesi içerisinde sözcüklere bakıldığında harflerin kombinasyonundan oluşan ve fark ettiğimiz sözcük içi zıtlıklardan türeyenler: No and ok – Noyes (noandyes).

Doğal Oksimoronlar (Natural oxymora): Zıt sözcüklerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmaktadır. Buna doğal denmesinin sebebi ise bu ikililerin ‘oxymora’ olarak algılanması nispeten doğrudan ve zahmetsiz olup kelimeler veya kişisel değerler üzerinde oyunlara bağlı değildir. Örneğin; sightunseen: görünmez görüş, loyal opposition: sadık/vefalı muhalefet, idiot savant: salak bilgin, original copy: orijinal kopya, random order: rastgele sıra, negative growth: negatif büyüme, mobile home: seyyar ev, fresh frozen: dondurulmuş taze, benevolent despot: iyiliksever despot, light heavy weight: ağır ışık, final draft: nihai taslak, standart deviation: standart sapma, elevated subway. yüksek metro, deliberate spead: kasıtlı haz, old boy: ihtiyar delikanlı vb.⁵⁰

⁴⁸ Güngör, a.g.m., s. 104.

⁴⁹ Güngör, a.g.m., s. 105.

⁵⁰ http://www.fun-with-words.com/oxym_oxymoronology.html [Erişim Tarihi: 08.01.2018]

Mizahi Oksimoronlar (Punning Oxymora): Mizah amaçlı yapılmış olan oksimoronlardır. Örneğin; financially broke, even odds, baby grand, cardinal sin, female jock, indoor bleachers.

Conversion Puns: İki sözcüğün bir araya gelişiyle var olanlar (yine ayrı zıtlığı barındıranlar): Burada oksimoron; ancak her iki sözcüğün anlamının kendi içinde değerlendirmesi sonucu ortaya çıkmaktadır, aksi takdirde anlaşılması zordur: kick stand, divorcecourt, buildin gwrec king, white rose.

Ölü Metaforlar (Dead metaphors): Bu oksimoronlar içi boşaltılmış sözcüklerden ve eski anlamlarından sıyrılmış sözcüklerden oluşmaktadır. Örneğin; clearly obfuscating: açık şaşkırtma, kind of cruel: zalim kibar, terribly good: korkunç güzel, hardly easy: zor kolay, growing small: küçük büyüyene/ büyüyene küçük vb.

Bir İşçilik Ürünü Olan Oksimoronlar (Crafted Oxymora): Bilinçli olarak kalıplaşmış söz öbekleri olmadığı halde bir arada zıt sözcük kullanma hali. Örneğin; global village: küresel köy, accidentally on purpose: kazara/yanlışlıkla bilmek vb.

Yazınsal / Edebi Oksimoron (Literally Oxymora): Bu oksimoron türleri söz sanatı olarak kullanılmaktadır. Örneğin; hatefulgood: iyi nefret (Choucer), darkness visible: karanlık görünür (Milton), expressive silence: anlamlı sessizlik (Thomson), melancholy merriment: melankolik neşe (Byron), falsely true: yanlış doğru (Tennyson), scalding coolness: haşlanmış serinlik (Hemingway) vb.

İki Sesli Oksimoron (Doublespeak Oxymora): Bu oksimoron türü, kafa karıştırıcı düşünceyi/ hakikati örten, gizleyen kullanımlardır. Örneğin; genuine imitation: hakiki taklit, mandatory option: zorunlu seçenek, terminal living: terminal yaşam. Bu tür kullanımlar Lutz'a göre, sorumluluktan kurtulmaya yönelik bir dil kullanımudur.

Kişisel Görüş / Değerleri Bildirmek Amacıyla Yapılan Oksimoronlar (Opinion Oxymora): Kişisel değerleri/ fikirleri anlatmak için oluşturulan öznel yapılar denilmektedir. Örneğin; peacekeeper misile: barışçıl füze, designer jeans: tasarımcı kot, airline food: havayolu yiyeceği, non-working mother: çalışmayan anne, war games: savaş oyunları, business ethics: iş ahlakı, paper table cloths: kâğıt

masa örtüleri, metal wood: metal ağaç, plastic glasses: plastik bardaklar, green black boards: yeşil tahta yazısı, plastic silvenare: plastik gümüşler, plastic wood: plastik ağaç vb.⁵¹

3.2. Yapı Bakımından Oksimoron

3.2.1. Çeşitli Birleşimlerden Oluşan Oksimoronlar

Reja'a M. Flayih, oksimoron sanatının yapısal yönü ve diğer sanatlarla olan ilişkisi üzerinde değerlendirmelerde bulunmaktadır. Flayih, dilbilgisel (gramatikal) açıdan oksimoronun iki temel özelliğinden bahseder. Birincisi, iki uyumsuz kelimenin (iki kelime olması şart değil) yan yana gelmesiyle oluşan oksimoronlar. Örneğin; pianoforte (soft- loud/ yumuşak gürültülü ses), preposterous(before- after/ önce -sonra). İkincisi ise, oksimoronu oluşturan sözcüklerin tesadüfi/sürpriz bir şekilde yan yana gelmesine rağmen, mantıklı olarak vurgulu ve hicivli anlatım şeklinde oluşmuştur. Bu oluşuma; *bittersweet* (acı-tatlı), *spendthrift* (harcamak-tutumlu olma /mirasyedi) gibi örnekler verilebilir.⁵²

Oksimoron sanatının paradoks (çelişki) ile olan ilişkisi üzerinde duran Flayih, bu kavrama yönelik başlıklar "gramatik, semantik ve tür" şeklinde sunduğu değerlendirmelerinin yanı sıra oksimoron sanatının retorik etkisi hakkında maddeler sunarak açıklamalarda bulunmaktadır.⁵³ Flayih, oksimoron sanatı hakkında birçok açıklamalarda bulunur. Bu açıklamalar, kavramı tanımlamak amacına yönelik değerlendirmeler olup paradoks ve oksimoron arasındaki ayrıma değinmesi bakımından bilgi vericidir.

Hasan İsi, "Türkiye Türkçesinde Gramatikal Oksimoron" adlı makalesinde Flayih'in açıklamasına değinerek oksimoron, paradoksal anlamlar yoluyla retorik bir etki yaratmak için birleşen fikir, ifade ve terimlerden oluşan çelişkili ya da zıt sözcüklerin birleşiminden oluşan edebi bir konuşma biçimi olduğunu dile getirmiştir.⁵⁴ İsi, oksimoron ve paradoksu birbirinden ayıran ince çizgiyi "Oksimoronu çelişki ve paradokstan ayıran önemli durum ise bilinçli olarak

⁵¹ http://www.fun-with-words.com/oxym_oxymoronology.html [Erişim Tarihi: 08.01.2018]

⁵² Reja'a M. Flayih, "A Linguistics Of Poetic Oxymoron", *Jurnal of Kerbela University*, Irak 2009, s. 31.

⁵³ Flayih, *a.g.m.*, s. 31.

⁵⁴ Çaşteğin, Turgunbayer, Hasan İsi, "Türkiye Türkçesinde Gramatikal Oksimoron", *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, C. 7, S. 17, Aralık 2018, s. 61.

kullanılmasıdır.” şeklinde açıklamıştır. Oksimoronu oluşturan kavramların çelişkili bir şekilde kullanılması açık şekilde görülmektedir. Oksimoronlar, *tahtadan demir* şeklinde oluşturulmuş tamlamalar da olabilir. Bu tür yapılar, çelişki prensibinin ihlalinde görülmektedir.

V.G. Zabel, oksimoronu “*iki sesli paradoks*” olarak tanımlar. Zabel, oksimoronun anlaşılmasına yönelik büyüleyici bir etkinin olduğunu, diğer önemli edebi ve retorik araçların olduğu paradokslar ile gerçekleştiğini söyler. Zabel, oksimoronun şiirde duyguyu nasıl arttırabileceğini bir örnekle açıklamaya çalışmıştır. “Acı çeken kadın ses çıkarmadı.” Bu örnek oldukça sıkıcı ve okuyucunun kadının acısını hissetmesi gereken duygu nerede? diye sorar. Bu cümle aslında oksimoron kullanılırsa neler olacağını nasıl bir duygu vereceğini görebilmemiz için “ses ve çığlık” kelimelerini kullanarak daha etkili bir anlatım ortaya çıkar. Oksimoronu cümleye dâhil ederek anlatıma ayrı bir duygu yüklemesi okuyucuda veya dinleyicide farklı bir etki uyandıracaktır. Okuyucu ya da dinleyici bu cümleyi okuyunca/dinleyince daha farklı hislere kapılacak ve anlatım daha etkili olacaktır. “Acı, kadına *sessiz bir çığıktan* başka bir şey bırakmadı.” Örneğinde görüldüğü gibi Zabel, oksimoronun anlatıma neler kattığını kısaca iki tümce arasındaki farklı kullanımlarla anlatmaya çalışmıştır.⁵⁵

Bu örnekte oksimoron oluşumu açıkça görülmektedir. Verilmiş olan bu örneğe mukabil bir de paradoks örneği vermek isteriz.

Kral paradoksu-Yalancı Yarışması: Kral ülkenin tüm yalancıları arasında bir yarışma düzenler ve bu yarışmada en iyi yalanı söyleyen kişiye bir küp altın vereceğini söyler. Kralın huzuruna gelen yalancılar yalanlarını söyledikten sonra kral, “*Olabilir, Doğrudur, niye olmasın...*” der. Derken kahramanımız elinde boş bir küple çıkagelir ve konuşur:

- Rahmetli dedeniz bir savaşa çıkacaktı; ama o günlerde hazinede yeterli para yoktu. Dedeniz, dedemden bu küple bir küp altın borç aldı ve “*Bu borcumu torunum torununa ödeyecek.*” diye söz verdi. Şimdi, dedenizin borcunu bana ödemeniz için buraya geldim.
- Kral, “*İşte bu kuyruklu bir yalan!*” deyince adam, “*O halde ödülümü alayım.*” dedi.

⁵⁵ http://poetry.awardspace.co.uk/Emotion_in_Poetry_Oxymoron.html [Erişim Tarihi: 21.05.2019]

– Kral, “*Imm şeyy doğru da olabilir.*” deyince adam, “*O halde borcunuzu ödeyin.*” dedi.⁵⁶

Yukarıda verdiğimiz oksimoron ve paradoks örneklerinde görüldüğü gibi oksimoron ve paradoks arasındaki fark belirgin bir şekilde görülmektedir. Oksimoron, bir ifade biçimi iken; paradoks bir durum ya da ifadeler topluluğudur. Fakat her ikisi de tutarsızlıkların olduğu zıt ya da karşıt anlamların birlikte kullanılmasıdır. Oksimoron, aslında bazen kısaltılmış paradoks; paradoks ise genişletilmiş oksimoron olarak ele alınır.⁵⁷

Oksimoron sanatının zıt ya da çelişkili terimlerin birleşiminden oluştuğunu belirten Flayih, “paradoks ve oksimoron” arasında ayrım yapar. Bu ayrım daha çok oksimoron sanatının kısa ve öz anlatımın ürünü olarak değerlendirilmesi şeklindedir. Oksimoron, yapıların kısa ve öz anlatımına karşı paradoks ise genellikle uzun cümlelerden oluşmaktadır. Flayih, genelde oksimoronlar, “Wegmaan’ın ifadesine göre, *karanlık gün* ve *güzel çirkin* gibi kasıtlı olarak çelişkili yapılardan oluşurken; *eşit şans* gibi bir mizah ürünü olarak oluşabilir.” şeklinde açıklamalar yaparak oksimoron sanatının bazı durumlarda kasıtlı bazı durumlarda ise rastgele oluştuğunu belirtir.⁵⁸ Flayih oksimoron ve paradoks arasındaki farkı kısaca belirtmiştir. Biz ise yapmış olduğumuz çalışmada oksimoron ile paradoks arasındaki farkı kısaca belirterek oksimoron sanatı üzerine yoğunlaşmaya çalıştık.

Flayih, oksimoron sanatına yönelik olarak dilbilgisel sınıflandırmalara yer verir. Sınıflandırmalarını konu ile ilgili araştırmalar yapmış bilim adamlarının düşünceleri ile ortaya koyan Flayih, “gramatik olarak oksimoron, çeşitli yapılardan oluşur.”⁵⁹ şeklinde bir açıklama yaparak F.Chuanyu’nun sınıflandırması temelinde oksimoron yapıların dilbilgisel yönünden bahseder:

- a) Zarf + zarf: Doğru yanlış
- b) Zarf + fiil: Sessiz çılgılık (atmak)
- c) Fiil + zarf: Sesli inilti
- d) Sıfat + isim: Açık sır

⁵⁶ <https://onedio.com/haber/kafanizi-kurcalayacak-10-paradoks-344770> [Erişim Tarihi: 21.05.2019]

⁵⁷ Turgunbayer, İsi, **a.g.m.**, s. 61.

⁵⁸ Reja’a M. Flayih, “A Linguistics Of Poetic Oxymoron”, **Jurnal of Kerbela University**, Irak 2009, s.31.

⁵⁹ Flayih, **a.g.m.**, s. 31.

- e) Sıfat + sıfat: İyi nefret
- f) İsim + isim: Dürüst kurnaz
- g) Özne + yüklem: Başım bir bant ile bağlı ve sessiz şarkılar etrafımda dönüyor.
- h) Özne + yüklem tamlayıcısı: Herkesin arkadaşı, hiç kimsenin arkadaşı değildir.
- i) Özne + nesne: En büyük nefret büyük aşklardan doğar.
- j) Yüklem + nesne tamamlayıcıları⁶⁰

Flayih'in bu sınıflandırması tutarlı görülmemektedir. Çünkü verilen cümle yapıları tezat örnekleri içermektedir. Özellikle cümle halindeki tezatları, oksimoron kategorisinde değerlendirmek mümkün değildir. Kaldı ki bu tür yapılar, daha çok paradoksa daha yakındır. Oksimoron yapılarını incelerken yapacak olduğumuz çalışma, şiir dili üzerine olacağı için bu tasniflerden bazılarına başvurup cümle ve daha çok tezat ve paradoks özelliklerini taşıyan yapıları konu dışı bırakılacaktır. Çalışmada, tamlama şeklinde olan sıfat, zarf ve isimlerden oluşan oksimoronları incelenip belirli başlıklar adı altında toplayıp örnekler verilecektir.

3.2.2. Oksimoron Sanatında Dilbilgisel Ekler

Caşteğin Turgunbayer ve Hasan İsi'nin yazmış oldukları “*Türkiye Türkçesinde Gramatik Oksimoron*” adlı makalede ve İsi'nin yazmış olduğu “*Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Oksimoron Örnekleri*” adlı makaleden faydalanarak bu konu anlatılmaya çalışılacaktır.

Oksimoron yapıları genellikle sıfat, zarf, isim şeklinde tamlamalardan oluşmasının yanı sıra bazı eklerle oluştuğuna dair görüşler vardır. Türkçenin sondan eklemeli bir dil olması ve kelimelere eklenen eklerin, kelimeleri olumluyken olumsuz ya da olumsuzken olumlu hale getirdiği aşikârdır. Dilbilgisel eklerin kelimeye eklenmesi bazen de kelimenin anlamını zıt yönde değiştirmektedir.

Tamlamalardan oluşan yapılardan farklı olarak, dilin dilbilgisel yönüyle var olan oksimoron türleri de vardır. Bu yapılar, dilin türetme ürünü olan ekler vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Türkçede bu tür durumları yansıtan ekler , +sIz, -mAz

⁶⁰ Flayih, a.g.m., s. 37-38.

(Geniş Zamanın Olumsuz Soru Eki), -mAz (Sıfat-Fiil Eki), ne... ne (Bağlaç) ve +cIk küçültme eki'dir.⁶¹

Burada şunu belirtmek gerekir ki; tek bir sözcük oksimoron özelliğine sahip değildir. Çünkü oksimoronun tanımında da bahsettiğimiz gibi; birbiriyle çelişen ya da tamamen zıt olan iki kavramın bir arada kullanılması şeklinde açıklanması dilbilgisel açıdan ekler vasıtasıyla oluşan kelimelerin oksimoron olmadığı kanısına varmamıza neden olmuştur. Bu eklerin kelime tekrarında kullanılması oksimoron oluşturmaktadır; fakat tek bir sözcüğe eklenmesi oksimoron oluşturmamaktadır.

Bu eklerin kelimelere kattığı anlamı kısaca açıklamamız verilecek örnekleri anlamamız açısından önemlidir. Zeynep Korkmaz ekleri şu şekilde tanımlamaktadır:

+sIz- +sUz eki: Addan “yokluk eksiklik” bildiren olumsuz anlamda sıfat türeten çok işlek bir ektir. Bu ekin karşıtı ise sıfat yapan +II/ IU ekleridir. Örneğin; acılı/acısız, akıllı/akılsız, bilgili/bilgisiz gibi. Bu ek eş anlamlı ikileme sıfatları da türetmektedir: anasız babasız, borçsuz harçsız, dertsiz tasasız gibi. Ekin başka bir işlevi ise, eski türetmeler yapar: öksüz(<ög-süz/ annesiz), ıssız(<idi-siz- sahipsiz), densiz(<teñ-siz), hırsız gibi. Anlam kaymasıyla oluşmuş kalıplaşmış bazı sıfat ve zarflar türetir. Bunlara örnek ise; aynasız, bacaksız, eşsiz, kalpsiz, katıksız gibi.⁶²

+sIz eki eklendiği isme “yokluk ve eksiklik” anlamı katarak “*parasız eğitim, parasız yatılı, engelsiz hayat*” gibi örneklerde olumsuz görünen +sIz eki sahip olduğu olumsuz anlamdan kurtularak olumlu bir yapıyı oluşturmuştur. İsi, bu ek için *eşsiz* ve *parasız* örneklerini verir. Bu örneklerde de görüldüğü gibi +sIz eki eklendiği kelimeyi şekilce olumsuz anlamca olumlu hale getirerek oksimoron oluşturmuştur.⁶³

İsi'nin vermiş olduğu bu örneklere katılmamakla beraber, zıt anlamlılığın derecesini ve ölçütünü belirleyen kutupsallık ne kadar zayıfsa dinamiksel bağ da o kadar zayıftır. Kutupsallık ne kadar güçlüyse oksimoronun anlamsal yönü o kadar güçlüdür. Burada İsi, engel/siz kelimesini oksimoron olarak almıştır. Daha önce de değindiğimiz üzere tek bir sözcük oksimoron özelliği taşımaz, biçimsel ve anlamsal

⁶¹ Hasan İsi, “Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Oksimoron Örnekleri”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Ağustos, 2016, s. 136.

⁶² Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi**, (4.Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 140-141.

⁶³ Çaşteğin Turgunbayer, Hasan İsi, “Türkiye Türkçesinde Gramatikal Oksimoron”, **Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, C.7, S. 17, Aralık 2018, s. 63.

açından bağdaşan en az iki leksemden oluşmaktadır. *Engelsiz hayat* veya *parasız yatılı*, örneklerine baktığımızdaysa engelsiz ve hayat kelimeleri arasında bir zıtlık görülmemektedir. Aynı durum *parasız yatılı* kelime grubunda da görülmektedir. +sIz ekinin kelimenin kök ve köke eklendiği son durum itibari ile (engel/engelsiz) aralarında bir zıtlık/olumsuzluk vardır; fakat *yatılı* kelimesiyle bir zıtlık oluşturmamaktadır. Bu örnekten yola çıkacak olursak, oksimoronun tanımında da belirtildiği gibi iki kelime arasında zıtlık ya da çelişkili bir durum olmalıdır; fakat burada birinci kelime ve beraberinde kullanılan kelime arasında bir zıtlık görülmemektedir. Kısaca oksimoron olarak vereceğimiz “Korkusuz korkak, akılsız akıllı vb.” örneklerinde +sIz “*yokluk ve eksiklik*” ekinin kelime tekrarında kullanılmasıyla oluşan oksimoron örneği bu ekin kullanımının oksimoronu oluşturan kelimeler arasında nasıl bir zıtlık oluşturduğunu göstermektedir.

-mAz eki (Geniş Zamanın Olumsuz Sorusu): -r, Ar, -Ir/-Ur sıfat-fiillerinin olumsuz şekli olarak kalıplaşmıştır. Bu ek genellikle *rica ve istek* anlamında kullanılır. “Oturmaz mısın?” örneğinde gördüğümüz “*rica-istek*” anlamını veren geniş zamanın olumsuz soru hali (-mAz eki) de oksimoron oluşturmaktadır.⁶⁴ Buna benzer örnekler; düşmez kalkmaz bir Allah, uyurgezer vb.

+Cık/ +CUk: Başka bir dilbilgisel (gramatikal) oksimoron örneği, küçültme eki olan +cIk ekidir. Zeynep Korkmaz bu ekin, adlara ve sıfatlara küçültme, pekiştirme, sevgi ve acıma ifadesi katan bir ek olduğundan bahseder.⁶⁵ Bu ek, (denizcik, devcik, gemicik) eklenmiş olduğu kelimeye küçültme anlamı katması gerekirken mizah ve ironinin temelinde zıtlığı barındırması sonucunda aslında büyük/devasa olan bir şeyin +Cık eki ile nasıl oksimoron oluşturduğu görülmektedir. Örneğin, “*denizcik*” kelimesini ele alacak olursak, *deniz* büyüklüğü ve uçsuz bucaksız oluşu ile bilinmektedir. Fakat kendisine eklenen +Cık eki ile zıtlık oluşturmaktadır. Aslında büyük olan bir şeyin küçükmüş gibi aksettirilmiştir. Bu zıtlığın oluşum sebebi mizah ve ironi amacı güdümlük yapılmış olmasıdır.

⁶⁴ Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi**, (4.Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 213.

⁶⁵ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 126.

Burada da tek bir sözcüğün sonuna ek ilave edilerek (dev+cik) oksimoron olabileceğine dair görüşler vardır. Bu kullanımdaki amaç sadece mizah odaklı olsa gerekir.

+mAz (Sıfat-Fiil Eki): Bazı sıfat ve adlardan oluşan –mAz eki; -r, -Ar, -Ir/-Ur sıfat-fiillerinin olumsuz şeklidir. Bu ek fiillerin kök ve gövdelerine getirilerek fiile süreklilik ve olumsuzluk vermektedir. “*Uyanılmaz uykular, tükenmez kalem, bilinmez sır, çıkmaz sokak*” gibi.

İsi, “Osmanlı Türkçesine Arapça ve Farsçadan giren “bî-,lâ ve nâ-“ olumsuzluk ekleri de “*olumsuzluğun olumluluğu*” şeklinde oksimoron yapılar oluşturmaktadır.” şeklinde belirtmektedir. Bu yapılar dışında dilbilgisel oksimoron kategorisinde sıfat ve zarf görevinde kullanılan “korkunç ve dehşet” sözcükleri de oksimoron oluşturulmaktadır. Her ne kadar bu sözcükler, ürperti ve korku veren bir anlama sahip olsalar da “Korkunç seviyorum.” veya “Dehşet güzel bir araba gördüm.” örneklerinde fiillere sorulan “nasıl?” sorusuna “çok, son derece” şeklinde bir cevabın verilmesi, bu yapıların olumsuzluktan ziyade olumlu bir anlamda olduklarını göstermektedir.⁶⁶

Dilbilgisel oksimoron kategorisinde deyim görevinde “sudan/dereden kuru çıkmak, ölüden diri doğmak, acıyı bal eylemek” şeklinde günlük hayat içerisinde tespit edebildiğimiz örneklerde söz konusudur. Semantik oksimoron, anlam iyileşmesi kategorisinde sözcüğün geçirmiş olduğu değişimleri yansıtan oksimoron örneklerinden oluşmaktadır. Bu gruba vereceğimiz örnekler arasında “yavuz” sözcüğü vardır. Türkçenin tarihi gelişimi içinde en eski yazılı kaynaklarımız olan Orhun Yazıtları’nda yabız> yawuz “kötü, fena” şeklinde bir anlama sahip olan bu kelime, tarihsel süreç içerisinde anlam iyileşmesine uğrayarak “güçlü, kuvvetli” anlamlarına gelen “yavuz” kelimesine dönüşmüştür.⁶⁷

4. OKSİMORON SANATININ KULLANILDIĞI ALANLAR

Oksimoron biçimsel ve anlamsal yönünü bütün özellikleriyle yansıtan çok sayıda roman, öykü adı vardır. Dünya klasikleri arasında yer alan Gogol’un “*Ölü*

⁶⁶Hasan İsi, “Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Oksimoron Örnekleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Ağustos, 2016, s. 136.

⁶⁷ akt., Hasan İsi, Talat Tekin, “*Orhun Yazıtları*”, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2010.

Canlar”, L. Tolstoy’un “*Diri Ceset*”, Y. Bondaryev’in “*Sıcak Kar*” ve klasik Arap edebiyatının öncü şairlerinden Ebul Ala Al Maarri’nin “لزوم ما لم يلزم” (*Lüzumsuzluğun Lüzumu*), Jean-Christophe Grange’in “*Siyah Kan*”, Terry Eagleton’un *Tatlı Trajedi (İngilizce’den Çeviren Kutlu Tunca)* adlı eserleri oksimoron için çarpıcı örneklerdendir. Türk yazar ve şairlerden Elif Şafak’ın *Siyah Süt*, Can Yücel’in “*Güle Güle, Seslerin Sessizliği*” (Türkiye İş Bankası Yayınları), Muzaffer İzgü’nün *Korkak Kahraman* ve *Kara Pamuk*, Şevki Karabekiroğlu’nun “*Beyaz Öfke*”, Nedim Şener’in “*Hayırsever Terörist*”, Ömer Lütfi Mete’nin “*Aşksız, Zevksiz Allahsız Müslümanlık*”, Ahmet Güngör’ün *Sıcak Buz* (Beylik öykü kitabı) adlı eserler oksimoron örneğidir. Lütfi Oflaz’ın “*Allahlı Allahsız*” (Leman Dergisi, 7 Temmuz 2001), Fatih Altaylı’nın “*Hilesi Dürüstlük Olanlara*” (Haber Türk, 1 Ocak 2010) başlıklı yazıları oksimoron örneğidir.

4.1. Oksimoron Sanatının Sinemada Kullanımı

Sinema ve tiyatrodaki oksimoron sanatına başvurulmuştur. Bu tarz Ritmik (Dramatik) Sanatlar ’da oksimoron kullanımındaki amaç, sinema filmini veya tiyatro oyununun ismini duyan kişilerin daha izlemeden dikkatini çekmek ve onları şaşırtmak istenmiştir. Böylece bu tarz sinema filmleri veya tiyatro oyunları izleyici kitlesi toplamış ve akıllarda kalmıştır. Film isimlerinde kullanılmış olan oksimoronu oluşturan kelimeler birbiriyle zıt veya çelişkili bir şekilde bir araya getirilmiştir. Burada vereceğimiz örneklerde, zıtlık bazen olumsuzluk eki (+sIz) ile yapılmış bazense kullanılmış olan kelimenin çağrıştırdığı alt anlamları içinde barındıracak şekilde kullanılmıştır. Mesela, “*Fakir Milyoner*” örneğinde olduğu gibi *fakir* kelimesi gerçek anlamında yani; parası olmayan, yoksul, biçare kişilere verilen bir isimdir. Fakat *milyoner* kelimesi ise parası olan yani fakir olmayan zengin olan bir kişiye denilmektedir. Bu kullanımda parasız, kendini geçindirecek veya kişisel ihtiyaçlarını karşılayacak kadar bile parası olmama durumu *fakir* kelimesinden çıkartılmaktadır; ama *milyoner* (zengin) kelimesi ile bir arada kullanımı (Fakir-zengin zıtlığını akla getirmektedir.) bu kullanımı duyan ya da gören kişilerde çelişkili bir durumu düşündürmekte, akıllarda farklı soruların belirmesine neden olmaktadır. “Fakir olan bir kişiye nasıl milyoner denir?” ya da “Milyoner olan bir kişi nasıl fakir olur?” gibi soruların sorulmasına neden olur. İşte bu şekilde akılda farklı sorulara sebep olan, kişilerde şaşkınlık hissi uyandıran kullanımlar oksimoron yapılarıdır.

Örneğin; *Dürüst Haydutlar*, *Korkusuz Korkak* (Türk filmi, Kemal Sunal ve filmde canlandırdığı “*Mülayim Sert*” karakteri), *Züğürt Ağa* (Türk filmi, Şener Şen), *Çarıklı Milyoner* (Türk filmi, Kemal Sunal), *Fakir Milyoner* (Türk filmi, İlyas Salman), *Beyaz Öfke* (White Man’s Burden, 1998), *İhtiyar Delikanlı* (Güney Kore filmi, 2003.) vb. (Geniş bilgi için bkz. Güngör, 2014: 102). Tatbikat Sahnesi’nde (Ankara) gösterimi devam eden (21.01.2019) Robert Dubac’ın yazdığı, Erdal Beşikçioğlu’nun yönettiği ve Emre Karayel’in oynadığı “*Oksimoron - Erkek Akli*” adlı tiyatro eseri kadın-erkek ilişkisi üzerine kurulu olup, bir erkeğin kadın gibi düşünmesini konu alan tiyatro oyunudur.

4.2. Oksimoron Sanatının Reklam Filmlerinde ve Müzik Alanında Kullanımı

Oksimoron, resim sanatı ve reklamcılık gibi alanlarda sıkça başvurulan okuyucuyu, dinleyiciyi veya izleyiciyi yapılmış olan reklama ya da resme dikkat çekmek için başvurulmuş bir yöntemdir. Reklamcılıkta sıra dışı olmak ve reklam pazarında fark edilmek, rakiplerinden önde olmak her zaman hedeflenmiştir. Ürünlerini pazarlayan firmalar farklı yöntemlere başvurarak bazen risk almış bazense bu durum firmaların kendi lehine dönüşmüştür. Bu riskler ürünlerinin satılması ya da satılmaması riskinden daha büyük sorunlara da sebep olabilir. Örneğin, seyircinin reklamdan rahatsız olması, provakatif eylemlere veya siyasi sorunların çıkmasına sebep olabilir. Böyle bir riski alan kişilerden biri ise Oliviero Toscani’dir.⁶⁸ Toscani, resim sanatçısı ve reklamcıdır. Benetton, O. Toscani ile çalışarak bu riski göze almıştır. Çekmiş olduğu resimlerde zıtlıklardan, siyasi konulardan faydalanarak diğer markaların kullanmaktan korktuğu konulara değinerek bir farklılık yaratmıştır. Aynı kültür içerisinde yaşayan bireylerin farklı düşünce ve değerlerine seslenerek zor bir yolda ilerlemiştir. Benetton markası olarak siyasal ve sosyal sorunları göz önüne getirmiştir. Benetton, reklam afişlerinin çoğunda insanlar, toplumlar ve kültürler arasındaki farklılıklar ve benzerlikler üzerinde durarak reklamlarını “sosyal sorumluluk” anlayışıyla hazırladığını açıklamıştır. İşlemiş olduğu konular tüm insanlığı ilgilendiren konulardır. Benetton markası yoksulluk, açlık, ırkçılık, savaş, AIDS gibi konuları işlemeyi seçmiştir.⁶⁹

⁶⁸ Geniş Bilgi İçin Bakınız: <https://www.biyografi.info/kisi/oliviero-toscani> [Erişim Tarihi: 17.04.2018]

⁶⁹ Fatma Gürses, “Haber, Siyaset ve Reklam İlişkisi: Benetton Reklamlarının Söylemsel İnşası”, **2. Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimler Konferansı**, İstanbul, 2-4 Şubat 2015, s. 162.

Reklamcılıkta mağaza camları veya vitrinlerde oksimoronu barındıran ifadelere rastlamak mümkündür. Bu tür kullanıma örnek “Soğuk havalara karşı sıcak indirim” şeklindeki bir ifade verilebilir. Bu şekilde kullanılan örnekler *resimsel oksimoron* olarak adlandırılmaktadır. Bu örnekte *soğuk* ve *sıcak* kelimeleri birbiri ile zıt olup kullanımında çelişki barındırmaktadır. Bu kullanım okuyucuda/dinleyicide “Soğuk havada sıcak indirim nasıl olur?” şeklinde çelişkiyi barındıran bir soruyu akla getirir. Burada birinci kelime yani *soğuk* kelimesi gerçek anlamda kullanılmış; ama *sıcak* kelimesi kelime oyunu yapılarak soğuk kelimesinin zıttı olması ve yapılan indirimin insanların içini ısıtacağı veya onları mutlu edeceği anlamında kullanılmıştır. Bu tür kullanımlarda reklamı gören müşterilerin bilinçaltında soğuk havalarda kıyafet vb. ihtiyaçlarını karşılamak için reklamı yapan mağazaya girmesi ve soğuğun vermiş olduğu psikolojik düşünceden sıyrılarak, sıcak indirim kelime grubunun verdiği anlamın cazibesine kapılarak alışverişe yönelmesi istenmiştir. Örneğin yemek sektöründe bazı renklerin özellikle seçilmesi kişilerin bilinçaltına yönelik bazı çağrışımları ortaya çıkardığı söylenilmektedir. Reklamcılıkta da görsellik önemli olduğu için bu tür oksimoronlara başvurulması kanaatimizce etkili bir yöntemdir.

Oksimoron sanatının reklamcılık alanında yer alması; yer yer görsel olarak iki zıt kavramın ya da çelişkili bir durumun bir arada kullanılmasının asıl amacının mesaj vermek olduğu görülmektedir. Norman Y.Teng ve Sewen Sun tarafından *resimsel oksimoron* olarak adlandırılan bu görsel öğeler, oksimoron yapılarını yansıtması bakımından önemlidir. *Resimsel oksimoron*, edebiyatta var olan yazılı ifadelerden farklı olarak görselliğin ön planda olduğu bir sanat tarzıdır.⁷⁰ Eda Çakmak’ın “*Bana kokunun filmini çekebilir misin reklamcı?*”⁷¹ adlı yazısıyla parfüm reklamları üzerinde yaptığı araştırma ve yorumları, bazı reklamlarda diyalogların olmaması ve duyguların evrensel olduğu düşüncesinin verilmesi, reklamcılıkta oksimoron sanatının etkisini göstermektedir. Burada oksimoronu reklam başlığı olarak kullanabilirler ya da çeşitli jest ve mimiklerle ifade edebilirler. Peki, bu reklamlarda “Oksimoronu oluşturan durum nedir?” sorusuna şu şekilde bir açıklama yapılabilir; parfümün sıvı, uçucu ve insanda hoş bir koku bırakan bir madde olduğu

⁷⁰ Hasan İsi, “Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Oksimoron Örnekleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Ağustos, 2016.

⁷¹ <https://manifold.press/bana-kokunun-filmini-cekebilir-misin-reklamci>, [Erişim Tarihi: 06.02.2018]

bilinmektedir. Filmi nasıl çekilir ve koku hissini bir reklam ile nasıl tanıtıp halkın beğenisine sunabiliriz ya da bir duyguyu nasıl resmedebiliriz? Bu soruların izleyicide uyandırdığı şaşkınlık bile bizi oksimoron kullanımının kişilerde nasıl bir etkiye sahip olduğunu gösterir niteliktedir. Bu duyguların nasıl ifade edileceği konusu ise ya bir kişi ile ya da bir nesneye yansıtılarak (resmedilerek-çizilerek) verilebilir.

Gazete ve dergi başlıklarında dikkat çekici oksimoron örnekleri mevcuttur. Örneğin; “*Transparan Tesettür Çağı*”⁷², Serdar Anlağan “*Oksimoron*” adı altında yazmış olduğu yazısı vb.⁷³

Oksimoron sanatı çeşitli şarkı sözlerinde kullanıldığı görülmektedir. Bu şarkı sözlerinde oksimoron kullanımındaki amaç dinleyiciyi şaşırtmak ve merak duygusunu uyandırmaktır. Bu şarkı sözlerinden birkaç örnek vermek isteriz.

Şarkıcı: Claudio Baglioni

Şarkı Adı: Questo Piccolo Grande Amore (Bu Küçük Büyük Aşk)⁷⁴

Şarkıcı: The Verve

Şarkı Adı: Bitter Sweet Symphony (Acı Tatlı Senfoni)⁷⁵

4.3. Oksimoron Sanatının Reklamcılık, Uyarı Tabelalarında ve Karikatürlerde Kullanılması

Oksimoron sanatı reklamcılıkta, uyarı tabelalarında veya karikatürlerde kullanılmıştır. Bu tabelalarda veya karikatürlerde kullanılmasının amacı, görsel anlamda dikkat çekmek ve insanları şaşırtmaktır. Genel olarak dikkat edilmeyen ve insanlar tarafından bazen görmezden gelinen konular üzerinde tabela ve karikatür yapılmaktadır. Markaların ürün reklamları, insanların dikkatlerini çekmek ya da uyarı niteliğinde olması ise o markanın çıkarları ya da satış felsefesini ilgilendirmektedir. Burada göze çarpan en güzel örnek ise Benetton markasıdır.

⁷² http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/yasam/322253/Transparan_tesettur_cagi.html, [Erişim Tarihi: 06.02.2018]

⁷³ <http://www.bodrumgundem.com/2015/05/04/oksimoron>, [Erişim Tarihi: 06.02.2018]

⁷⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=klEi6FZrmXY> [Erişim Tarihi: 19.05.2019]

⁷⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=1lyu1KKwC74> [Erişim Tarihi: 19.05.2019]

Benetton markası farklı bakış açısı ve farklı satış stratejileri ile satış felsefesini ortaya koymuş ve bunu yaparken de insanları şaşırtmaktan geri kalmamıştır.

Benetton reklamlarında asıl dikkatimizi çeken zıtlık(oksımoron oluşturan) ise tüm dünyada insanları renklere ayıranlara karşı çıkararak, insanlar arasında ne ırk ne de renk olarak bir ayırımın olmadığını, özümüzde hepimizin insan olduğu düşüncesini aşılacaktır. İnsanları siyah veya beyaz şeklinde ayırmamız ya da insanların giymiş oldukları kıyafetlerin renklerinin cinsiyete göre değiştiği teorisini çürütmeye çalışmıştır. Benetton, bununla kalmayıp farklı tarzda reklamlar çekerek tüm dünyada dikkatleri üzerine çekmiştir. Marka, farklı resimlerde ise siyasi konulara değinerek dikkat çekmeye çalışmıştır. Benetton markasının reklamlarında *resimsel oksimoron* örnekleri mevcuttur.

Resim-1

Resim-2

Resim-3

Resimde gördüğümüz kişinin entelektüel bir kişi olduğu görülmektedir. Bir kolunun altında gazete, diğer kolunun altında ise çanta bulunmaktadır. Fakat bu resmin gölgesi ise ilkel, taş devrinde yaşayan bir insan gibi bilgisiz, kaba saba bir kişiymiş gibi çizilerek insanlara farklı bir mesaj verilmektedir. Bu şekilde görsel olarak bir oksimoron oluşturulmak istenmiştir.

Resim-4

Bu uyarı levhası ise kuşların bu bölgeye girmemesi için koyulduğunu düşünmekteyiz. Fakat bu levhadaki uyarıyı sadece insanlar anlayabilir, hayvanların yani kuşların bunu anlaması beklenemez. Bu şekilde hazırlanmış olan bir levha oksimoron örneği olarak gösterilebilir.

Resim-5

Selin Olgun'un kaleme aldığı yazı, on farklı kadın ile yaptığı röportajdan oluşmaktadır. Olgun, görselde kadınların saçlarını örtmek için kullanmış oldukları türbanı sanki erkeklerin kullandığı bir eşya gibi lanse etmesi ve yazısının başlığında bu ifadeyi kullanması oksimoron örneğidir. Olgun yazısında türbanlı erkeklerden “Muhafazakâr Erkekler”i kastetmektedir. Bu görsel okuyucunun dikkatini çekecek şekilde hazırlanmıştır.⁷⁶

Resim-6

Ümit Ülker'in resmi bloğunda yazmış olduğu “*Elhamdülillah Satanistim*” yazısı için paylaşmış olduğu bu görsel “Melek ve Şeytan” gibi farklı iki zıt kavramı bir kadın üzerinde bir arada kullanarak okuyucunun dikkatini çekmeye çalışmıştır. Ülker, yazısının başlığını “Namuslu Orospu” ya da “Antimilitarist General, Muhafazakâr Liberal, Kör Ressam, Akıllı Sarışın, İktidarsız Jigolo gibi başlıklar koyabilirdim; fakat “*Elhamdülillah Satanistim*” başlığını seçtiğini söyleyerek konu ile alakalı gazeteden okumuş olduğu bir yazıyı (olayı) paylaşmaktadır. Ülker, oksimoron ve paradokslarla yıllardır uğraştığından bahsederek bu başlık altında paradoksal bir konudan bahsediyor. Yazısında oksimoronun tanımını yapan Ülker,

⁷⁶ <https://www.dr.com.tr/Kitap/Turbanli-Erkekler/Arastirma-Tarih/Sosyoloji/urunno=0000000350206> [Erişim Tarih: 01.05.2019]

konu ile alakalı örnekler vermiştir. Ülker, “Paradoks” teriminin de tanımını yaparak etimolojik kökeninden bahsetmektedir.⁷⁷

Resim-7

Bu görselde ise sigara içtikten sonra külünü atmak için ya da söndürmek için kullanmış olduğumuz küllüğün altına “Sigara içmek yasaktır.” amblemi yapıştırılarak oksimoron oluşturulmuştur.

⁷⁷ <http://umitulker.blogspot.com/2012/01/elhamdulillah-satanistim.html> [Erişim Tarihi: 08.03.2018]

Resim-8

Bu görselde ise bir berinden farklı anlamlara gelen İngilizce “Stop-Dur” ve “Keep Moving- Devam Et” yazan iki farklı uyarı levhası bir arada görülmektedir. Bu uyarıların ikisinin de bir arada olması imkânsızdır; fakat neden bir arada bulunduğu bilinmemekle beraber farklı bir görsel oksimoron örneği oluşturmuştur.

Resim-9

Oksimoron teriminin anlamı göz önünde bulundursak, iki zıt kavramın normal şartlarda bir arada olması imkânsızken, bu resimde ateş/sıcak ve buz/soğuk bir araya getirilerek “sıcak buz” şeklinde bir oksimoron oluşturulmuştur. Zıt ve

çelişkili iki kavramın beraber anılması görsel olarak dikkatleri çekmektir. “Sıcak buz” ifadesinin (sıfat+isim) farklı sanat dallarında; sinema, şiir, roman, hikâye vb. okuyucu veya dinleyiciyi şaşırtma amacı güdülerek kullanılmıştır. Ayrıca kimyasal deneyler ile *sıcak buz* elde edilmiştir.⁷⁸

5. OKSİMORON DENEYİ

5.1. Oksimoron Beyni Nasıl Harekete Geçirir?

Oksimoron, aynı sözdizimsel yapıda iki kelimenin ya da zıt anlamdaki ifadelerin yeni bir anlam ortaya koyduğu bir kombinasyondur. Örneğin, beyaz gece, yaşayan ölü ya da gök gürültülü sessizlik.

İnsanlar her zaman başkalarını ikna etmek, ilham vermek ya da cesaret vermek için rotarik figürlere başvururlar. Örneğin; siyasetçiler ve generaller konuşmalarında, şairler şiirlerinde oksimoron gibi rotarik figürleri kullanmışlardır. Zekice bir araya getirilmiş kelimelerin gücü Klasik Yunandan beri bilinmektedir. Şimdi ise, bilim adamları edebi bir figürün insanlarda beyin faaliyeti üretme kabiliyetini ölçmeyi başarmışlar. Kısaca bu araştırmayı anlatmak isteriz.

İspanya'nın Bask Bölgesi'nde bulunan bir dil araştırma merkezinde rotarik figürler (oksimoron) üzerine bir araştırma yapılmış. Bu araştırma sonucunda oksimoron örnekleri ile denekler teste tabi tutularak, test sonucunda elde edilen sayısal verilerin analizi ile beynin oksimoronu oluşturan kelime gruplarına karşı vermiş oldukları tepki ölçülmüştür. Bu araştırma bilim camiası açısından ve dil araştırmaları açısından önemli bir gelişmedir. Okuyucu ve dinleyicinin duymuş olduğu birbiriyle bağlantılı olmayan kelime grubu karşısında beynin nasıl bir tepki verdiği laboratuvar ortamında ispatlanmıştır.

Bask Bölgesi'ndeki **Biliş, Beyin ve Dil Merkezi (BCBL)** tarafından **NeuroImage** dergisinde yayınlanan bir araştırmada retorik figürlerin beyin aktivitesini nasıl uyardığını bilimsel bir biçimde göstermektedir. *Yaşayan ölü (muerto viviente)*, *gök gürültülüsü sessizliği (silencio atronador)* ve *güzel canavar ('monstruo hermoso)* gibi örnekler verilerek bu örneklerden birinin beyin üzerindeki etkisi incelenmiştir. Oksimoron için verilen bu üç örnekte, iki kelimenin bir araya

⁷⁸Bkz. <https://www.dersteknik.com/2012/05/scak-buz-nasl-olusur.html> [Erişim Tarihi: 24.05.2019]

getirilmesiyle bireysel anlamları değişmekte ve aynı zamanda beynin sol ön (lob) tarafında yoğun aktivite yaratmıştır.

Bask Bölgesi BCBL merkezi araştırmacıları, oksimoronun beyindeki sol frontal (ön kısım) bölgede yoğun bir beyin aktivitesi ürettiğini, nötr veya yanlış ifadeler olduğunda ortaya çıkmayan bir aktiviteyi göstermiştir.

Araştırmacılar oxymoronic olarak “*güzel canavar*” kelime gurubunu kullanmışlardır.

Araştırmanın başyazarı Nicola Molinaro, “Araştırmalarımız, edebi figürlerin retorik başarısını gösteriyor ve etkilerin nedeni ise onları dinleyenlerin dikkatini çekmesinin sonucu olarak beynin ön kısmı yeniden etkinleşiyor. Bu ifadenin beyinin işleme sürecinde daha fazla kaynak kullandığı alınan verilerle gözlemlenmiştir.” diye belirtmiştir.

Oksimoron gibi, var olmayan ifadeleri iletmeye çalışan retorik figürlerin soyutlanması, özel bir beyin hareketi gerektirir. Araştırmacılar, deneylerin sonucunun var olmayan ifadeleri iletişim kurmaya çalışan öykünme gibi retorik figürlerin soyutlanmasını gerektiren etkinlik ile ilişkili olduğuna dikkat çekiyor.

Bu çalışmada tüm retorik figürler arasında oksimoronun basit bir formülden oluştuğu için seçilmiş ve oksimoronun oluşturduğu beyin faaliyetinin daha doğru bir şekilde ölçülmesini sağlamıştır. Oksimoron metaforlar gibi daha karmaşık figürler değildir.

Keşif, bu alandaki en prestijli unvanlardan birine sahip olan NeuroImage dergisinde yayımlandı. Makalenin kabulü, bu yayında alışılmışın dışında bir şey gerektirmemiştir, çünkü deney aşamasının tamamı elektro ensefalograflar ile (EEG) gerçekleştirilmiştir.⁷⁹

5.2. Canavar Deneyi ve Sıfatları

Molinaro, takım arkadaşları Jon A. Duñabeitia ve Manuel Carreiras ile BCBL direktörü olan Manuel Carreiras tarafından konu olarak aynı ismi kullanan birkaç yanlış, nötr oksimoron ve pleonasms (lafı uzatma) kelime grubu listesi hazırlarlar. Kullanılan asıl kelime ise “*Canavar*” kelimesidir.

⁷⁹ <http://www.agenciasinc.es/Noticias/Los-oximoron-activan-el-cerebro> [Erişim Tarihi: 09.02.2018]

Canavar kelimesinin önüne “coğrafi, yalnız, güzel, korkunç” gibi sıfatlar getirilerek bir liste oluşturulmuştur. Bu liste 18-25 yaş arasındaki gençlere; yanlış bir ifade olarak “Coğrafi canavar mı?”, nötr bir ifade olarak “Yalnız canavar mı?”, “Güzel bir canavar mı?” ve “Korkunç canavar mı?” gibi gereksiz oksimoronlar oluşturularak sorulmuş ve bu ifadeler elektro ensefalograf (EEG) işlenirken gösterilerek beyin aktiviteleri ölçülmüştür.

Sonuçlar, beyinde daha az doğal ifade ortaya çıktıkça, beyin sol ön kısmında işlenmesi için daha fazla kaynak gerektiğini göstermiştir. Bu anlamda, en az beyin kaynaklarına ihtiyaç duyan nötr ifade “Yalnız Canavar” idi. Bunun yerine, yanlış ifade “Coğrafi Canavar” ile karşı karşıya kalan beyin, bir hata bulunduğunu tespit ettikten 400 milisaniye sonra tepki vermiştir. Bununla birlikte, “Güzel Canavar” kelime gurubu söylenildiğinde, araştırmacıların beyinin sol ön kısmında yoğun bir beyin aktivitesi kaydettiği ifade edilmesinden 500 milisaniyelik bir süre sonra insanlarda dil ile ilgili bir alan oluştuğunu ve diğer türlere kıyasla bu alanın çok gelişmiş olduğunu gözlemlemiştir. Gereksiz bir ifade “Korkunç Canavar” durumunda, nötr “Yalnız Canavar” ifadesinden daha yüksek bir aktivite ölçülürken, oksimoron olarak kullanılan kelime gurubundan daha düşük bir aktivite olduğu ölçülmüştür.

Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında, BCBL Merkezi bu alandaki çalışmayı genişletme kararı almışlar. Bu araştırma BCBL'nin en önemli çalışma alanlarından birisi olmuştur. San Sebastian tesislerinde, beyin araştırmaları alanlarıyla ilgili diğer araştırmalar arasında; merkez öğrenme, iki dillilik veya ilgili sorunlar olarak biliş ve dil arasındaki ilişkinin birçok yönü araştırılmaktadır. Bu çalışmanın başarısı doğrulandıktan sonra, merkez bu alandaki çalışmayı genişletmeye karar vermiştir. Molinaro deneyleri tekrarlamaya başlamış; ancak bu sefer manyetik rezonansı kullanarak insanların beyin aktivitesinin görüntülerini retorik şekillerde işlerken elde etmeye başlamıştır. Hedef, anlam işleminde çok yer alan iki alan arasındaki bağlantıları incelemektir. Bu iki alan beyinin iç kısmı olan hipokampus ve beyin sol ön alanıdır.⁸⁰

⁸⁰ <http://www.agenciasinc.es/Noticias/Los-oximoron-activan-el-cerebro> [Erişim Tarihi: 09.02.2018] Çev. Ahmet Çağlayan

İKİNCİ BÖLÜM

1. TÜRK EDEBİYATINDA CUMHURİYET DÖNEMİ İKİNCİ YENİ HAREKETİ

1.1. Cumhuriyet Dönemi İkinci Yeni Hareketi

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda tarihleri kesin çizgilerle belli olmasa da yaklaşık olarak 1954-1980 yılları arasında hâkim olan ve daha çok şiir alanında belirginleşerek belli özellikler gösteren edebi hareketliliğe "İkinci Yeni Şiiri" adı verilmektedir. Hareketin ismi bir önceki hareket olan "I.Yeniciler" ismi göz önünde bulundurularak verilmiştir. Bu edebiyat hareketi hakkında çokça doktora, yüksek lisans tezleri, makaleler yazılmış ve 1970'ten sonra kitap halinde incelemeler yapılmıştır. 1950'lerin başlarında "*Yeditepe*" ve "*Pazar Postası*" gibi dergilerde birbirinden habersizce şiir yayımlayan şairler arasında görülen ortaklık İkinci Yeni'yi ortaya çıkarmıştır. Başta bu akımın bir adı olmayıp belli bir süre sonra eleştirmen Muzaffer Erdost, *Pazar Postası*'nda (1956) yazmış olduğu bir yazıyla bu akımın isim babası olmuştur.

İkinci Yeni Şiirleri, yaşanan döneme ve Garip (Birinci Yeni) akımına tepki olarak ortaya çıkmıştır. İkinci Yeni hareketi belirli bir toplumsal ortamın da ürünüdür. Hem İkinci Dünya Savaşı psikolojisini yaşayan bir dünya hem de Türkiye'nin o dönemlerinde umutsuzluğa itilmenin ve dışlanmanın neticesidir İkinci Yeni Şiiri. İkinci Yeni Şiiri ortak bir hareket sonrasında doğmamıştır. 1950'li yılların başlarında çeşitli mecmualarda yayımlanan şiirlerde bir değişiklik hissedilmeye başlanmıştır. 1955'li yıllarda İlhan Berk, anlamsız şiir akımına dâhil olur. Şiirde görülen bu edebi hareketin anlayışına göre; şiir herhangi bir anlam ifade etmez. Yayımlanan şiirler alışılmış şiirlere pek benzememektedir. Daha sonrasında bu şiirleri beğenen ve bu şiirlerin etkisinde kalan şairler bunlar gibi yazmaya başlamışlardır. Bu harekete dâhil olan şairler Garip akımına tepki yağdırmaya başlamışlardır. Yapılan eleştiriler daha çok Garip şairlerinin, şiiri sadece bir biçim sorunu olarak ele almaları yönündedir. Onlara göre Garipçiler biçime önem verir

şiiirin özüne inmemişlerdir. Bu yıllarda Muzaffer Erdost yazılan bu şiirler için “İkinci Yeni” ifadesini kullanmış ve isim kalıcı hale gelmiştir.

Garip Şiiri, Varlık Dergisi’nde Orhan Veli ile iki arkadaşının birlikte yayımladıkları şiirle hemen hemen aynı zamanda başlamıştır. Aynı durum İkinci Yeni Şiiri için söylenemez. Yani şairlerin şiirleri eş zamanlı yayımlanmamış, bir birinden bağımsız yayımlanmıştır. “Yeditepe, Şiir Sanatı, A, İstanbul ve Pazar Postası” gibi 1950’lerde dergilerde birbirinden habersiz yayımlanan şiirler arasında görülen ortaklık İkinci Yeni’nin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Türk Edebiyatının her döneminde başka dillerde olduğu gibi Türkçenin kullanımında da çeşitli değişimler olmuştur. Bu değişimler; şairlerin anlaşılmasız bir dil kullanması yani alışılmamış bağdaştırmalar, oksimoronlar, sapmalar ve kendine özgü imgeler kullanması bu dönemin önemli değişimlerindedir. İkinci Yeni, Türk şiirini temellerinden sarsan, alışılmış şiir anlayışını değiştiren şiir hareketidir. Bu hareketin özünde; evrene bakış, algılama ve düşünce biçimi, dil mantığı ve şiir biçimi bakımından önceki şiirlerle bir hesaplaşma hatta alışlageleni yıkma özelliğiyle öne çıkmaktadır. Bu özellikleri bakımından İkinci Yeni, Türk şiirinin değişmesinde ve modernleşmesindeki en önemli kırılma noktalarından birini oluşturmaktadır.

İkinci Yeni şairleri, kendinden önceki şiire karşı bir hareket olarak ortaya çıkmış ve öncülerinin 1954’ten itibaren ‘başka’ şiirler yazarak Türk şiirini değiştirdiklerini belirtmişlerdir. Türk şiirindeki bu değişime katkı sağlayan, besleyen yerli ve yabancı kaynaklar vardır. İkinci Yeni şairlerinin yazmış olduğu şiirlerde Batı kaynaklı akımlar, zamanın toplumsal olayları, şahsi yaşantılarının vermiş olduğu düşünce yapıları şiirlerine yansımıştır. Şairler bazen de toplumsal değerleri hiçe saymışlardır. Şairlerin yetiştirme yurtlarında büyümeleri (annesizlik-üvey anne şiddeti), çocuk yaşta okumak için ya da farklı durumlardan dolayı aileden uzak kalmaları, onların bilinçaltında bu durumların yer edinmesi göz ardı edilmemelidir. Bu tür durumlarda şairlerin alışılmışın dışına çıkma eğiliminde olmalarına neden olduğu düşünülebilir. Şairler, duygu ve düşüncelerini farklı bir şekilde ifade etmelerine, toplumsal olayların etkisi, dönemin siyasi ve ekonomik durumların değişmesi şiirlerinin kendinden önceki akım ve şairlerden farklı olmasına neden olmuştur. Şairlerin anlaşılmak istememesi, soyuta kaçma ve şiirde kapalı anlatımlara

başvurdukları görülmektedir. İkinci Yeni şairlerine katkı sağlayan ve şairlerin beslenmiş oldukları yerli ve yabancı kaynaklardan kısaca bahsetmek isteriz.

1.2. İkinci Yeni'nin Kaynakları

İkinci Yeni şairleri, birçok kişiden ve sanat akımından etkilenmiştir. Yerli ya da yabancı şairlerden ve yazarlardan etkilenmiş olmaları şiirlerinde açıkça görülmektedir. Çalışmamızın devamında bu akımın belli başlı şairlerinin, kimlerden ve nelerden etkilendiği kısaca anlatılmaya çalışılacaktır. İkinci Yeni şairlerinin kaynakları “Şiirsel, Resimsel ve Düşünsel Kaynaklar ” olmak üzere üç bölümde incelenecektir.⁸¹

1.2.1. Şiirsel Kaynaklar

Şairler şiirlerini yazarken etkilenmiş oldukları kişi ya da olaylardan esinlenerek şiirler yazar. Örneğin Fuzuli, padişah tarafından beğenilen kasideler karşılığında 9 akçe maaşla ödüllendirilmiştir. Fakat sonrasında maaşı verilmediği için Şikâyetnameyi yazmıştır. Kısaca şunu söyleyebiliriz; şairler şiirlerini yazarken buldukları sosyal, toplumsal, ekonomik durumlar veya etkilendikleri kişi ya da olaylar, o anki ruh halleri veya ruh hallerini yansıtan akımlardan faydalanarak şiirler yazmışlardır. Asım Bezirci “İkinci Yeni Olayı” adlı kitabında İkinci Yeni'nin şiirsel kaynaklarını iki başlık altında incelemiştir. Bunlar; yerli ve yabancı kaynaklardır.

1.2.1.1. Yerli Kaynaklar ve Şairlerin Üslupları

İkinci Yeni'nin yerli kaynakları sınırlı olmakla beraber bunların doğrudan doğruya İkinci Yeni ile alakalı olduğunu söylemek zordur. Tabi bazı yönlerden bu akıma birtakım yararlar sağladığı göz ardı edilemez. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın git gide soyuta kaçan anlatımı, kelimeleri harmanlamaya başvurması, çağrışımları kullanması, olaylardan ve düşüncelerden çok imgelere başvurması, bununla birlikte güç anlaşılır bir şiir ortaya koyması İkinci Yeni'ye yardımcı olduğu düşünülebilir. Sait Faik'in “*Alemdağda Var Bir Yılan*” adlı eseri ile Gerçeküstüçülüğe yönelmesi ve Feyyaz Karaca'nın “*Şişedeki Adam*” adlı eseriyle soyut anlatımı denemesi İkinci Yeni'ye yardımcı olduğu düşünülebilir. Ahmet Haşım'ın şiir anlayışı İkinci Yeni'ye

⁸¹ Asım Bezirci, **İkinci Yeni Olayı**, Evrensel Basım Yayın , (3.Baskı) İstanbul, 2013, s. 52.

birkaç noktada yakın düştüğü söylenebilir. Ahmet Haşim 1928’de *Piyale* adlı eserinin ön sözünde şöyle demiştir:

Her şeyden evvel şunu itiraf edelim ki şiirde manadan ne kastedildiğini bilmiyoruz. Fikir dedikleri bayağı konuşma yığını mı, hikâye mi, mazmun mu? Şiir için bunların önemli olduğunu söyleyenler şiiri; tarih, felsefe, nutuk, güzel ve etkileyici konuşma (belâgat) gibi bir sürü ‘söz’ sanatlarıyla karıştıranlar ve onun asıl görünüşünden, izlerinden tanımayanlardı. Abartısız söylenebilir ki, herkesin anlayabileceği şiir sadece zayıf şairlerin işidir. Büyük şiirlerin girişleri, tunç kanatlı ve sağlamlaştırılmış şehir kapıları gibi sınıksız kapalıdır. Şiirde bazı kısımların şüpheli ve belirsiz olması bir kusur değildir, şiire bakış açısı çok önemlidir. Şairin dili nesir (düzyazı) gibi anlaşılacak için değil; fakat duyulmak üzere vücut bulmuş, musiki ile söz arasında, sözden ziyade musikiye yakın, orta halli bir dildir.⁸²

Ahmet Haşim’in bu sözleri İkinci Yeni şiirine bu konularda yardımcı olduğu düşünülmektedir. Şiirde kapalılık, anlaşılmazlık, basite kaçmama ve şairin dilinin musiki ile söz arasında olup musikiye daha yakın olması düşüncesi gibi özellikler İkinci Yeni şiirinin önemli noktalarından bazılarıdır.

Ahmet Haşim, dilin doğanın emri altında çalışmasını reddetmesi ve doğanın gerçeklerini hayalinde tekrar biçimlendirilmesi gerektiğini belirtir. Haşim’in bu düşüncesi şairin, doğanın gerçeklerini hayal havuzunun sularında bozması ve dilde yeni gerçekler ortaya çıkarması şiirin, doğanın değil imgenin saltanatı atında hüküm sürdüğünü ve böylece şiir dilin ortak bir dil olmaktan çıktığını herkesin anlamayacağını dile getirir.⁸³

İkinci Yeni şairleri kendilerinden önceki Garipçiler’in alâde dillerine karşı çıkarak, alışılmış söz dizimini karıştırarak, akıl ve mantığa aykırı bağdaştırmalarla dolu şiirler yazmışlardır. Sözcükler arasında bağlantıların bile kopuk olduğu anlaşılması güç ve açık olmayan bir anlatım şekli kullanmışlardır. Bu şekilde yazılmış olan şiirler, dil ve anlam açısından büyük bir kırılmanın örneğidir. “*Seninle sevişmek oluyorum durup durup*” mısrasında “*oluyorum*” geleneksel kullanımda

⁸² Ahmet Haşim, **Bütün Şiirleri**, Derleyen: Asım Bezirci, **İkinci Yeni Olayı**, Evrensel Basım Yayın , (3.Baskı) İstanbul, 2013, s. 52-53.

⁸³ Ahmet Haşim, “**Mukaddime**”, **Şiirler**, Akt. : Alâattin Karaca, **İkinci Yeni Poetikası**, Hece Yayınları, (4. Baskı) 2016, s. 296-297.

“*istiyorum*” olarak kullanılır. Bu örnekte olduğu gibi bazı kelimeler değiştirilerek kullanılmıştır. İlhan Berk şu sözleri ile değişimin dilde olduğunu söylemiştir: “*İkinci Yeni olayında benim asıl belli olan yönüm dilde deformasyondur. Ben İkinci Yeni’de dille haşır neşir oldum, dille gidip geldim. Bilerek dili bozmak istedim.*”⁸⁴ İkinci Yeni şairleri; alışılmış gerçekliğin dışına çıkarak, akıl ve mantığın kavrayış biçimine ve ona yardımcı olan dili yıkararak başkaldırmışlardır. İkinci Yeni şiirindeki en büyük değişiklik çarpıcı şekilde ilk önce dilde görünür. Dildeki bu değişimi anlayan Ece Ayhan, saldırdığı ve yıkarken kurmak istediği şeyin farkında olan İkinci Yeni şairidir. Şiir dilindeki bu değişimi temelden kavrayan Hasan Bülent Kahraman da şu önemli tespitlerde bulunmuştur: “*İkinci Yeni şairlerinin dil bağlamında getirmiş oldukları en önemli şeylerden biri, benzetmenin (Mimesis) kırılması ve dilin doğanın içinde görülmesinden uzaklaşarak doğanın dilin içinde görülmesine müsaade etmeleri en önemli etkindir.*”⁸⁵ Kahraman, bu tespitleri ile İkinci Yeni’nin dilin sadece dış gerçekliği yansıtan bir araç olmaktan çıkıp doğayı yeniden yaratan durumuna yükselttiğini anlatmak istemiştir.

Necati Cumalı, İkinci Yeni şairlerini için: “*İkinci Yenicilerin her sözü bir dize içinde başlayıp bitiyor. Şiirindeki her dizinin kendinden önce ve kendinden sonra gelen öbür dizelerle hiçbir ilişkisi, hiçbir bağlantısı yok. Hayatı, konuşma dilini bıraktılar. Şiir dilinden dem vuruyorlar. Söyledikleri anlaşılmaz, kuşdili cinsinden bir şey.*”⁸⁶ sözleriyle dilin kurallarını bozdukları için İkinci Yeni şairlerini eleştirmiştir. Dilin düzeninin bozulması, ortaya koyduğu gerçeği algılamayı zorlaştırmış ve okuru şaşkınlığa uğramıştır. Şiirde sadece bu şekilde anlam ve dilin kurallarını bozan değişiklikler olmamış şiirin yazımında şekilsel değişimler de olmuştur. Bu değişiklikleri Ece Ayhan dile getirmiş ve şiirin yazımında; yatay, dikey, sağdan sola, soldan sağa olmak üzere farklı yazım teknikleri denenmiştir.

İlhan Berk, Türk Dili Dergisi’nin 1977 yılı 309. sayısındaki bir mülakatta kendisine yöneltilen “*İkinci Yeni’den ne anlıyorsunuz?*” sorusuna şu şekilde cevap vermiştir:

“*İkinci Yeni’nin, Orhan Veli, Melih Cevdet, Oktay Rifat şiirine bir karşı çıkış olarak anladığını; ama yalnızca o şiire değil, benim içinden geldiğim, oradan*

⁸⁴ Feridun Andaç, **İlhan Berk’le Şiirin Anayurdunda**, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 2004, s. 51.

⁸⁵ Hasan Bülent Kahraman, **Türk Şiir Modernizm Şiir**, Bütke Yayınları, İstanbul, 2000, s. 99.

⁸⁶ Alâattin Karaca, **İkinci Yeni Poetikası**, Hece Yayınları, 4. Baskı, 2016, s. 298.

beslenip büyüdüğüm o günkü Toplumcu Şiire de karşı bir şiir olduğu.” cevabını verir.

Şair, Birinci Yeni'nin şiirin ilkelerini çok daralttığını, şiirde tek yanlı kaldığını söyleyerek, Toplumcu Şiirin ise tıkanığını ve yeni olanaklarla ilgilenmediğini dile getirmiştir. Şair, bu yüzden İkinci Yeni şiirinin bu tıkanıklığın ve tekdüzeliğin önünü açarak daha geniş alanlara akacağını belirtmiştir.

İkinci Yeni şiiri; usun, bilincin, alışkanlıkların ve tekdüzeliğin üstüne yürüdü. Bütün bunlar bazıları gibi topluma sırt çevirmek için ya da baskılardan kaçmak için yapmadı, şiir adına yapıldı. Zaman koro halinde söyleyişe, yatağını başka sularla beslemeye, dilini yabancılaştırmaya başladı. Şiirin bütün girdi çıktılarını bilmiş ve yatağını tüm ayırkotlarından temizlemiştir. Ece Ayhan ile Cemal Süreya'nın elinde daha bir arınmış *“Daha gür değil mi ırmak?”* diye cevap vermiştir.⁸⁷

Neden böyle bir şiire gereksinim duydunuz? Bu soruya ise İlhan Berk şu şekilde cevap vermiştir:

Şair kendisinin de diğer bütün ozanlar gibi kendisinden önce yazılan şiirlerle şiire başladığını söyler. Bu kaniya *‘Güneşi Yakanların Selamı’* adlı kitabına bakarak vardığını söylüyor. Bu kitapta Ahmet Haşim'in etkisinin çok olduğunu; fakat sadece o değil Nazım Hikmet'in de bu kitapta etkisi olduğunu dile getirir. Sonraki yazılarında Ahmet Hamdi, Necip Fazıl, Ahmet Muhip'i örnek aldığını söyler. *İstanbul* kitabında ise o zamanki yazılan şiirin dışına çıkmış, bununda Batı etkisiyle olduğunu ve değişik olmasının sebebi ise adlarını saymış olduğu ozanlar ile kaynakçalarının farklı olduğundan bahseder. A. Hamdi, N. Fazıl ve A. Muhip; Baudelaire, Paul Valéry gibi şairleri örnek almışken Berk ise Whitman'ı örnek almıştır. Sonraki şiirlerinde ise *Galile Denizi*'nde daha dik kafalı daha atak daha gözü pek olmak gereğini duyduğunu belirtir.⁸⁸

İlhan Berk, bazı yazı ve söyleşilerinde nasıl bir dile ulaşmak istediğini açıklayarak hangi dile karşı çıktığını da belirtir. Berk'in, İkinci Yeni'nin Garib'in diline karşı olduğunu şu sözlerle anlıyoruz: *“Orhan Veli, Melih Cevdet ve Oktay Rifat'ın şiirleri konuşma diline dayalı ve rahat bir dildir. İkinci Yeni şiirleri ise konuşma diline karşı olup bayağılıktan uzak bir dildir.”*⁸⁹ Berk, Garib'in dilini akıl

⁸⁷ Türk Dil Kurumu, **Türk Dili Dergisi**, 1977, 309.sayı, s. 526.

⁸⁸ Türk Dili Dergisi ,a.g.m., s. 526.

⁸⁹ İlhan Berk, **Şairin Toprağı**, Simavi Yay., İstanbul, 1992, s. 95.

ve mantığa uygun kolayca anlaşılabilen, ortalama bir algıya seslenen soyut bir dil olmaktan uzak olduğunu söyler ve buna ek olarak aslında “*İkinci Yeni dili, soyut bir şiir dilini bulmak için uğraşılıyor.*” der.⁹⁰ Berk, Ahmet Haşim’in kullandığı ‘*şahsi dil*’ kavramı ile her şairin kendine özgü ve bireysel bir dil kullanması gerektiği düşüncesiyle Haşim’den ne kadar etkilendiğini açıkça göstermektedir. Berk, şairin ortak dilden kendine özgü bir dil kurması gerektiğini dile getirmiştir. Berk, “*Ben İlhan Berk’in Defteriyim*” adlı kitabında, şiirde sözcüklerin bir anlamının olmadığını kullanımlarının olduğunu söyleyerek dilin hamlığı, yabancılığı ve işlenmemişliği ile ilgilenmiş gerçeküstü bir yaklaşımla şiirler yazmıştır. Şairin bu düşüncesine örnek olarak da İncil’in “Kutsal Betik” Türkçe çevirisinin, Türkçeyi çok iyi bilmeyen bir azınlık kurulu tarafından çevrilmiş olması ve onda bir işlenmemişlik, bir acemilik koktuğunu hatta tümce yapısının bile Türkçeye ters düştüğünü söyler. Berk, “*İşte ham dil budur; işlenmemiş, acemice kurulmuş dil.*” Şairin aradığı da kullanılmamış, olgunlaşmamış bir dildir. Aynı kitabın başka yerinde ise ham dili çocuksu bir dile benzeter, “*Ben de bu yaban, çocuksu dilde bulurum şiiri.*”⁹¹

Berk, dili işleyerek onu yabancıktan, hamlıktan kurtarıp kendine özgü şahsi bir dil meydana getirmektedir. Berk, ham dilin kaynakları olarak; İncil’i, Evliya Çelebi Seyahatnâme’sini, Kâtip Çelebi, Hoca Saadettin Efendi ve İbn-i Batuta’nın yapıtlarını, tezkireleri, layihaları, fizik, kimya kitaplarını, el ilânlarını ve gazeteleri gösterir.⁹²

Turgut Uyar, İlhan Berk gibi olmasa da şiir dili üzerinde durarak şair öncelikle dilinin taşıdığı değeri bilmesi gerekir ve şairi yücelten şeyin öz dilini kullanmadaki başarısı olduğunu söyleyerek, bu yönden dilin şiirin en önemli parçalarından biri olduğunu vurgular. Uyar, gündelik konuşma diline önem verir. İkinci Yeni’nin konuşma dilinden uzaklaştığı düşüncelerine karşı çıkararak bazı yazı ve söyleşilerinde bu dilden kopmamak gerektiğini dile getirir. Bu sebeple günlük konuşma diline ters düşmemeye ve en geçerli, en çok kullanılan tavrı bulmaya çalışır. Uyar’ın, gündelik konuşma dili şiirin hayatla bağlantısını pekiştirir düşüncesi ise, gündelik dile yönelişini, alışılmış, belli şiir dilini akıllardan silmek ve yeni bir şiir dili kurmak olarak açıklar. Fakat günlük konuşma dili şiir dilinin kaynağı olarak

⁹⁰ İlhan Berk, *Şairin Toprağı*, Simavi Yay., İstanbul, 1992, s. 235.

⁹¹ Berk, *a.g.e.*, s. 41.

⁹² Berk, *a.g.e.*, s. 40.

görmesi bakımından İlhan Berk'in düşünceleriyle uyuşmaz. Çünkü Berk, sadece şiire özgü, apayrı bir dilin ve dilbilginin peşinde olup dili konuşma dilinde aramaya çalışmaz. Uyar ise, şiir dilini konuşma dilinden çıkarmayı amaçlayarak yaşamdan kopuk yapay bir dil hedeflemez ve onda dil araç olma işlevini korur; ama Berk'te ise dil araç olmaktan çıkıp amaca dönüşmüştür. Uyar'a göre şiir yalnızca dil kullanımıdır.⁹³

İkinci Yeni'nin başka bir özelliği ise şiirde sözcüklere alışılmışın dışında aşırı şekilde önem verilmesidir. Bu konuda Cemal Süreya'nın "*Çağdaş şiir geldi kelimeye dayandı.*"⁹⁴ sözü bazı tartışmalara yol açmıştır. Fakat bu konuda Uyar, İkinci Yeni'nin bu düşüncesinden saparak, şiirde sözcüklere fazla önem verme, şiirimizin bir çeşit kolaylığa ve sanki o şiiri daha iyi göstermeye çalışmak gibi olduğunu belirtmiştir. Şiiri ve dizeleri, olabildiğince etkili ve çarpıcı bir şekilde kullanmak için sözcüklere bu şekilde yüklenmek çok tehlikelidir. Bu aşırı yüklenme sonucunda, şiir yalnızca bir sözcük oyununa dönüşebilir ve insanî özden, yaşantıdan kopabilir. Yani kelimelere bu kadar yüklenilmemesi gerektiğini ve kelimelerin şiirin yükünü taşımadıklarını ya da şiirin bütün değerinin kelimelere, kelimelerin bir biri ile uyuşmasına bağlanmaması gerektiğini dile getirmiştir. Şiirdeki bu kelime oyunlarının sadece değişik görüntüler oluşturma sanatı olarak görmediğini, dilde yapaylığa varan zorlamalara karşı çıktığını belirtmiştir. Uyar'ın bu düşüncesi, genç bir şairin şiirlerini değerlendirirken yapmış olduğu uyarılardan, şiirin zorlama ve yapay söz oyunlarına dayandırmalara karşı çıktığını açıkça görülmektedir.

" İki şiirinizde de hiçbir şekilde bir yere bağlanmayan, hiçbir şekilde izahı mümkün olmayan birçok dile dair bozukluklar var. Belli isteyerek yapmışsınız bunları. Ama bu oyunlar, hiçbir şekilde, şiirin yapısına sinmemiş. Bir çeşit oyun, bir çeşit özentisi olarak öylece duruyor şiirlerinizde."⁹⁵

İlhan Berk, şiirde yeni imge ve görüntüler oluşturmak için, dili zorlayıp yaşamdan kopararak, şiiri dil oyununa doğru götürmektedir. Uyar ise, şiir dilini hayattan ve insandan ayrı tutmamaya özen göstererek, şiir dilini konuşma diliyle kurmaya çalışmaktadır.

⁹³ Alâattin Karaca, *İkinci Yeni Poetikası*, Hece Yayınları, 4. Baskı, 2016, s. 307.

⁹⁴ Cemal Süreya, "*Folklor Şiire Düşman*" *Toplu Yazılar I*, YKY, İstanbul, 2000, s. 192.

⁹⁵ Turgut Uyar, *Sonsuz ve Öbürü*, Broy Yay., İstanbul, 1985. Akt.: Alâattin Karaca, *İkinci Yeni Poetikası*, Hece Yayınları (4. Baskı) 2016, s. 296-297.

Uyar'ın şiir dili konusunda söylediği başka bir eksiklik ise; şiirimizdeki sözcüklerin eski ve yıpranmış olmasıdır. Ona göre, şiirimizdeki çoğu sözcük hep aynı şekilde kullanılarak yıpranmıştır. Bu bağlamda sözcüklerin yenilenmesi gerektiğini ve yenileşmenin duyarlılığın yenilenmesine bağlı olduğunu belirtir. Yani 'aşk' kelimesi yerine 'sevgi' kelimesini kullanmakla dilin zenginleşmeyeceğini, bunun yerine 'aşk' kavramını çeşitlendirmek gerektiğini dile getirir.⁹⁶

Edip Cansever, şiirin her şeyden önce dile dayalı olduğunu düşünmektedir. Cansever'e göre; nasıl ki bir heykeltıraş ham mermeri yontup şekillendiriyorsa, şairde ham dili işleyip yontar ve böylece bu dil, şiirde üstün, seçkin, duru bir dil olur. Fakat bu dil yeni bir dil olmayıp halkın konuştuğu dilden çıkmıştır. Cansever, şiir dilinin ortak dilden kopuk, sadece şairin anlayacağı ve toplumdan bağımsız bir dil olmayacağı kanısındadır.

Ozanların, halkın konuştuğu dille gelecekte konuşacakları dil arasında bir köprü görevinde olduğunu, yani halka yine halkın kullandığı dilin tadını, gizlerini, inceliklerini ulaştırmakla görevli olduklarını dile getirir. Ben 'şiir dili' deyiminden bunu anlıyorum ve şiirden şiire değil de şiirden topluma ve toplumla bağdaşan akıcı, yayılğan bir varlıktır diyorum. Yani sadece ozanların anlayacağı toplumdan kopuk bir 'şiir dili' olmayacağını dile getirir.⁹⁷

Bu düşüncelere bakacak olursak Cansever, şiir dilinin ortak bir dilden çıktığını ve toplumdan bağımsız bir dil olmayacağı düşüncesindedir. Bu düşünceye ek olarak şair bu ortak dili en üst düzeyde işleyerek seçkin bir dil ortaya çıkarması gerektiğini belirtir. Bu konuda Turgut Uyar ile benzer görüşlerde olup ılımlı bir dil anlayışına sahiptir. Cansever bu konuda İlhan Berk ile farklı görüştedir. Berk, şiir dilini ortak dilden ayrı, tamamen kendine özgü bir şiir dili yaratmaya çalışırken, Cansever ise ortak bir şiir diline dayanarak bir şiir dii kurmaya çalışır. İki şair bu konuda birbirlerine ters düşerler. Cansever, olanı daha seçkin hale getirmeye çalışırken, Berk ise verili dili inkâr eder.

Cemal Süreya, şiir dili konusu üzerinde durmuştur. Şairin kendine her zaman sağlam bir dil kurmak zorunda olduğunu dile getirerek, şiirin her şeyden önce bir dil

⁹⁶ Alâattin Karaca, **İkinci Yeni Poetikası**, Hece Yayınları, 4. Baskı, 2016, s. 309.

⁹⁷ Karaca, **a.g.e.**, s. 309-310.

işî olduğunu, “*Dilde yangınlar yaratmak sanatı.*” söyler. Süreyya, dilde yangınlar yaratmak derken, dili daha etkili ve daha güzel bir şekilde kullanmaktan bahsediyor olmalıdır. Bu düşünceyi göz önünde bulundurursak Süreyya’ya göre şiir, dilin en etkili ve en çarpıcı şekilde kullanılma sanatıdır, diyebiliriz. Bu açıdan bakıldığında “Şiir, doğru dürüst konuşma sanatıdır.” diyen ve şiirin kendine özgü bir dili olduğunu kabul etmeyen Garipçiler’den ayrılır. Çünkü Süreyya, şiirin dil içinde ikinci bir dili olduğuna inanır ve bu dilin işlenmiş, ayıklanmış olmasından yanadır. Şair, bir başka yazısında da “*Şiir dilin kendisidir.*” ve “*Dil şairin en büyük seçmesidir. Dili seçerken şiirini de seçer şair.*” der.⁹⁸ Bu sözlere bakıldığında aslında Süreyya’nın dile ne kadar çok önem verdiğini anlamaktayız.

Süreyya; şiir ayrı bir dildir; ama kuşdili de değildir, der. Yani yapay ve anlaşılmaz bir dil kullanmak gereksizdir, şiir dilinin ortak dilden, konuşulan dilden kaynaklanmasını ve ondan kopmaması gerektiğini dile getirir. Şair, şiiri ortak dilden koparan ve yalnızca kendisinin anladığı kişisel diller kuran şairleri de eleştirir. Şiir, dil içinde bir dildir ve kuşdili değildir. Bu sözler ile şair kendi kuşağındaki ve İkinci Yeni şairlerinin bir kısmının ortak dilden kopmasını eleştirmiştir. İkinci Yeni’ye karşı dili bozma suçlamaları Süreyya’nın muhatap olmayacağını bir kanıttır. Çünkü o dili değiştirmiş; ama bozmamıştır yani anlaşılamayacak bir hale de getirmemiştir. Şair dili kullanırken kuşdiline dönüştürmekten bilhassa kaçınmış, özel dilin ancak ortak bir dilin içerisinde meydana getirilirse bir değer taşır düşüncesini savunmuştur.

Süreyya, şiir dili konusunda ele aldığı başka önemli nokta ise, şiirin bir ‘araç-dil’ olmadığıdır. Sartre’ın “*Şiirin ayırıcı niteliği araç dil’den vazgeçtiği yerde başlar.*” sözünden hareket eden şair dili hem araç hem de bir ortam olarak görmektedir. Şaire göre dil, düz yazıda; örneğin bir romanda araçtır; bir düşünceyi bir durumu anlatır. Hâlbuki ki şiirde dil, hem araçtır hem de ortamdır. Böylelikle bir ortam yaratan dilin kendisi şiirdir.⁹⁹

Şaire göre şiirde asıl birim sözcüktür. Modern şiirde sözcükler büyük öneme sahiptir. Çünkü artık şairler, sözcüklerin tüm olanaklarını zorlamakta, onların yerlerini değiştirerek, anlamalarından uzaklaştırmaktadırlar. Süreyya, sözcükleri dilin

⁹⁸ Karaca, a.g.e., s. 311.

⁹⁹ Cemal Süreyya, **Toplu Yazılar I**, YKY, İstanbul, 2000, s. 91.

özü olduğunu ve onları kullanabilmenin büyük bir ustalık istediğini dile getirir. Süreya da sözcükleri bir kuyumcunun altını işlediği gibi işler. Bu bağlamda yeni şiiri değerlendiren şair, kendi kuşağını, şiirin sözcüklerle yazıldığına inanan, sözcükleri önemseyen, dili bir araç değil de bir ortam olarak düşünen şairler olarak görmektedir. Şair, dilde özgürce oynama konusunda ise şunlara değinir. Şair dili harmanlayacak, bozacak kadar özgürlüğe karşı değildir; ama bunu yapan şairin dile hâkim olmasını ve sözcüklerin şiirsel şeceresini bilmeleri gerektiğini vurgular.

Son olarak Süreya, şiirin üst bir dil olduğunu; fakat şiirin konuşma dilinden kopmaması gerektiğini ve şiirde tüm olanakları zorlamalarını, sözcükleri bile yerinden oynatmaları gerektiğini savunmuştur. Bunu yaparken yapay bir dil oluşturmamaktan ve şiirin kendine özgü bir dilinin olduğundan anlaşılmasız olmaması üzerinde durmaktadır. Aslında o, şiirlerinde dili bozar; ama bozarken yapmaktadır.¹⁰⁰

Ece Ayhan, İkinci Yeni şairleri arasında en uçta yer alan şairlerden biri olduğu söylenilebilir. Ayhan, alışılmış dilin değiştirilmesi yani söz diziminin bozulması, alışılmamış imgeler kurma, sözcük yapısı gibi konularda uç noktalarda yer almıştır. Şairin bu gibi konularda bu şekilde şiirler yazmasının sebebi ise gerçekliğin kullanmış olduğu dil ile açıklamakta yetersiz kaldığıdır. Ona göre dil, gerçekliklerle sınırlanamaz, işte bu noktada dilde patlamalar olur.¹⁰¹ Şair, gerçekliği elde etmek için uğraşacak ve kendi hakikat dilini oluşturacak, dolayısıyla standart dilin yapısını bozacaktır. Ayhan, dil konusunda bu kadar yıkıcı olmasının sebebi; verili dilin ‘iktidar’ın ve alışılmış algılama biçiminin bir aracı olarak görmesi ve alışılmış olan dili yıkmaya çalışmasıdır. Ayhan, her türlü düzene ve iktidara karşıdır. Bu yüzden iktidarın dilini kullanmamak için yaygın dili bozar. Şairin amacı; dilsel, anlamsal ve imgesel değişimin, şiirde sadece yeni bir yüzeysel yapı kurmak değil; aksine o dili kuran, yaşatan ve besleyen otoriteyi yıkmaktır.¹⁰²

Dili bozmak istemesi ve yeni bir dil arayışı içinde olması, dilin yetersizliği ve alışılmış algılama biçimlerini yıkmak ve yeni bir dil yaratma isteğidir. Şair, bunun için yeni bir dilbilgisi ve yepyeni bir sözdiziminin zorunlu olduğunu dile getirir. Bu değişimin şiirde, gerçek anlayışına, düşünme ve algılama biçimine aykırı geldiği ve gerçeklikleri anlatmaya

¹⁰⁰ Alâattin Karaca, **İkinci Yeni Poetikası**, Hece Yayınları, 4. Baskı, 2016, s. 310-314.

¹⁰¹ Ece Ayhan, **Dipyazıları**, YKY, İstanbul, 1996, s. 46.

¹⁰² Karaca, **a.g.e.**, s. 233.

yetmediği için dilin kalıplarını zorladığını, yıktığını ve yeni bir şiir dili yaratmak istediğini göstermektedir. Ayhan'ın savunduğu yeni dil tamamen anlamdan yoksun bir dil değildir. Çünkü o, yeni bir dili sırf 'dil oyunu' yapmak için aramaz, alışıla gelen dili yıkmıştır; fakat onun yerine kendine özgü bir anlam yapısı olan 'yeni bir dil' koymayı başarmıştır. Şair kullanmış olduğu dille anlamı ortadan kaldırmaz. Onun şiirlerinde dil bozulsa bile, tarihe, mitolojiye, dine göndermelerle yüklü kavramlar ve sözcükler üzerindeki perde aralanabilirse şiirlerinde derin bir anlamın olduğu görülecektir.¹⁰³

Erinç Büyükaşık, blog sitesindeki “*Gelenek ve İkinci Yeni Anlamak*” adlı yazısında, Gelenek ve İkinci Yeni hakkında bizlere bilgiler verir. Büyükaşık, İkinci yeni şairlerinden Cemal Süreya'nın “*100 Aşk Şiiri*” seçkisinde “Divan şiirini muhteşem bir gramere sahip olduğunu vurgularken kelimeye dayanmayan, kelimeyi sarsan ve kendi içinde oldukça devrimci bir şiirin inşasına İkinci Yeni ile başlayabilmiştir.” şeklinde açıklamıştır. Büyükaşık yazısının devamında ise İkinci Yeni şairlerinden Cemal Süreya, İlhan Berk ve Edip Cansever sözcüğü sözlüğün tozlu raflarından çıkarttıklarını ve sözcükleri kendilerine göre uyarlama çabalarının bu nedenden olduğunu dile getirir. Bunun sebebi de “*Şairlerin gelenekle hesaplaşmak istemeleri ve buradan çıkararak bir beslenme damarı yakalama isteğidir.*”¹⁰⁴ şeklinde açıklar. Yazar, Ece Ayhan'ın Yorg Savul'da bazen Yunus Emre'ye göndermelerde bulunması, divan yazınında iktibaslar* (Şeyh Galip, Enderunlu Vasıf, Nef'i) ondaki tüm bu kökleşmeler ve açılımsız gelenek sevdasına öfkeye karşın gelenekten beslenmesine işaret olduğunu söyler.

İkinci Yeni şairlerinin geçmişten bir şekilde faydalanıp daha iyisini yapma ya da alışılmışın dışına çıkma isteği vardır. Bu durum Edip Cansever'de de aynıdır. Cansever, Divan yazınının dile bakışı, mazmunlar ve dil işçiliği açısından değerli bulur fakat halk şiirini halka yaslanmaktan öte bir ayrıcalığının olmadığını vurgulamıştır. Cansever, bu açıdan bakılırsa ozanların besleneceği damarın halk şiiri değil de divan

¹⁰³ Karaca, a.g.e., s. 316.

¹⁰⁴ Erinç Büyükaşık, İkinci Yeni-Gelenek ve İkinci Yeni Anlamak, **Sözün Büyüsü** (Blog Sitesi), Yayın Tarihi: 09.23.2012 [Erişim Tarihi: 19.04.2019]

*iktibas: Şiirde ya da düzyazıda mânâyı kuvvetlendirmek, söze güzellik katmak amacıyla bir şair veya yazarın eserine “âyet”, “hadis” ya da bunlardan parçalar almasıdır. www.turkedebiyati.org [Erişim Tarihi: 19.04.2019]

şiiir olduğunu ifade ederek yeniyi yaratacak olan ozanın esin kaynağı yine şiiirdeki cevher olduğunu dile getirir.¹⁰⁵

Büyükaşık, İlhan Berk'in "*Aslında biz kendi geleneğimizi kendi kuran o yıldızlar kümeleriyiz.*" sözü de bunu doğrularcasına gelenekten esinlendiklerini tasdikler şeklinde açıklamalarda bulunur. Bu açıklamanın devamında Büyükaşık, "*İlhan Berk'in 1960'ta yayımladığı "Başlangıcından Bugüne Beyit-Mısra Antolojisi"nde Divan yazınındaki kendiliğindenliği beyitin gücüne ve yarattığı dilsel zenginliğe bağlaması da bu yargımızı güçlendirmektedir.*" demiştir.¹⁰⁶ Turgut Uyar ise şairanelikten kaçışı kalıplaşmış dizelerin kuruluşunu reddederek, mükemmel şiiir ya da kusursuz dizeyi değil şiiirin istemiş olduğu sözcüklerle kurulmuş dizeyi tercih etmektedir. Ece Ayhan ise eskiyen Cumhuriyet'e dair bir hesaplaşma olarak şiiiri 'sivil' bir direniş aracına dönüştürerek bu kuşağın sanata politik açıdan baktıklarını göstermektedir. Ayhan, gelenekle hesaplaşmada ise bu eski-yeniyi sorgulamak ve onu kırmakla başlar. Sonrasında ise arda kalan çağrışımların onda gelenek izleri olabildiği görülmektedir. Şöyle ki, okuru imge ve cümle çağrışımlarından çıkarıp kendi zihnini okumaya çağırın bilmece bir şiiirdir Ayhan'ın şiiiri.¹⁰⁷

Sezai Karakoç birçok İkinci Yeni şairlerinden ayrı özellikleri ile tasavvuf, metafizik ve Divan şiiirinin düşünsel zeminini başarıyla güncele taşımıştır. Karakoç, "Edebiyat Yazıları I" yazısını metafizik üzerine yazmıştır. Bu da şairin hangi kavramlara daha çok önem verdiğinin bir göstergesidir.

"Bizim anlayışımızda metafizik, temel bir kavram, bir ilkedir, anlayış ve görüştür. Bizim metafiziğimiz, Tanrı ve ahiret inançlarıyla şahdamarında gürül gürül canlı bir kan akan bir metafiziktir: İslam uygarlığının temel ilkesi olan bir mutlaklık âleminin bu dünya penceresinden görülen manzarasıdır. Bu dünya, aslında o dünya metnine bir çıkma, bir dipnottur."¹⁰⁸ Şair metafizik kavramından kastettiği İslam inancıdır.

Karakoç'un şiiirleri, tamamen İslam felsefesine dayanması, mazmunlardan faydalanıp onları güncelleştirmesi ve İslam mitinin kaynaklarına inerek neoklasik bir şiiir inşa etmesi bakımından diğer İkinci Yeni şairlerinden farklı olduğu

¹⁰⁵ Büyükaşık, **a.g.e.**, Eylül 23 2012 [Erişim Tarihi: 19.04.2019]

¹⁰⁶ Büyükaşık, **a.g.e.**, Eylül 23 2012 [Erişim Tarihi: 19.04.2019]

¹⁰⁷ Büyükaşık, **a.g.e.**, Eylül 23 2012 [Erişim Tarihi: 19.04.2019]

¹⁰⁸ Sezai Karakoç, **Edebiyat Yazıları I- Medeniyetin Rüyası Rüyanın Medeniyeti Şiiir**, İstanbul 1997, s. 6.

görülmektedir. Arketip ve leitmotiflerle kurmuş olduğu şiirler Karakoç'u daha sağlam bir şekilde geleneğe bağlamıştır. Karakoç şiiri "kelimeler ülkesine" benzeterek, o ülkeye girmenin bir usulü ve erkânının olduğunu dile getirir. O da bunu atalara uyararak elinde gül ile girerek yapar.¹⁰⁹ Karakoç'un şiirlerinde diğer adı geçen şairlerin aksine; karamsarlık, ölüm korkusu, kaos, buhran, derin boşluk yoktur. O, umut şairi olarak kendisinden sonra gelecek olan kuşaklara şiiriyle ve diriliş düşüncesiyle örnek bir yapı inşa etmiş büyük bir şairdir. Karakoç, yaşadığımız çağda iki denizin birleştiği yerde Doğu ve Batı medeniyetlerinin tüm bilgi, belge ve tarihi unsurlarını tahlil ederek İslâm medeniyetini yeniden yorumlamıştır. Onun şiirlerinde hem Doğu düşüncesinin hem de Batı düşüncesinin izleri vardır. Karakoç, Mevlana'dan, Yunus Emre'den, Mehmet Akif'ten, Necip Fazıl'dan süre gelen yolu izlemiştir. 1955 yılında "Büyük Doğu" gazete olarak günlük yayınlanır ve Karakoç mesai çıkışında Necip Fazıl ile çalışma fırsatı bulur. Bu yakınlık şairin N. Fazıl'dan etkilendiğini ve onun yolundan ilerlediğinin bir göstergesidir.

Sezai Karakoç, şairin genel çizgilerini, "pergünt üçgeni" dediği üç ilkeyle anlatır. Peer Gynt, Norveçli yazar Henrik İbsen'in en ünlü oyunlarından biridir. Karakoç, Pergünt'ün, hayatında bu ilkeleri yaşadığını belirtir ve bu ilkeleri şiire uygular:

Şair, kendi kendisi olmalı, değişime açık olmalı ve başkalaşabilmeli.

Şair, kendine yetmeli: "Eserinin tohumunu ve geliştirecek iklimini, şairin kendi varlığından alması anlamına gelir yeterlilik ilkesi. Yâni fildişi kuleyi biz dışına çeviriyoruz; evren şaire bir fildişi kule olmalı; şafakta kaybettiği güvercinleri, şair, bir ikindide bulabilmeli."

Şair, kendinden memnun olmalı: "Bu eserin şairini sevinçle titretmesi anlamına gelmektedir. Şair, eserini sevmeli ve onu okşamalı; ama yaramazlıklarına da göz yummamalı. Beğenmediği davranışlarını onu kırmadan anlatmalı onu kendini düzeltmeye inandırmalı. Memnunluk ilkesinin temeli, sevinçtir. Yaşama sevinci değil de yaşatma sevincidir."¹¹⁰

Şiirin poetikası açısından geleneğe bakışı İkinci Yeni için kesin doğrular bütünü olarak görülmemeli elbette. Kemikleşmiş, kalıplaşmış bir dilin karşısında

¹⁰⁹ Fatih Okumuş, "Sezai Karakoç'un Şiir Anlayışı", **Diriliş Yazıları / Diriliş Düşüncesine Doğru**, Yayın Tarihi: 02.23.2013, [Erişim Tarihi: 20.04.2019]

¹¹⁰ Sezai Karakoç, **Edebiyat Yazıları-I**, Diriliş Yayınları, İstanbul 1988, s. 83.

yeni bir şiirin inşasını halk ve divan ozanlarının birikimlerine dayandıran şairlerde vardır. Geleneğe bağlı kalan ya da gelenekten tamamen kopmak isteyen şairlerin olduğunu aşikârdır. Bu durum aslında şairlerin asıl beslenmiş oldukları kaynakları inkâr etmedikleri anlamına geldiği düşünülmektedir. Şairlerin etkilenmiş oldukları yabancı kaynaklar ve akımlar bir sonraki başlık altında ele alınacaktır.

1.2.1.2. Yabancı Kaynaklar

Edebiyatımızda İkinci Yeni'nin, dil ve anlatım bakımından bir kırılma noktası olduğu söylenmektedir. İkinci Yeni'ye kaynaklık eden akımların başında Gerçeküstücülük*, Letrizm*, Dadacılık* ve Simgencilik* gelmektedir. Asım Bezirci, İkinci Yeni şairlerinin çoğu bu akımlara tam anlamı ile sıkı sıkıya bağlanmadıklarını ve bunlardan faydalanmaktan da geri kalmadıklarını söyler. Özellikle şairlerin, usun denetiminden kaçma, özgür çağrışıma yönelme, soyutlamaya kayma, anlamdan sıyrılma, toplumsal değerleri boş verme, dili zorlama, gerçeği değiştirme, içeriği küçümseme, geleneği çiğneme gibi eğilimleri bunun belirtisi olduğunu belirtmektedir.¹¹¹

İkinci Yeniciler kendilerinden önceki poetikaları yıkmak ve yeni şiir kurmak için genelde Batıdaki Gerçeküstüçülere yönelmişlerdir. Onların savundukları normal duyu organlarımız ile algıladığımız gerçekler dışında, düşlenebilecek şeylerinde gerçek alanına girebileceklerini savunmaktadırlar. Bu şekilde yaparak akıl ve mantığı devre dışı bırakma çabaları şairlerin, serbest çağrışımlardan faydalanmalarına ve bilinç dışının sınırsız dünyasıyla rastlantısallığa dayalı şiirler yazmaya çalışmalarını; hatta şiirin en önemli birimi olan dizeyi alışılmış çerçevenin dışında kullanarak 'düz yazı' şiir yazmaları çoğu İkinci Yeni şairimizi etkilemiştir. İsimlerini sıkça

***Gerçeküstücülük (Sürrealizm)**: Kurucusu, Andre Breton'dur. Aklın, geleneklerin, alışkanlıkların denetiminden uzak, bilinçaltı gerçeklerini yansıtan yani bilinen gerçekle bağıni kesip kendince bir gerçek yaratmak amacını güden edebiyat ve sanat akımıdır. İster söz, ister yazı ile ya da başka bir yolla, düşüncenin gerçek işleyişini ortaya çıkarmak için başvurulan ve içinden geldiği gibi yazma yöntemidir. [www.turkedebiyati.org, Erişim Tarihi: 19.04.2019]

***Letrizm (Harfçilik)**: Kurucusu, Isidore Isou'dur. İkinci Dünya Savaşı sonunda ortaya çıkmıştır. Letrizmin amacı, harflerin temel alınması farklı tarzda şiir yazmaktır. [www.turkedebiyati.org, Erişim Tarihi: 19.04.2019]

***Dadacılık (Dadaizm)**: Kurucusu, Tristan Tzara adlı bir gençtir. Dadaizm, savaşa ve toplumsal düzensizliğe karşı başkaldırmadan doğan bir sanat akımıdır. Edebiyatta ise 1916'da dil ve estetik kurallarını tanımayan, kelimelerin anlamlarına önem vermeyen, anlatım tarzı olarak olabildiğince çağrışımlara dayanan bir yöntem izleyen akım. [www.edebiyatvesanatakademisi.com, Erişim Tarihi: 19.04.2019]

***Simgencilik (Sembolizm)**: 19. Yüzyılın ikinci yarısında parnasizme tepki olarak ortaya çıkan bir akımdır. Parnasyenler insan duygularına, izlenimlerine önem vermiyorlardı. Sembolistler ise bu anlayışa karşı çıkmışlar ve duygusalığa, insanın iç dünyasına yönelmişlerdir. [www.turkedebiyati.org, Erişim Tarihi: 19.04.2019]

¹¹¹ Asım Bezirci, **İkinci Yeni Olayı**, Evrensel Basım Yayın, İstanbul (3.Baskı) 2013, s. 55.

söyledikleri ve etkilendikleri şairler şunlardır; Aloysius Bertrand, Lautréamont, Mallarmé, Paul Claudel, Saint-Pol Roux, Pierre Reverdy, Dylan Thomas, Saint-John Perse, Max Jacob, Antonin Artaud, E. E. Cummings, Paul Eluard, Henri Michaux, René Char.¹¹²

Ahmet Hamdi Tanpınar, “*Türk Edebiyatında Cereyanlar*” adlı makalesinde “Tanzimat’tan beri memleketimizde dışarıdaki edebiyat hareketlerini yakından takip eden bir münnevver kitlesi”nin varlığına vurgu yapar. İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki çeviri hareketiyle bu ilginin daha da arttığını dile getirir:

*“Bir evvelki neslin o kadar çok okuduğu Valéry, Proust, Gide gibi şair ve muharrirlere mukabil, bu devirde Apollinaire, Blaise Cendrars, Philippe Soupault, Max Jacob, Aragon ve Éluar, hattâ Prevert, H. Michaux; Amerikalılardan Edgar Allen Poe, Whitman; İngilizlerden T.S. Eliot gibi şairler okunur ve tercüme edilir.”*¹¹³

Bu sayılan isimler arasında T.S. Eliot, Whitman ve E. Allen Poe gibi şairlerin Gerçeküstücü şair olmaması edebiyatımızda Batı etkisinin ve Gerçeküstücülüğün ne kadar etkili olduğunun bir göstergesidir.

İlhan Berk, Saint-Antoine’ın Güvercinleri adlı eserini yazarken Gerçeküstüçülerden etkilenir: “*Bu şiirleri yazarken bir yıla yakın Sürrealistlerle haşır neşir oldum. Belki onların etkisi oldu; ama bunu ben söylüyorum âlem ne der bilmem.*”¹¹⁴

Berk, İkinci Yeni şiirinin usa karşı olduğunu ve şiirin belli başlı bir konuyu veya düşünceyi işlemediğini ve önceden düşünülmüş, onun üstüne kurulmuş bir şiire karşı olduğunu dile getirmiştir. Bu yüzden rastlantıya, değiştirmeye, usu kırmaya bunun için gider ve eğer bir şey anlamak isteyen varsa şiir okumasın düz yazı okusun diye de belirtir. İlhan Berk, bu düşüncesini benimsetmek ve doğrulamak için Mallarmé, Rimbaud, Pound, Artaud, Breton, Tzara Michaux, Eluard, Jacob, Char, D. Thomas, Cummings gibi Batılı şairlerin sık sık adlarını anar, onlardan parçalar aktarır ve şiirler çevirir. Böylece Berk hem onların izinden gittiğini göstermek, hem de kendi görüşlerini pekiştirmek ister.¹¹⁵

¹¹² Alâattin Karaca, **İkinci Yeni Poetikası**, Hece Yayınları, 4. Baskı, 2016, s.195.

¹¹³ Akt.: Müesser Yeniay, **Öteki Bilinç: Gerçeküstücülük ve İkinci Yeni**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013, s. 3.

¹¹⁴ Akt.: Asım Bezirci, **İkinci Yeni Olayı**, Evrensel Basım Yayın, İstanbul (3.Baskı) 2013, s.55.

¹¹⁵ Akt: Bezirci, **a.g.e.**, s. 58-59.

Haşim, bazı yazılarında hem Simgenciligi, hem de onun Mallarmé, Regnier, Verhaeren gibi sözcülerini tanıtmaya çalışmıştır. Örneğin, Mallarmé'yi tanıtırken, şöyle demiştir: Mallarmé için “tasvir, talim, tarif ve hitabet şiirleri ancak nesrin birer mütereddi şeklidir.”¹¹⁶

Mallarmé'nin bu görüşü İ. Berk'te de vardır. Berk, İkinci Yeni'yi tanıtırken, aşağı yukarı, aynı görüşü savunur: “ İkinci Yeni düzyazının ilkeleri olan betim, anlam, demeç, düşün gibi ilkelere karşıdır. Çünkü bunu en iyi düzyazı yapar.”¹¹⁷

Cemal Süreya da Gerçeküstücülerin şiirlerine yakınlık duyar:

“...Fransız sürrealistlerinin herkesçe bilinen şu sözleri bir bakıma benim söylemek istediğimi açıklar niteliktedir: Şiir edebiyata karşıdır. Bu laf size bir şey anlatıyor mu? Şüphesiz bunu ortaya atanlar daha başka amaçlarda güdüyorlardı. Akılcı olan diğer edebiyat dalları karşısında şiire akıl dışı, hatta akla karşı, bilinçaltı bir durum kazandırmak, amaçları buydu. Ama ne olursa olsun bu lafta ben büyük bir doğru payı buluyorum.”¹¹⁸

Süreya'nın şiirlerinde, yabancı kaynaklar konusunda ise Apollinaire ve Paul Éluard'dan izler taşıyan ölçülü bir Gerçeküstücülük görülür. Süreya, Dadacılık gibi Gerçeküstücülüğü de tamamını benimsemez; ama onlar ile alakasını kesmez. Kendisinin de söylediği gibi yeri geldikçe, Dadacılardan da, Sürrealistlerden de yararlanır.

İkinci Yeni şairleri yabancı kaynakları konusunun Batı'nın modern şiir akımları ile çağdaş şiirleri ve onlardan gelen bazı görüşler, temler, teknikler ve onlarla ilgili dergilerimizde yayımlanan tanıtım yazıları ve şiir çevirileridir.

1.2.2. Resimsel Kaynaklar:

İkinci Yeni şairleri şiirsel kaynakların dışında resimsel kaynaklardan da faydalanmışlar. Şairler, soyut resim yapan ressamın isimlerinden şiirlerinde ve yazılarında sevgi ile bahsederler. Bunlar; Chagall, Klee, Miró, Picasso gibi soyut resim yapan sanatçılardır. Bu resamlardan etkilenecek şiirler yayımlamışlar. Cemal Süreya, Chagall'dan etkilenecek, ressamdan bir takım şiirsel tatlar ve çağrışımlar bularak şiirler yazmıştır. “*Yazmam Daha Aşk Şiiri*” adlı şiirini Chagall'ın etkisinde

¹¹⁶ Akt: Bezirci, a.g.e., s. 54.

¹¹⁷ Akt: Bezirci, a.g.e., s. 54.

¹¹⁸ Akt: Bezirci, a.g.e., s. 56.

yazdığını ve ressamlar kadar şairlerinde ondan bir şeyler öğreneceğini dile getirir. Chagall'dan esinlenerek Edip Cansever “*Var Var*” adlı şiirini yazar. “*Uyanınca Çocuk Olmak*” şiirinde ise Miró'nun izleri vardır. İlhan Berk ise “*Pablo Picasso*” ve “*Paul Klee'de Uyanmak*” şiirleri ile ressamı konu alır.¹¹⁹

1.2.3. Düşsel Kaynaklar:

İkinci Yeni şairleri tamamıyla hiçbir felsefi ideolojiye bağlı kalmaz; fakat bazılarında etkilenir. Bunların başında “Varoluşçuluk” gelir. Varoluşçuluk, geçmişe güvenini ve geleceğe inancını yitirmiş, toplumda yabancılaşmış, mutsuz, huzursuz insan varlığını dile getirir.

1950-60 yılları arasındaki baskı ve bunalım dönemi; bireyciliği, sıkıntıyı, yalnızlığı, umursamazlığı, gerçeküstüculüğü, us dışıcılığı besleyen ve yoğunlaştıran bir dönemdir. İşte bu dönem, insan varlığının yabancılaşması ve anlamsızlaşması, hiçliğe ve saçmalığa itilmiştir. Yazarların, boğucu bir yalnızlığa düşmesinin temellerini değişik biçimlerde ve değişik açılardan işleyen P. Satre, A. Camus, S. Beckett, E. Ionesco, F. Kafka, S. Kierkegaard gibi Batılı yazarların eserlerinin dilimize çevrilmesi Demir Özlü ile Ferit Edgü gibi yerli yazarların Varoluşçuluğa dayanan hikâyeler kaleme almaları bir rastlantı sayılmamalıdır.¹²⁰

Asım Bezirci “İkinci Yeni Olayı” adlı kitabında; Ece Ayhan ve İlhan Berk'in bu yazarlardan çok az etkilenmiş olduklarını dile getirerek, bu etkinin az olmasının sebebinin ise Ayhan ve Berk'in içinde bulunmuş oldukları durumu yansıtmalarına bu yazarların bir nevi yardımcı oldukları düşüncesidir. Bu bağlamda İkinci Yeni şairlerinin hepsinin Varoluşçulukla direk bağlantılarının olduklarını söylemek yanlış olur. Çünkü yukarıda da bahsettiğimiz gibi Varoluşçuluk; mutsuz, huzursuz, geçmişe güvenini ve gelecek inancını yitirmiş insan varlığını temsil etmektedir. Fakat Sezai Karakoç şiirlerinde gelecek nesillere umudu aşılabilir ve geleceğin daha güzel olacağını, geçmişteki bağlarımızı tamamen kopartmamız gerektiğini dile getirir. Bunu ise “Diriliş” olarak nitelendirir ve şiirleri ile kitaplarını burada “Diriliş Dergisi ve Diriliş Yayınları” yayınlar.

¹¹⁹ Akt:Bezirci, a.g.e., s. 58.

¹²⁰ Akt: Bezirci, a.g.e., s. 61.

Genel olarak Şunu söyleyebiliriz; İkinci Yeni Şairleri Şiirlerinde birçok edebi satana baŐvurmuŐlardır. İkinci Yeni Şairlerinin önde gelenlerinin Şiirlerini konu edinmemizin sebebi de budur. Anlatımı çeŐitlendirerek farklı anlatım teknikleri kullanarak alışılmışın dışına çıkmaları bazı Şairler tarafından eleŐtirilse de bildiklerinden, düŐüncelerinden ŐaŐmadan Şiirlerinde sapmalara, alışılmamış bağdaştırmalara, soyutlamaya ve oksimoron gibi edebi sanatlara baŐvurmuŐlardır. Bu dönemi incelememizin asıl sebebi de İkinci Yeni Şairlerinde oksimoron neklerinin sıkça görülmesidir. Okuyucu/dinleyicide Şaşkınlık hissi uyandırarak ve usu allak bullak etme çabaları başarılı bir Şekilde sonuçlanmıŐtır. Bu alıŐmamızda adı geçen Şairlerin Şiirlerinden nekler vererek oksimoron hakkında bilgiler vermeye çalıştık.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1. İKİNCİ YENİ ŞİİRİNDE ÖRNEKLERLE OKSİMORONUN YAPISAL VE ANLAMBİLİMSEL ÖZELLİKLERİ

1.1. İkinci Yeni Şiirinde Yapı, Tür ve Anlam Bakımından Oksimoron Örnekleri

İkinci Yeni şairlerinin önde gelenlerinin şiirlerinde birtakım söz sanatlarına (oksimoron) başvurularak okuyucu ve dinleyicide şaşkınlık uyandırarak mantık dışı kullanımlara yer vermiştir. Bu tür kullanımlar İkinci Yeni dönemindeki şairlerde sıkça görülmektedir. Oksimoron adı altında incelediğimiz bu örneklerde yapı bakımından isim, sıfat, zarf ve fiiller bir araya getirilerek farklı bir anlatım yoluna başvurulmuştur. Tür bakımından ise doğrudan oksimoron, dolaylı oksimoron ve metafor yapıları şeklinde incelenmiştir. Oksimoron yapıları anlam yönünden ise olumlu ya da olumsuz görünen kelimelerin “*korkunç, dehşetli, müthiş*” bu gibi sözcüklerle bir arada kullanılan isim, zarf, fiil veya sıfatlardan oluşturulmuştur. Oksimoron yapıları genellikle sıfat veya isim tamlamalarından oluşmaktadır. Bu yapılar oluşturulurken dilbilgisel eklerden faydalanılarak yapıca olumsuz görünen kelimeler anlam bakımından olumlu hale getirilmiştir; fakat bu oluşumda oksimoronu oluşturacak en az iki kelime olması gerekmektedir. Tek sözcükten oluşan oksimoron pek yaygın olmayıp bizce tek sözcükten oksimoron olmaz. Yabancı kaynaklarda tek kelimedenden oluşmuş oksimoron örnekleri görülmektedir; fakat bu örnekler iki zıt kelimenin birleşmesiyle oluşmuştur. Recharde Lederer şu örnekleri verir; No and Yes: Noyes, bitter-sweet: bittersweet, soft-wear: softwear gibi. Hasan İsi, dilbilgisel (gramatikal) eklerle örnek verirken +sIz ekiyle yapılan oksimorondan bahseder. Biz bu örneklerden tek sözcükten oluşan ve oksimoron adı altında verilen örnekleri kabul etmiyoruz. İsi makalesinin devamında, bu yapıların iki şekilde oluştuğunu açıklar. Bunlardan biri, “sebepsizliğin sebebi” örneğinde tamlayan durumundaki “sebepe” sözcüğünün üzerine gelen +sIz ekiyle tamlananı oluşturan “sebepe” sözcüğü arasında zıtlığın olduğu yapılardır. +sIz ekiyle oluşan diğer oksimoron türü ise *parasız yatılı, parasız eğitim, engelsiz hayat*

örneklerinde görülen +sIz ekinin sahip olduğu olumsuz anlamdan sıyrılarak olumlu bir yapıya bürünmesidir. Fakat “*parasız yatılı, parasız eğitim, engelsiz hayat*” örneklerinde tamlamayı oluşturan kelimeler arasında bir çelişki ya da zıtlık görülmemektedir. Olumsuzluğun olumluluğu şeklinde belirtilen bu oksimoron türünde tamlayan, şekilce olumsuz bir ek almasına rağmen olumlu anlamda kullanılarak oksimoron oluşturduğunu dile getirmiştir.¹²¹ Yukarıda da bahsettiğimiz gibi tek sözcük ile oksimoron olmayacağını “kaygısız ve hilafsız” kelimelerinin İsi’nin açıklamasına göre olumsuzluğun olumluluğu şeklinde değerlendirilebilir; fakat tek sözcükten oluştuğu için bu kelimeleri oksimoron olarak adlandıramayız.

Örneğin kaygı kelimesi olumsuz bir anlam içererek sonuna eklenen +sIz eki ile **kaygısız** “*derdi, tasası olmayan*” anlamında olumlu bir muhteva içererek yeni bir anlam ortaya koymaktadır. Bu gibi yapılarda dilbilimsel (gramatikal) eklere yer verilerek farklı bir anlam oluşturulmaktadır.

Bir kemiş olur da büyürüm, **kaygısız**

Tuzgölünün bataklıklarında..¹²²

İşte böyle **hilafsız**, gözümün elifi

Her zaman bir romantik portreye benzer..¹²³

Turgut Uyar’ın şiirinde geçen “hilafsız” kelimesi yapıca olumsuz anlamca olumlu bir oksimoron örneğidir. Aykırı, karşıt, ters anlamına gelen “hilaf”¹²⁴ kelimesi olumsuzluk eki (+sIz) alarak yapıca olumsuz anlamca olumlu bir muhteva kazanmıştır.

Ceketsiz bir ceketten, göklerin sahibinden hüznü bir umuttan kısaltıldı¹²⁵

+sIz yapısıyla yapılan “*Ceketsiz bir ceket*” örneğinde tamlayan durumundaki “ceket” sözcüğünün üzerine gelen +sIz ekiyle tamlananı oluşturan “ceket” sözcüğü arasında zıtlık oluşmaktadır. Bu tamlama (sıfat+isim) örneği yapıca olumsuz anlamca olumlu olup tür bakımından ise doğrudan oksimoron örneğidir.

¹²¹ Çaşteğin Turgunbayer, Hasan İsi, *Türkiye Türkçesinde Gramatikal Oksimoron*, **Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, C. 7, S. 17, Aralık 2018, s. 64.

¹²² Turgut Uyar, **Büyük Saat Bütün Şiirleri**, (26. Baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2018, s. 40.

¹²³ Uyar, **a.g.e.**, s. 62.

¹²⁴ Türk Dil Kurumu Yayınları, **Türkçe Sözlük**, (11.Baskı), Ankara, 2011, s.1100.

¹²⁵ Uyar, **a.g.e.**, s. 438.

Kalbin akıp giden bulutlara benzeyen sesi
Yağmursuz bir yağmura açılmış kapılardan¹²⁶

Uyar ve Cansever'in şiirlerinden alınmış olan bu oksimoron örneklerinde +sIz eki ile tamlama oluşturulmuştur.

Ne varsa **umutlu umutsuz sıkıntılı sıkıntısız** (1) o cumartesi
 akşamları frengili ağaçlar çekip gidiyor¹²⁷

İlhan Berk'in şiirinden alınan bu dizede de aynı şekilde +sIz eki ile aynı kelimenin tekrarı (olumlu/olumsuz) sonucu zıtlık oluşturulmuştur. Bu örneğe benzer şekilde; *Allahlı Allahsız* (2) ve *Günahsız Günahlı* (3) örnekleri verilebilir. Vermiş olduğumuz bu son üç örnek sıfat+sıfat grubuna girmektedir. Şairlerin kullanmış olduğu ve kelime tekrarına dayanan bu tamlamalarda bir kişi veya nesnede iki farklı durumun bir arada bulunması imkânsız iken, şairler özellikle kelime tekrarı yaparak birinin olumlu ek (isimden isim yapan/sıfat yapan ek) diğèrinin ise olumsuzluk eki alması (isimden isim yapan/sıfat yapan ek; olumsuz anlam içerir) ya da tam tersi şeklinde oluşmasıyla farklı bir anlam ortaya çıkararak okuyucuda/dinleyicide şaşkınlık uyandırmak istemişlerdir. Bu yapı ise tür bakımından doğrudan oksimoron örneğidir.

Peşin Hıristaki Pasajı üzerindeki bulutları gördü, sevindi
 Bize baktı sonra **dehşetli hoşlandı**¹²⁸

İlhan Berk'in şiirinde kullanılmış olan bu oksimoron örneği ayrı ayrı düşünüldüğünde "dehşet" kelimesi Türk Dil Kurumu'nun (TDK) sözlüğünde isim, sıfat ve ünlem görevinde üç farklı anlamda açıklanmıştır.

1. İsim: Bir tehlike veya korkunç bir şey karşısında duyulan ürküntü, yıldı.

"Şu dehşet ortamının altında koskoca bir yalnızlar dünyası yatıyor." - Adalet Ağaoğlu

2. Sıfat: Olağanüstü:

"Sen büyüdükçe dehşet bir şey oluyorsun." - Reşat Nuri Güntekin

3. Ünlem: Olağanüstü şeyler karşısında şaşma anlatan bir söz:

Dehşet, bu ne güzellik!¹²⁹

¹²⁶ Cansever, **a.g.e.**, s. 97.

¹²⁷ Berk, **a.g.e.**, s. 212.

¹²⁸ İlhan Berk, **Toplu Şiirler**, (3. Baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017, s.108.

¹²⁹ <http://sozluk.gov.tr/> [Erişim Tarihi: 10.06.2019]

Bu tamlama zarf görevinde kullanılan sözcüğün eylemle kurduğu zıtlık ilişkisi sonucu oluşur. Berk'in şiirinden alınan oksimoron örneğinde (dehşetli hoşlandı) *dehşet* kelimesi zarf görevinde kullanılmıştır. Çünkü *dehşet* kelimesinden sonra fiil olan *hoşlanmak* kelimesi gelmektedir. Tamlamayı oluşturan kelimelerin bir arada kullanılması çelişkili bir durumu ifade etmektedir. Şöyle ki; bu oksimoron örneğine bakıldığı zaman olağandışı bir kullanım söz konusudur. Hoşlanmak eylemi, korku veren bir durum değildir, aksine insanı mutlu eden, korkutmayan bir durumdur. Şair burada olumsuz bir anlam içeren dehşet kelimesini kasti olarak kullanarak okuyucu ve dinleyicide şaşkınlık uyandırmak istemiştir. Bu kullanım şairin şiirinde kastettiği kişinin hoşlanma derecesinin abartılı bir şekilde normalden fazla ve korkulacak derecede olduğunu ifade ettiği düşünülebilir. Berk'in şiirlerinden aldığımız diğer örnekler ise zarf görevinde olan korkunç sözcüğünü farklı eylemlerle (sevmek, ağmak, gülümsemek) bir araya getirerek okuyucu ve dinleyicide farklı bir etki uyandırmak istemiştir. Aynı şekilde Ece Ayhan'da korkunç sözcüğü ile benzer bir oksimoron örneği vermiştir.

Yavrum, **korkunç seviyorum** gövdeni ¹³⁰

Yukarılarda **korkunç ağıyor*** gök. ¹³¹

Sonra **korkunç gülümsemeler** bitti

Sonra hiç kimseyi göremedim

herkes beni arıyordu

bir ölü macar cambaz buldu beni buldu beni

sam yeli esiyordu denizden¹³²

Şairlerin kullanmış oldukları bu tamlamalarda geçen korkunç kelimesi bazen sıfat bazense zarf görevinde kullanılmıştır. Burada kullanılmış olan tamlamalarda geçen korkunç kelimesi TDK'nin sözlüğünde "korku verme, aşırılık yani abartı veya şaşkınlık belirtisi" olarak ifade edilmektedir. Şairlerin özellikle bu kelimeyi kullanması tamlamaları oluşturan diğer kelimelerin korkunç kelimesi ile anlam

¹³⁰ Berk, **a.g.e.**, s. 935.

¹³¹ Berk, **a.g.e.**, s. 935.

***TDK Sözlük:** ağmak, -ar (I)

1. -e Sarkmak, aşağıya inmek: "Hiç konuşmadan güneş batıya ağıncaya dek çalıştılar." - Reşat Nuri Güntekin

2. -e Yük vb. şeyler bir yana eğilmek.

Ağmak, -ar (II)-e

Yükselmek, yukarı doğru çıkmak: "Ay oldum âleme doğdum, bulut oldum göğe ağdım." - Yunus Emre

¹³² Ayhan, **a.g.e.**, s. 40.

bakımından çelişkili bir durum sergilemesi de bu yapıların kasti olarak kullanıldığı, okuyucu ya da dinleyicide şaşkınlık uyandıracak şekilde bir araya getirilmesi, oksimoron sanatının inceliklerindedir.

Yukarıda vermiş olduğumuz örneklerde korkunç ve dehşet sözcükleri ile yapılan tamlamalarda temelde olumsuz bir anlama sahip olan bu sözcüklerin yanlarına aldıkları farklı kelimelerle olumlu bir muhteva içermeleri ve yeni anlamlar oluşturmaları oksimoron yapısının kullanım amaçlarındandır.

Sıfat ve isimden oluşan yapılara da şu örnekler verilebilir. *Sıfat + isim: Açık sır* örneğinde olduğu gibi.

Senin geride bıraktığın

Ölünmüş bir hayat

kuzey ormanlarında

vebalı bir kadın gömdük

(hiçbir şey bu kadar üşütemem ben!)¹³³

Ece Ayhan'ın şiirinden alınan bu örnek (ölünmüş bir hayat) sıfat tamlaması şeklinde oluşmuştur. Sıfat-fiil eki (-miş) ile kurulmuş olan bu sıfat tamlaması “ölmek ve hayat” kelimelerinin bir arada kullanılmasıyla bir zıtlık/çelişki oluşturmaktadır. Bu oksimoron örneği sıfat+isim grubuna girmektedir. Anlam bakımından incelediğimizde ise bu tamlamayı oluşturan *ölmek(ölünmüş)* ve *hayat* kelimelerinin bir arada kullanılması kendi aralarında zıtlığı/çelişkiyi barındırdığı için doğrudan oksimoron örneği oluşturmaktadır.

Bir sabah hava **dayanılmayacak kadar güzeldi**

Bir sabah kaya oyuklarında yaşayan insanların

Yürekten dostu bir kişi

Bir sabah daha iyi bir hayat adına

Başını alıp çıkmıştı.¹³⁴

İlhan Berk'in şiirinde alınan bu örnekte aynı şekilde sıfat-fiil eki (-AcAk) olarak oluşturulmuş oksimoron örneğidir. Şair, havanın çok güzel olduğunu abartılı bir şekilde ifade etmek için böyle bir kullanıma başvurmuştur.

¹³³ Ece Ayhan, **Bütün Yort Savul'lar! Toplu Şiirler** 1954-1997, (13. Baskı),Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017, s.21.

¹³⁴ Berk, **a.g.e.**, s. 110.

Berk, *korkunç* sıfatı ile çeşitli tamlamalar oluşturmuştur. Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde sıfat görevinde kullanılan korkunç kelimesi; korku veren, şaşkınlık veren ve aşırı anlamlarında kullanılmıştır.

1. Sıfat: Çok korkulu, korku veren, dehşete düşüren, müthiş:

"Bizi buraya getiren arabacı yolda birtakım korkunç şeyler söyledi." - Hüseyin Rahmi Gürpınar

2. Sıfat: Herhangi bir özelliğiyle şaşkınlık veren.

3. Sıfat: Çok aşırı, pek çok, güçlü, şiddetli:

"Sandık kokan masallarını önlerine gelene anlatmaktan korkunç zevk duyarlar." - İnci Aral¹³⁵

Berk, sıfat görevinde kullanılan bu tamlamalarda korkunç kelimesini zıtlık ve çelişki oluşturacak şekilde okuyucu/dinleyicide şaşkınlık veya usu allak bullak etmek için; güzel, yumuşak ve yeşil kelimelerini (isim görevinde) bir arada kullanılarak oksimoron örneği oluşturmuştur.

Yalın, diri, **korkunç yeşil bir yapraktı** ve ben ilk görüyordum. (**Yeşil korkunçtur.**)¹³⁶

Sessiz yaşamış Halil Ahmet ve **korkunç yumuşamış**

Arap vezirleri elinde¹³⁷

Çocuklara baktım,

çocuklar gerçekten **korkunç güzeldir!** Ama

gitmedi bu ölüm duygusu içimden.¹³⁸

Benim hiç çin'den bir ablam olmamış **korkunç hû**

Gecelerin ilerlemiş saatlerinde tramvaya binen

bir bach konsertosunun dudakları gibi çilek **korkunç hû**¹³⁹

Yenilgi yenilgi büyüyen bir **zafer** vardır¹⁴⁰

¹³⁵ <http://sozluk.gov.tr/> [Erişim Tarihi: 10.06.2019]

¹³⁶ Berk, **a.g.e.**, s. 859.

¹³⁷ Berk, **a.g.e.**, s. 486.

¹³⁸ Berk, **a.g.e.**, s. 855.

¹³⁹ Ayhan, **a.g.e.**, s. 58.

¹⁴⁰ Karakoç, **a.g.e.**, s. 434.

Sezai Karakoç'un şiirinden alınan bu dizede geçen *yenilgi* ve *zafer* (kazanmak) sözcükleri zıtlık oluşturmaktadır. Yenilgi, kaybetmek anlamında olup akla hemen zıttı olan kazanmak (zafer) sözcüğünü getirmektedir. Tür bakımından ele aldığımızda ise dolaylı oksimoron örneğidir.

Tilki basmış bir kadındır görgü tanığı. **Yoksul bir tefecinin** evinde toplanmaktaydılar.¹⁴¹

Yoksul ve *tefeci* (fakir-zengin) sözcükleri anlam olarak bir birine zıt ve çelişkili doğrudan oksimoron örneğidir. Ece Ayhan, normal şartlarda bir araya gelmeyecek çelişkili bu iki ifadeyi tamlama (sıfat tamlaması) şeklinde kullanıp okuyucu ve dinleyicide şaşkınlık uyandırarak “Nasıl yani, yoksul tefeci mi olur?” sorusunu akla getirmesi oksimoron oluşturmaktadır. *Yoksul*; parasız, fakir, varlıksız ve geçimini sağlayamayan kişidir, fakat *tefeci* ise; el altından yüksek faiz ile borç veren zengin kişidir. Bu iki tanıma bakarak bu kelimelerin bir arada kullanılması çelişkili bir durumu ifade etmektedir. Bu tamlama yapı bakımından sıfat+isim şeklinde yapılmıştır.

Venüs ve turunç! Doğuyordu bizden, içimizden, **kara güneşi** akşamın¹⁴²

Edip Cansever'in şiirlerinden alınan bu oksimoron örnekleri tek tek ele alarak yapı, tür ve anlam bakımından nasıl oluştuklarını açıklamak isteriz. Cansever'in şiirlerinde geçen, *kara güneşi (akşamın)*, *beyaz karanlık*, *müthiş yalnızlık* gibi örnekleri yapı bakımından sıfat+isim şeklinde tamlama oluşturmaktadır.

Kara güneşi (akşamın) tamlamasında sıfat görevinde olan birinci kelime ile *güneş* kelimesi zıtlık oluşturmaktadır. Cansever bu tamlamada dilin yerleşik kurallarını bozarak tamlamayı oluşturan sözcükleri yer değiştirmiştir. Şair burada alışılmış bir tamlama kurmak yerine sözcükleri yer değiştirerek “kara güneşi akşamın” şeklinde bir tamlama oluşturmuştur. Bu tamlama aslında “akşamın kara güneşi” şeklindedir. Tamlamayı oluşturan kelimelere bakacak olursak şöyle ki; güneşin gerçek rengi beyazdır, bu bakımından kara (siyah) ve beyaz kelimeleri zıtlık teşkil ettiği gibi akşam kelimesinin ise karanlığı temsil etmesi buradaki zıtlığı daha

¹⁴¹ Ayhan, a.g.e., s. 94.

¹⁴² Cansever, a.g.e., s.197.

net bir şekilde görmemize yardımcı olur. Cansever, yapmış olduğu bu tamlamada okuyucu ve dinleyiciyi farklı düşüncelere yönlendirmek ya da anlamı kuvvetlendirmek, dahası anlamı derinleştirmek için oksimoron sanatına başvurarak yazmış olduğu şiir daha gizemli bir hale bürünmüştür. Görünüşte bir biriyle zıt anlamlı olmayan; fakat alt anlamda ya da an duygu değeri göz önünde bulundurulursa bu tamlama tür bakımından dolaylı oksimoron örneğidir.

Kısaca bu tamlamadan yola çıkarak İkinci Yeni şairlerinin kullanmış olduğu oksimoron örneklerinde genel olarak görülen özelliklerden bazıları şunlardır; dilin yerleşik kurallarını bozmayı amaçlamak ve şiirde anlamı düz bir biçimde vermek istemeyerek yepyeni bir anlatıma başvurmak şeklinde açıklayabiliriz. Bu tamlama da ise anlatılmak istenen doğrudan değil de dolaylı yoldan okuyucu ve dinleyiciye aktarılmak istenmiştir.

Işığımı söndürdüm: **beyaz karanlık**¹⁴³

Cansever, başka bir şiirinde ise “*beyaz karanlık*” şeklinde oluşturmuş olduğu tamlamada ise *beyaz* sözcüğü sıfat, *karanlık* sözcüğü ise isim görevinde kullanılmıştır. Bu kullanımda *beyaz* ve *karanlık* kelimeleri aralarında dolaylı yoldan zıtlık vardır. Bu zıtlık *karanlık* kelimesinin anlam bakımından siyahın oluşturduğu bir görüntü anlamına gelmesi sebebiyle *beyaz* sözcüğü ile zıtlık oluşturmaktadır. Bu tamlama doğrudan yani *ak kara* gibi bir zıtlık oluşturmayıp dolaylı yoldan *karanlık* kelimesinin alt anlamlılığına dayanan (beyaz-siyah) bir zıtlık oluşturmuştur. Bu oksimoron örneği tür bakımından dolaylı oksimorondur.

Birtakım adamların kır yolları sandığı

O müthiş yalnızlık

Bir sen vardın. Vardın da

Neden iki kişiydim

O hayal ıslaklığına bata çıka.¹⁴⁴

Cansever’in başka bir şiirinden alınan örnekte ise “*müthiş yalnızlık*” şeklinde kullanılan tamlamada *müthiş*¹⁴⁵ kelimesinin TDK’nin sözlüğünde anlam olarak; çok

¹⁴³ Cansever, **a.g.e.**, s. 313.

¹⁴⁴ Cansever, **a.g.e.**, s. 434.

rahatsız eden durum, dayanılmaz, korkuya düşüren, korkunç ve dehşetli gibi anlamları vardır. Tamlamayı oluşturan ikinci sözcük olan *yalnız* kelimesiyle *müthiş* sözcüğü çelişkili bir durum ortaya koymaktadır. Şairin yalnızlığı; rahatsız edici, korku verici bir durumu olarak *müthiş* sözcüğüyle bağdaştırması oksimoron örneğidir. Dolaylı yoldan yalnızlığın korkutucu ve rahatsız edici bir durum olduğunu dile getirmek istemiştir. Tür bakımından dolaylı oksimoron örneği olan ve birbiriyle zıt olmayan bu iki kelime birinci sözcüğün içerdikleri alt anlam bakımından çelişkili bir durum oluşturmaktadır. Bu örnekte olduğu gibi oksimoronu oluşturan tamlamalar ya zıt anlamlı olmalı ya da anlamı kuvvetlendirmek için çelişkili bir durumu ifade etmelidir.

Kimi sevdiği kızın fotoğrafını çıkarmıştır çerçevesinden
İhtiyar kızların oyalı mendillerini saklar koyunlarında¹⁴⁶

İlhan Berk'in şiirinden alınan bu oksimoron örneğinde *ihtiyar kız* sıfat+isim şeklinde kullanılarak sıfat tamlaması olmuştur. Tamlamayı oluşturan *ihtiyar* sözcüğü anlam bakımından, genç kelimesinin karşıtı olup, yaşlı ve kocamış kimselere verilen bir isimdir. *Kız* sözcüğü ise dişi çocuk anlamında genç olan yaşlı olmayan birine (dişi) verilen addır. Bu tamlamayı okuduğumuzda aklımıza ilk gelen *ihtiyar* sözcüğünün karşıtı olan *genç* sözcüğü kastedilerek oksimoron örneği oluşturularak okuyucuyu ve dinleyiciyi şaşırtma amacı güdülmüştür. Bu şekilde yapılmış olan tamlamalarda anlamsal açıdan bakıldığında, tek bir sözcük söylendiğinde ilk akla karşıt anlamının gelmesi ve karşıt anlamlı sözcüğün başka bir sözcüğün alt anlamında bulunması, oksimoron yapılarına verilen örneklerdir. Buna benzer şekilde yapılmış olan *ihtiyar delikanlı* örneğini verebiliriz.

Kara bir süt akmıştı bir gün evin kutlu koyunundan¹⁴⁷

çünkü herkes gidip gelirken ayaklarıyla ve motorlarıyla
Sadun'la Behiç'in içi **kapkara bir beyazdı**¹⁴⁸

¹⁴⁵ Müthiş: 1. Sıfat: Korkuya düşüren, korkunç, dehşetli:

"Aradan yıllar geçti. Hâlâ o müthiş uğultu ve çatırdamayı içimden silemedim." - Necip Fazıl Kısakürek

2. Sıfat: Çok rahatsız eden, dayanılmaz:

"Bu müthiş yokluğa, bu derin acıya tahammül edemiyordum." - Yahya Kemal Beyatlı-<http://sozluk.gov.tr/>

[Erişim Tarihi: 12.06.2019]

¹⁴⁶ Berk, **a.g.e.**, s. 29.

¹⁴⁷ Karakoç, **a.g.e.**, s. 411.

¹⁴⁸ Uyar, **a.g.e.**, s. 513.

Bir yanımız **sütbeyaz akşamlarda**¹⁴⁹

Turgut Uyar'ın şiirinden alınan bu örnekte “*kapkara bir beyaz*” sıfat tamlaması yapı bakımından sıfat+isim şeklinde oluşmuştur. Tür bakımından ise zıt anlamlı kelimelerin bir arada kullanılmasıyla doğrudan oksimoron örneğidir. Bu tamlamayı oluşturan ilk kelime bakıldığı zaman aklımıza hemen zıttı (beyaz) gelir. Kara sözcüğünün eş anlamlısı olan siyah kastedildiği düşünülerek beyaz kelimesi ile zıtlık oluşturmuştur. Şair başka bir dizelerde ise “*sütbeyaz akşamlar*” tamlamasını kullanır. Bu sıfat tamlamasında *sütbeyaz* sözcüğü çok beyaz anlamında kullanılması ve *akşam* kelimesinin bizlere günün bir vakti olan ısı ve ışık veren güneşin olmayışı yani karanlığı düşündürmektedir. Akşam sözcüğünün alt anlam ya da akla gelen anlamlarından biri olan karanlığı temsil etmesi bakımından sütbeyaz ile akşam kelimeleri zıtlık oluşturarak oksimoron sanatı ile okuyucu ve dinleyiciyi düşündürerek şaşkınlık hissi yaratılmak istenmiştir. Bu tamlamada kullanılan kelimeler birbiriyle doğrudan zıtlık ilişkisi içinde olmayıp dolaylı yoldan zıtlık ilişkisi içerisindedir.

Ay kalktı sen yayıldın ortalığa

Sessiz bir çılgınlık içinde elim durdu bir yerde

Elim bu okyanuslarda yıkanmış

Senin eline değmiş lekesiz saf eline¹⁵⁰

Bu ülkede ilham yağmur ve rüzgârlara bakar

Donmuş ruh ancak baharla kanatlarını açar¹⁵¹

Yürüdü lâmbanın önünde durdu

Bir yaz gecesinin ay ışığında

Düşündü bu **loş aydınlıklarda**

Evlerinin mahkûmu olmayı akrep¹⁵²

İşte size birkaç görünüş

¹⁴⁹ Uyar, **a.g.e.**, s. 678.

¹⁵⁰ Karakoç, **a.g.e.**, s. 444.

¹⁵¹ Karakoç, **a.g.e.**, s. 448.

¹⁵² Karakoç, **a.g.e.**, s. 452.

Ak kara dünyasından

Muhyiddin'in¹⁵³

“durma *susuzluğa giden gemi* git, çağın bol olsun”¹⁵⁴

“*susuzluğa giden gemi*” örneğinde ise çelişkili bir durum ifade edilmiştir. Bu dizedeki çelişkili durum; birbirini anlam bakımından olumsuz kılan sözcüklerin bir arada verilmesidir. Bilindiği gibi su üzerinde hareket kabiliyetinin olduğu ve susuz bir yerde hareket yeteneğinin olmadığı bilinen seyahat ya da yük taşımak için kullanılan geminin susuz bir durumda hareket edemeyeceği bilinmektedir. Burada şair, sanki gemi susuz bir deniz veya okyanusta hareket ediyormuş –ki böyle bir durum imkânsızdır- gibi okuyucu/dinleyiciyi düşündürerek çelişkili bir durum ortaya koymuştur. Bu kullanım oksimoron örneği olup yapı bakımından sıfat ve isimden oluşmuştur. Tür bakımından ise dolaylı oksimoron örneğidir.

Oksimoronu oluşturan sözcükler isim + isim şeklinde tamlama oluşturmaktadır. Bu tamlamalar bazen yakın bazense uzak anlamlı kelimelerin bir arada kullanılmasıyla oluşmaktadır. Örneğin; *dürüst kurnaz, uzak yakın, diri ölü, yok ... var, var ... yok, sağlıklı çürük, ak kara* vb.

Otursam da sabahlara kadar ağlasam

Yollar geçiyor içimden yollar, **uzak yakın**¹⁵⁵

Ölülerle konuşmalar

Diri ölü karışımı ve baba¹⁵⁶

Yağmurdan sonra büyürmüş başak,

Meyvalar sabırla olgunlaşmış.

Bir gün gözlerimin ta içine bak

¹⁵³ Karakoç, **a.g.e.**, s. 236.

¹⁵⁴ Uyar, **a.g.e.**, s. 595.

¹⁵⁵ Uyar, **a.g.e.**, s. 43.

¹⁵⁶ Karakoç, **a.g.e.**, s. 343.

Anlarsın **ölüler** niçin yaşarmış.

Yağmurdan sonra büyürmüş başak.¹⁵⁷

Karakoç'un şiirinden alınan bu dizelerde kullanılan *ölmek* ve *yaşamak* eylemleri kendi içerisinde çelişkili bir durum oluşturarak zıt anlamda kullanılmışlardır. Karakoç'un başka bir şiirden alınan dizelerde ise "sesi تنها ve sesi kalabalık" sözcükleri aynı dize içerisinde kullanılarak zıtlık oluşturmaktadır. Şairin başka şiirinde ise "yok ve var" sözcükleri aynı dize içerisinde kullanılarak zıtlık oluşturmaktadır. Bu şiirlerde geçen örnekler doğrudan oksimoron örneğidir.

Birinin **sesi تنها**, birinin **sesi kalabalık**¹⁵⁸

Yoktan da vardan da ötede bir Var vardır¹⁵⁹

Cansever'in şiirinden alınan bir dizede çelişkili ifadelerin bir arada kullanılması oksimoron oluşturmaktadır. Sağlık ve çürük ifadeleri, bir şeyin hem sağlıklı hem de çürük olmayacağı bilgisi herkes tarafından bilinmektedir. Dizelerin devamında şair, "*Sağlıklı çürük yitik /Meraklı bir yol işçisiyim*" sağlıklı olduğunu; ama bu duruma ters düşecek çürük sözcüğüyle dizeye devam etmesi çelişkili bir durumu ifade etmektedir. Bu bakımdan bu örnek oksimoron örneğidir. Şair, çürük sözcüğü sağlığının yavaş yavaş kötüye gittiği anlamında da kullanmış olabilir.

Bildiği günler dişlerine benzeyen

Sağlıklı çürük yitik

Meraklı bir yol işçisiyim¹⁶⁰

Bir ırmağa ulaştıklarında, günlerce kıyıda duracaktır. Kendini tutamıyordu,

hem dul hem çocuk.¹⁶¹

Ece Ayhan'ın şiirinden almış bu dizede ise farklı iki durum aynı dize içerisinde "hem... hem..." bağlacı ile kullanılarak çelişkili bir durumu ifade etmektedir. Bu bağlacın anlamı bir şeyde veya bir kişide farklı durumların bir arada

¹⁵⁷ Karakoç, a.g.e., s. 16.

¹⁵⁸ Karakoç, a.g.e., s. 308.

¹⁵⁹ Karakoç, a.g.e., s. 433.

¹⁶⁰ Cansever, a.g.e., s. 167.

¹⁶¹ Ayhan, a.g.e., s. 95.

bulunması anlamında kullanılmaktadır. “Hem pasta yaptı hem de börek.” örneğinde olduğu gibi farklı görev ya da durumu bir kişinin yapması şeklinde bu bağlacın çeşitli görevleri mevcuttur. Bu dizede ise çocuk olan bir kişinin hem dul hem de çocuk olması çelişkili bir durumdur. Çocuk olarak adlandırdığımız kişinin evlenme çağında olmadığı bilinmektedir. Bu yüzden çocuk yaşta birinin evlenmesi bizim kültürümüze ters düşmektedir. Her ne kadar dünya üzerinde reşit olmayan çocuk gelinler olsa da bu olay başlı başına çelişkili bir durumu ifade etmektedir. Çünkü henüz reşit olmamış (doğurganlık özelliği kazanmamış) bir çocuğun dul kalması çeşitli toplumlarda maalesef görülse de gayri ahlaki ve çelişkili bir durumdur. Belki de şair, toplumların kanayan yarası olan çocuk gelinlere atıfta bulunmuş ve bu durumu İkinci Yeni’nin getirdiği dil ve anlatım özelliklerinden faydalanarak şiirinde oksimoron sanatına başvurmuştur.

SONUÇ

Oksimoron sanatı üzerine yaptığımız bu çalışmada, genel olarak Türk ve Batılı yazarlar tarafından oksimoron tanımlarına yer verilmiştir. Oksimoronun tanımı yapılarak çeşitli kullanım alanları belirlenmiştir. Bu alanlardan (şiir, sinema, reklam, kitap isimleri vb.) örnekler verilerek oksimoronun anlatıma ne gibi katkı sağladığı açıklanmıştır. Batı ve Türk edebiyatından örnekler verilerek oksimoronun şiir diline etkisi vurgulanmıştır. Ayrıca oksimoron sanatı üzerine İspanya'nın Bask bölgesinde "*Biliş, Beyin ve Dil Merkezi*" nde yapılan bir deneyden bahsedilmiş ve bu deneyin bilim dünyasına katkısı gözler önüne serilmiştir.

Çalışmamızın ana konusu, İkinci Yeni döneminin önde gelen şairlerinin eserlerinde kullanılan oksimoron örnekleridir. Cumhuriyet döneminde cereyan eden İkinci Yeni akımından kısaca bahsedilmiştir. Bu akımda oksimoron örneklerinin oldukça sık kullanılması İkinci Yeni'nin önde gelen şairlerinin (İlhan Berk, Turgut Uyar, Edip Cansever, Cemal Süreya, Sezai Karakoç, Ece Ayhan) dildeki alışıla gelenin dışına çıkma eğilimlerinden kaynaklanmaktadır. Alışılmamış bağdaştırmalara, sapmalara ve oksimoronlara başvurmaları, farklı bir anlatım yöntemi gütmek, anlaşılmama isteği ve okuyucu/dinleyicide şaşkınlık hissi uyandırma İkinci Yeni şairlerinin dil ve anlatım özelliklerindedir. Oksimoron üzerine çalışma yapmamızın sebebi, bu kullanımın İkinci Yeni şairlerinde sıkça görülmesidir. Çalışmamızda bahsi geçen şairlerin şiir kitapları etraflıca taranmış ve oksimoron örnekleri tespit edilmiştir. Bu örneklerin gerek yapısal gerekse anlamsal kullanımları tasnif edilmiştir. Yapısal olarak birbiriyle çelişkili veya zıt kelimelerin, tür bakımından (sıfat, zarf, isim, fiil) oluşum şekilleri belirlenmiştir. Bu bağlamda genel olarak sıfat tamlaması şeklinde kullanımlara rastlanmıştır. Anlamsal olarak ise doğrudan ve dolaylı oksimoron şeklinde tasnif edilmiş ve şiirlerde genel olarak dolaylı oksimoron örneklerine rastlanmıştır.

Çalışmamızda Batı Edebiyatından örnekler verilerek Türk Edebiyatında oksimoronun kullanımının şiirde anlama neler kattığı anlatılmıştır. Oksimoron terimi üzerine yapılan farklı adlandırmalar mevcuttur. Yabancı kökenli olan oksimoron kelimesinin Doç. Dr. Ahmet GÜNGÖR tarafından Türkçe karşılığının ikirciklem olarak verilmek istenmesi bu kullanımın Batı'da olduğu gibi bizde de yaygın

olduğunun bir göstergesidir. Oksimoron sanatı üzerine fazla çalışmanın olmaması bu konun hâlâ bakir olduğunu ve oksimoron sanatı üzerine daha fazla çalışma yapılması gerektiğini göstermektedir.

Bu alanda yapılacak çalışmaların amaç ve sonuçlarını aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

- Sözlü kültür ve halk kültüründe kullanılan oksimoron örnekleri tespit edilmeli ve kullanım yoğunluğuna bakılarak anlatıma katkısı belirtilmelidir.
- Basın, yayın ve tiyatro gibi muhtelif alanlarda kullanılan oksimoronlar bulunmalı ve bu örneklerin kullanım amaçlarının anlatıma neler kattığı belirlenmelidir.
- Yazar, şair ya da oksimoron öbeklerine başvuran kişilerin anlatıma katkısı göz önünde bulundurulmalıdır.
- Oksimoron sanatının, anlam bakımından tezat sanatıyla benzerlik göstermesi bu sanatın da diğer sanatlarla incelenmesi gerektiğinin bir göstergesidir. Bu bağlamda oksimoron sanatının akademik çalışmalarda duyurulması ve edebi bir sanat olarak ders kitaplarında yerini alması gerekir.
- Genel olarak oksimoron yalnız dilin, dilbilimin değil, edebiyat, mantık, psikolinguistik, retorik ve iletişim bilimlerinin de ilgi alanına girmektedir. Bu nedenle disiplinler arası çalışmalara da ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

AKSAN, Doğan, **Anlambilim-Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2016.

_____, **Şiir Dili ve Türk Şiir Dili**, (2. Baskı), Bilgi Yayınevi, Ankara 2016.

ANDAÇ, Feridun, **İlhan Berk'le Şiirin Anayurdunda**, Dünya Yayıncılık, İstanbul 2004.

AYHAN, Ece, **Bütün Yort Savul'lar! Toplu Şiirler 1954-1997**, (13. Baskı),Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017.

_____, **Dipyaızları**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.

BABACAN, İsrail, **Klasik Türk Şiirinin Son Baharı**, Sebki Hindi, Akçağ Yayınları, Ankara, 2010.

BERK, İlhan, **Toplu Şiirler**, (3. Baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017.

_____, **Şairin Toprağı**, Simavi Yayınları, İstanbul 1992.

BEZİRCİ, Asım, **İkinci Yeni Olayı**, (3.Baskı), Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2013.

CANSEVER, Edip, **Sonrası Kalır II Bütün Şiirleri**, (14. Baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017.

ÇOŞKUN, Menderes, **Sözün Büyüsü Edebi Sanatlar**, (4. Baskı), Dergah Yayınları, İstanbul 2014.

DİLÇİN, Cem, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, (11. Baskı), TDK Yayınları, Ankara 2016.

GROTHER, Mardy, **Tezatname**, Çev. Yurdakul Gündoğdu, Aykırı Yayınları 2005.

KARACA, Alâattin, **İkinci Yeni Poetikası**, (4. Baskı), Hece Yayınları, Ankara 2016.

KAHRAMAN, Hasan Bülent, **Türk Şiir Modernizm Şiir**, Büke Yayınları, İstanbul 2000.

KARAKOÇ, Sezai, **Gün Doğmadan-Şiirler**, (23. Baskı), Diriliş Yayınları, İstanbul 2017.

KARAKOÇ, Sezai, **Edebiyat Yazıları-I**, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1988.

_____, **Edebiyat Yazıları I- Medeniyetin Rüyası Rüyanın Medeniyeti Şiir**, İstanbul 1997.

KORKMAZ, Zeynep, **“Türkiye Türkçesi Grameri- Şekil Bilgisi”**, (4.Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014.

SARAÇ, M., A. , Yekta, **Klasik Edebiyat Bilgisi Belâgat**, (14. Baskı), Gökkuşbu Yayinevi, İstanbul 2016.

SAUSSURE, de Ferdinand, **Genel Dil Bilimi Dersleri**, (Çev. Berke Vardar), Multilingual, İstanbul 1998.

SÜREYA, Cemal, **Sevda Sözleri Bütün Şiirleri**, (70. Baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017.

SÜREYA, Cemal, **Folklor Şiire Düşman-Toplu Yazılar I**, YKY, İstanbul 2000.

UĞUR, Nizamettin, **Anlambilim Sözcüğün Anlam Açılımı**, Ege Matbaacılık, Ankara 2003.

UYAR, Turgut, **Büyük Saat Bütün Şiirleri**, (26. Baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2018.

ÜÇÖK, Necip, **Genel Dil Bilim (Lengüistik)**, Multilingual, İstanbul 2004.

TEKİN, Talat, **Orhun Yazıtları**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2010.

AÇIKGÖZ, Namık, “Müştemilü’zZıddeyn veya Oksimoron”, **Türk Edebiyatı**, S.464, Haziran 2012, s. 65-67.

BRAVİ N. Adrian, L’ossimoro e L’androgenia, **El-Ghibli.org - Letteratura della migrazione**, 9.yıl, S.36, Haziran 2012.

CORNO, Dario - **Enciclopedia dell’Italiano** (E-Kitap), C. IV, 21, 15, 2011, s. 215.

DAMBRİNE, Adrian, La culture générale La Culture Générale, Oxymore : définition simple et exemples / Figure de style 2019.

FLAYİH, Reja’a M., “A Linguistics Of Poetic Oxymoron” Jurnal of Kerbela University, Iraq 2009.

GİRARD, René, “The passionate oxymoron in Romeo and Juliet”, **Actes des congrés de la Société française Shakespeare**, 2007, s. 41-56.

GÜNGÖR, Ahmet, “İkirciklem (Oksimoron) Uyumsuzluğun Uyumu”, **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi**, 2014, s. 102-121.

GÜRSES Fatma, “Haber, Siyaset ve Reklam İlişkisi: Benetton Reklamlarının Söylemsel İnşası”, **2. Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimler Konferansı**, İstanbul, 2-4 Şubat 2015, s. 162.

İSİ, Hasan, “Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Oksimoron Örnekleri”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Ağustos 2016.

TURGUNBAYER, Çaşteğin, İSİ, Hasan, “Türkiye Türkçesinde Gramatikal Oksimoron”, **Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, C. 7, S. 17, Aralık 2018, s. 56-72.

SHEN, Yeshayahu “On The Structure Understanding Of Poetic Oxymoron ”, **Poetics Today**, 1987.

Nordquist, Richard (ThoughtCo.com), 100 Awfully Good Examples of Oxymorons, Mayıs 24 2019.

Zanichelli (E-Dergi), Andrea Tarabbia, **Le Figure Retoriche > Il Dio Della Contraddizione: L'ossimoro** “Rotarik Şekiller> Çelişki Tanrısı Oksimoron” 23 Nisan 2015.

The Merriam Webster Dictionary, s.9473, Şubat 2016.

Türk Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, (11.Baskı), Ankara, 2011, s.1100.

Collins Concise Dictionary s. 809. Erişim Tarihi: 01.05.2018.

Derleme Sözlüğü: TDK Yayınları, Derleme Sözlüğü, VII, Türk Tarik Kurumu Basımevi, Ankara 1974.

Osmanlıca Sözlüğü: Prof. Dr. Pars Tuğlacı, Okyanus Ansiklopedik Türkçe Sözlük, abc, Ankara-İstanbul- İzmir 1995.

The Oxford English Dictionary, Oxford, London 2013, s.1052. [Erişim Tarihi: 20.03.2018]

https://www.turkedebiyati.org/edebiyat_akimlari/surrealizm.html
Gerçeküstücülük. [Erişim Tarihi: 19.04.2019]

https://www.turkedebiyati.org/edebiyat_akimlari/letrizm.html, Harfçilik, [Erişim Tarihi: 19.04.2019]

<https://edebiyatvesanatakademisi.com/edebiyat-terimleri-mazmunlar/dada-dadaizm-dadacilik/5031>, Dadaizm [Erişim Tarihi: 19.04.2019]

https://www.turkedebiyati.org/edebiyat_akimlari/sembolizm.html Sembolizm [Erişim Tarihi: 19.04.2019]

<https://www.turkedebiyati.org/iktibas/> [Erişim Tarihi: 19.04.2019]

<https://sozunbuyusu.wordpress.com/2012/09/13/ikinci-yeni-gelenek-ve-ikinci-yeni-anlamak/>, ‘Erdoğan Büyükaşık’ın Blog Sitesi, [Erişim Tarihi: 19.04.2019]

<https://dirilisyazilari.wordpress.com/2013.02.21/sezai-karakocun-siiranlayisi/> [Erişim Tarihi: 20.04.2019]

<http://www.oxymoronlist.com/> [Erişim Tarihi: 06.01.2018]

<https://manifold.press/bana-kokunun-filmini-cekebilir-misin-reklamci> [Erişim Tarihi: 06.02.2018]

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/yasam/322253/Transparan_tesettur_cagi.html [Erişim Tarihi: 06.02.2018]

<http://www.bodrumgundem.com/2015/05/04/oksimoron> [Erişim Tarihi: 06.02.2018]

http://poetry.awardspace.co.uk/Emotion_in_Poetry_Oxymoron.html [Erişim Tarihi: 07.01.2018]

http://www.fun-with-words.com/oxym_oxymoronology.html [Erişim Tarihi: 08.01.2018]

<http://www.agenciasinc.es/Noticias/Los-oximoron-activan-el-cerebro> [Erişim Tarihi: 09.02.2018]

<https://www.etymonline.com/search?q=okximoron> [Erişim Tarihi: 26.01.2018]

<https://www.biyografi.info/kisi/oliviero-toscani> [Erişim Tarihi: 17.04.2018]

<http://umitulker.blogspot.com/2012/01/elhamdulillah-satanistim.html> [Erişim Tarihi: 08.03.2018]

www.turkedebiyati.org [Erişim Tarihi: 19.04.2019]

<https://dirilisyazilari.wordpress.com/2013/02/21/sezai-karakocun-siir-anlayisi> [Erişim Tarihi: 20.04.2019]

<https://sozunbuyusu.wordpress.com/2012/09/13/ikinci-yeni-gelenek-ve-ikinci-yeni-anlamak> [Erişim Tarihi: 19.04.2019]

https://www.youtube.com/watch?v=_LK4WaoWHc [Erişim Tarihi: 09.05.2019]

<https://www.youtube.com/watch?v=E8IN7SrLKsc&list=RD2GNrZJ5q2M&index=3> [Erişim Tarihi: 09.05.2019]

<https://www.youtube.com/watch?v=qIbQqf369QI&list=RD2GNlRZJ5q2M&index=4> [Erişim Tarihi: 09.05.2019]

<https://www.thoughtco.com/awfully-good-examples-of-oxymorons-1691814>
[Erişim Tarihi: 15.05.2019]

<https://aulalettere.scuola.zanichelli.it/le-figure-retoriche/il-dio-della-contraddizione-lossimoro/> [Erişim Tarihi: 17.05.2019]

<http://tuttoin1.it/ossimoro-significato-figura-retorica/> [Erişim Tarihi: 17.05.2019]

<https://www.youtube.com/watch?v=klEi6FZrmXY> [Erişim Tarihi: 19.05.2019]

<https://www.youtube.com/watch?v=1lyu1KKwC74> [Erişim Tarihi: 19.05.2019]

<https://www.lalanguefrancaise.com/litterature/oxymore-figure-de-style/>
[Erişim Tarihi: 20.05.2019]

<https://www.turkedebiyati.org/iktibas/> [Erişim Tarihi: 19.04.2019]

<https://sozunbuyusu.wordpress.com/2012/09/13/ikinci-yeni-gelenek-ve-ikinci-yeni-anlamak/> [Erişim Tarihi: 20.04.2019]

<https://dirilisyazilari.wordpress.com/2013.02.21/sezai-karakocun-siir-anlayisi/> [Erişim Tarihi: 20.04.2019]

<https://www.dersteknik.com/2012/05/scak-buz-nasl-olusur.html> [Erişim Tarihi: 20.04.2019]

http://poetry.awardspace.co.uk/Emotion_in_Poetry_Oxymoron.html [Erişim Tarihi: 21.05.2019]

<https://onedio.com/haber/kafanizi-kurcalayacak-10-paradoks-344770> [Erişim Tarihi: 21.05.2019]

<http://sozluk.gov.tr/> [Erişim Tarihi: 10.06.2019]

EKLER

Resim-1: <http://www.ebeveynus.com/baharin-habercisi-benetton-koleksiyonu/>
[Erişim Tarih: 01.05.2019]

Resim-2: <http://www.ebeveynus.com/baharin-habercisi-benetton-koleksiyonu/>
[Erişim Tarih: 01.05.2019]

Resim-3: <http://blog.milliyet.com.tr/oksimoron-turkiye/Blog/?BlogNo=529378>
[Erişim Tarih: 01.05.2019]

Resim-4: <https://www.cnnturk.com/yasam/oksimoron-nedir-neden-kullanilir?page=1> [Erişim Tarih: 01.05.2019]

Resim-5: <https://www.dr.com.tr/Kitap/Turbanli-Erkekler/Arastirma-Tarih/Sosyoloji/urunno=0000000350206> [Erişim Tarih: 01.05.2019]

Resim-6: <http://umitulker.blogspot.com/2012/01/elhamdulillah-satanistim.html>
[Erişim Tarih: 1.05.2019]

Resim-7: <https://www.cnnturk.com/yasam/oksimoron-nedir-neden-kullanilir?page=1> [Erişim Tarih: 01.05.2019]

Resim-8: <https://electionsnanaimo.ca/hurried-yet-informed/> [Erişim Tarih: 01.05.2019]

Resim-9: <http://tuttoin1.it/ossimoro-significato-figura-retorica/> [Erişim Tarih: 19.05.2019]

ÖZ GEÇMİŞ

27.10.1982 tarihinde Konya'nın Cihanbeyli ilçesinde dünyaya geldi. İlk, orta ve lise öğrenimini Konya'da tamamladı. 2011 yılında Giresun Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne başladı. 2015 yılında bu bölümden mezun oldu. Aynı yıl Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden pedagojik formasyon belgesi aldı. 2016 yılında aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. 2014-2015 eğitim öğretim dönemimde Yabancılara Türkçe Öğretim Sertifikası aldı. 2018 yılında Giresun Üniversitesi Yabancılara Türkçe Öğretimi (TÖMER) alanında öğretim görevlisi olarak çalışmaya başladı. Aynı kurumda görev yapmaya devam etmektedir. Arapça ve İngilizce dillerinde B1 sertifikası bulunmaktadır.